ESŐ

irodalmi lap

2023/3. ősz

ÁFRA JÁNOS – ÁGH ISTVÁN – ANDRÉ FERENC
BALÁSSY FANNI – BÁNKI ÉVA – BENE ZOLTÁN
BIRÓ ZSOMBOR AURÉL – BOLDOG ZOLTÁN
BORBÍRÓ BÍBORKA – CSIKI LÁSZLÓ
ENDREY-NAGY ÁGOSTON – FEKETE VINCE
JUHÁSZ TIBOR – KARÁCSONYI ZSOLT – KISS OTTÓ
LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ – MARKÓ BÉLA
MOLNÁR H. MAGOR – NAGY ZALÁN
PAPP ATTILA ZSOLT – PETŐCZ ANDRÁS
PODMANICZKY SZILÁRD – SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY
SZÉLESI SÁNDOR – TOMAJI ATTILA – TOMPA GÁBOR
TURCZI ISTVÁN – VÁMOS MIKLÓS – VIDÉKI PÉTER

SIKLÓDY FERENC *grafikáival*

Ősök

2023. ősz
XXVI. évfolyam 3. szám
Megjelenik negyedévente
Főszerkesztő: Jenei Gyula
Szerkesztő: Molnár H. Magor
Szerkesztőbizottság:
Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György
A szövegeket gondozza: Varga Sándor
Lapterv, tördelés: Cselle Judit
Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseghy u. 7/a;
telefon: 30/153-0764; ímél: jeneigyula62@gmail.com
Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;
telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com
Honlap: www.esolap.hu
Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.
Felelős kiadó: Fekete András
Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon
ISSN: 1419-7987

KÉPESLAPOK

3 PETŐCZ ANDRÁS
Találkozásom Allen Ginsberggel

5 BIRÓ ZSOMBOR AURÉL
Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek

9 VÁMOS MIKLÓS
Hét képeslap

13 SZÉLESI SÁNDOR
Egy padon ülő hölgy

16 ENDREY-NAGY ÁGOSTON
A szeretet taxidermiája; Vérszilvafa; Szembefordulni a nappal

19 BORBÍRÓ BÍBORKA
Ragadozók a sötétben; Áldozás a meddő falakért; A húsrobotok szokásai

20 BENE ZOLTÁN
Ébredés

25 SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY
Tibeti szél

28 ÁFRA JÁNOS
Ami el sem; Sötét tömeg; Kezdés előtt

INTERJÚ

31 JUHÁSZ TIBOR
Kiegészítő beavatkozás
Beszélgetés Áfra Jánossal

A FOR KALÁRA

39 PODMANICZKY SZILÁRD
Örök élet meg egy nap

KÖPÖNYEG

43 CSIKI LÁSZLÓ
Éjféli taxi

45 ÁGH ISTVÁN
Végeredmény

46 MOLNÁR H. MAGOR
Taxi-út az éjszakában

52 ANDRÉ FERENC
Hazaájulás

57 MARKÓ BÉLA
Erdélyi kép

58 TOMPA GÁBOR
Fővárosi éj

59 PAPP ATTILA ZSOLT
Vízjel

61 KARÁCSONYI ZSOLT
Taxi, éjjel

62 LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ
Éjféli gyalogút

63 NAGY ZALÁN
sétaváltozatok

65 TURCZI ISTVÁN
A hangos semmiben

66 TOMAJI ATTILA
Keserű kenyér

67 FEKETE VINCE
Más táj

GYEREKEKÉ VAGY FELNŐTTEKÉ

69 BALÁSSY FANNI
Kezdem ott, hogy…

70 BÁNKI ÉVA
Gyermekirodalom – A gyerekeké vagy a felnőtteké?

71 BOLDOG ZOLTÁN
A szegénység gazdag holdudvara

74 KISS OTTÓ
Zárt körű évtizedek

OLVASÓ

78 VIDÉKI PÉTER
Kezdem ott…
(Balássy Fanni: Hol is kezdjem)
„Ha életben vagy, írj!" – „Nem vagyok életben, de írok. PS."
(Bánki Éva: Petőfi-vírus)
Akár a mesében?
(Boldog Zoltán: Hagyma és levendula)
Ég és föld között
(Kiss Ottó: Ég Bolt)

PETŐCZ ANDRÁS

TALÁLKOZÁSOM ALLEN GINSBERGGEL

Mennyire irigyeltelek.

Irigyeltem a szemüveged,
a furcsa grimaszaid,
a szemed játékát,
a szádat,
az enyhén húsos ajkaidat,
és irigyeltem a nevetésed.

Azt mondtad, a vers ritmusa
a lélegzetünk.
Írjunk úgy verset, mintha lélegeznénk,
és a sorok egymásutánja
olyan természetes legyen,
mint az,
hogy rendszeresen
levegőt veszünk.

Néztem, ahogy zenéltél,
ahogy énekeltél,
ahogy mondtad a verseid,
és irigyeltelek.

Irigyeltem a szabadságodat,
a magabiztosságodat,
és azt,
hogy valahogy időn
és társadalmon kívül
élsz,
de nem mint valami szerzetes,
aki nem akar tudomást venni a körülötte levő
világról,
nem nem nem,
sokkal inkább mint valami guru,
aki tudja,
hogy kívül él mindenen,
és ez a magányossága
nagyon is vonzó mindazoknak,
akik vakmerően
a nyomába erednek.

1980-ban találkoztam veled,
21 éves voltam,
két szót ha váltottunk,
kezemben a frissen megjelent kötéteddel.

Minden annyira más volt akkoriban.

Költő akartam lenni,
és meg akartam változtatni a világot magam körül,
és tiltakozni akartam minden elnyomás ellen,
és
a szabad szerelmet akartam hirdetni,
ahogy te is tetted.

Most már alig tudok csak lélegezni is.

Semmi nem sikerült, Allen,
semmi sem abból, amire vágytam,
találkoztam veled, de nem tanultam meg
szabadon lélegezni,
mert nincsen levegő körülöttünk,
és nem mondtad el,
hogy hogyan írjunk lélegzetritmusú verset,
ha még levegő sincsen.

Erről nem beszéltél, Allen.

Rám néztél a kerek szemüveged mögül,
amikor dedikáltad nekem a könyved,
mosolyogtál,
és a mosolyod elhitette velem,
hogy minden oké,
minden rendben lesz,
szabadok és boldogok leszünk.

Azt hiszem, átvertél,
Allen Ginsberg,
és emiatt
most nagyon szomorú vagyok.

BIRÓ ZSOMBOR AURÉL

| regényrészlet |

VISSZATÉRŐ ÁLMOM, HOGY APÁM VÁLLÁN ÉBREDEK

A nevekről még annyit, hogy eredetileg nem is Zsombor lettem volna. Anyámból már akkor is ömlöttek a vadabbnál vadabb ötletek, nem volt egyszerű lebeszélni a Mátéról se, nemhogy a Hubáról, apám így meséli, anyám meg pont fordítva, én akartalak Zsombornak nyilván, *apád meg jött a Mátéval meg a Töhötömmel, micsoda idétlen nevek, de komolyan.* Ha az életük múlna rajta, akkor sem ismernék be, hogy esetleg a másiknak lehet igaza, *ez van, amikor két boomer beoffolja egymást,* az öcsém így szokta összefoglalni őket, és a közös karácsonyi vitákból rendre kivonja magát, nem hajlandó beleszólni az itthoni konfliktusokba, dániai híreket olvas, amíg mi lejátsszuk a meccseinket, vagy a koppenhágai lakótársával csetel, és legfeljebb a végén súgja oda nekem, hogy szerinte ezek ketten még mindig crusholják egymást egy kicsit, azért kell nekik átkölteni utólag a saját emlékeiket. És tényleg így van ez nálunk, nincsenek közös történetek a családban, a gyerekkorom több tucat párhuzamos narratívából áll, ezek között az igazságot nem is érdemes keresni, mert abból is csak újabb viták és újabb verziók lesznek. Hiába látom magam előtt tisztán, ahogy hóembert építünk apámmal az olajfák alatt, anyám szerint ilyen emlékem nekem nem lehet Szicíliából, mert Rómától délre évszázadok óta nem esik hó, apám meg nyilván csak az uszodára emlékszik azokból az évekből is, de azért reflexből mellém áll, hogy kontrázhasson kicsit, *igen-igen, szerintem az a kétezeregyes tél lehetett, fügéből volt a gombja, és úszógumit tettünk a fejére kalapnak, hát nem hiszem el, hogy nincsen erről valami fotó valahol, elkavarta ezt is anyátok.* Egy délután felhívom, hogy meséljen nekem a házasságukról, *na, megint valami novellához kellek, mi,* kérdez vissza azonnal, *akkor most már elég lesz lassan ebből, írjál inkább a saját szakításodról, azzal foglalkozzál, vagy használd a fantáziádat szépen, mintha író lennél, és találj ki valamit magadtól, ne csak belőlünk csináljál balfaszt mindig.* Anyámmal egyszerűbb a dolgom, ő akkor is a múltról beszél, ha nem kérdezem, és van is érzéke a történetmeséléshez, ott a génjeiben a háromfelvonásos narratív szerkezet, még az okkult igazságokat is úgy tűzdeli bele a sztorijaiba, hogy kis híján engem is megtérít, hosszasan magyarázza, milyen hatással van a személyiségemre az ő Vénusz–Szaturnusz-kvadrátja, vagy csuklóból kiráz egy-egy örök érvényű bölcsességet, *egy életen át tanulunk meghalni, Zsomborka, na, hát ezen apátok csak nevetgélt mindig, de majd meglátjuk, ki fog nevetni, amikor ott áll az anyagtalan semmiben, és azt se tudja, melyik szféra mi fán terem.* Öncenzúra nélkül mesél nekem a szexuális életükről meg a tányértörésig fajuló ordítozásokról, nála még az se tabu, hogy hol, mikor és milyen gyakran csalta apámat azzal a langaléta, szemüveges bankigazgatóval, aki tíz év házasság után kigyógyította őt a magányból. Apámból ezeket a történeteket harapófogóval se lehetne kihúzni, ő már tudja, hogy amit elmond nekem, annak a letisztázott verzióját egyszer olvasni fogja valamilyen folyóiratban. *Anyáddal kihűlt egy kicsit a sztori, aztán tudod, hogy megy ez, a hűtlenség csak addig zavarja az embert, amíg van kiért hűségesnek lenni,* az ő szájából így hangzik a közös életünk vége, nem

mond ő erről az egészről semmi többet, mert nincs mit mondani, és ha lenne is, az nem rám tartozna. Hallgatom az elégedett szuszogását a telefonban, amivel pontot szokott tenni az ilyen egymondatos összefoglalók végére, azt hiszi, ebből még egy tárcanovellát se lehet kihozni, kisregényt meg pláne. Egyébként igaza van, tényleg nem túl különleges a családom, átlagos, felső középosztálybeli emberek vagyunk, Birók, Kovácsok, Magyarok és Vargák, semmi jól hangzó szlávos név, ami leugrana a boltban a könyvespolcról, sehol egy ötvenhatos szabadságharcos vagy egy Don-kanyarban megfagyott hősi halott, akinek a vállára fel lehetne húzni a következő Sorstalanságot. De én mégis egyfolytában róluk beszélek, az ágy alá is benézek otthon egy jó történetért, mindenféle ösztöndíjakon piócáskodom valami rendes munka elvégzése helyett, és gyűjtögetem az anyagot a nagyapám temetésén, meg akkor is, amikor még el-eltotyog a járókerettel, és rá kell szólnom, hogy ne pisiljen a sarokba, szedegetem a szart utána a földről, gumikesztyűben fogalmazom a mondatot, szenvedni se tudok csak úgy önmagamért, minden fájdalmat elteszek későbbre, jó lesz az még valamikor valahova, egy írónak kell a tartalék.

Apám eltűnik. Sakálrészegen énekli zárás után a székely himnuszt egy cataniai diszkóban, vagy nem is, két hányás között tömi a szájába a spigolás szendvicset a tengerparton a Robertóval, esetleg kihajózott az öbölbe egy hajnali szabadtüdős merülésre, de még az is lehet, hogy abba a töltött szájú digó kurvába mártogatja a faszát. Ezerféleképpen lehetne ezt mesélni, rengeteg verzió létezik arról, hogy apám hogyan szívódik fel, kivel csavarog, épp hová kellett benéznie a városban, és kibe akadt bele egy sörre csak azért, hogy elfelejthessen hazajönni, sokszor napokig gyártjuk a történeteket, hogy hol lehet, ha pedig itthon van, folyamatosan attól rettegünk, mikor fog megint elveszni. Állítólag a születésemet is így késte le, futni ment aznap délután, hiába könyörgött neki anyám, hogy hagyja ki most az egyszer a kötelező tízest, *de nekem ez munka, Évike,* mondta, *tőlem ezt a klubnál elvárják*, és már kocogott is le a lépcsőn, végül taxi vitt be minket a kórházba, amikor elfolyt a magzatvíz, miközben apám a kilométereket falta, és már meg is mosdattak a nővérek, mire beállított tréninggatyában, futócipőben, lihegve, *nincsen valakinél véletlenül egy pohár víz?* Nem tudom, mennyi az igazság ezekben a sztorikban, a gyerekkoromból nekem nem maradt meg semmi, háromalbumnyi alulexponált fényképet meg egy-két karácsonyi videófelvételt leszámítva, anyám írja vissza később azokat az olaszországi éveket a fejembe, és ő aztán tényleg elfogult mesélő, a megbízhatatlan narrátor mintapéldája. Mindig ugyanott kezdődnek a történetei, hogy odáig meg vissza van apámért, és ugyanúgy végződnek, hogy rángatja a testét a pánikroham a tengerre néző erkélyen, mert a négy hónapos gyerek nem hajlandó bekapni a mellét, csak sivít, mintha nyúznák a bőrét, ő pedig egy árva szót sem beszél olaszul, és nem ismer senkit ebben a cigány országban, az az egy, akit meg ismer, aki miatt egyáltalán idejött, az nincs sehol. Volt egy kis vér a tejében, állítólag ezért nem ettem belőle, le kellett fejni kézzel, és megvárni, hogy elmúljon a gyulladás, de anyám ezt akkor még nem tudja, órákkal később éri csak el a mamát telefonon, addigra már a sírást is abbahagytam, szinte meg se moccanok, *kész csoda, hogy megúsztuk ezt is*, így zárul a történet, *résen volt a védőangyalod.* Apám két nappal később állít be, ki van szakadva a pólója, a haja meg olyan zsíros, mint a szalonna, de ott a kezében egy szál fonnyadt rózsa, *a Francescóéknál szedtem,* mondja szelíden, *decemberben ennél szebbet nem találsz sehol.* Anyám az edényeket súrolja éppen, fröcsköl a habos víz a kezéről, ahogy elkezdi dobálni apámat az

evőeszközökkel, de ő csak áll az ajtóban, és fél kézzel kapja el a villákat, ahogy egy kétszeres magyar bajnok kapás hátsóhoz illik, még a virágot sem ejti el közben, *egyetlenegy dolgot kértem tőled, te rohadt geci,* üvölti anyám, *hogy ha otthagyok érted mindent, akkor ne csak ezt a kurva gyűrűt húzzad rá az ujjamra, hanem viselkedjél is úgy, mintha a feleséged lennék, mert előbb-utóbb el fogok fogyni, én szóltam, csak mondom, és akkor aztán nézhetsz!*

Bárcsak vissza lehetne csinálni mindent, gondolja anyám, miközben az erkélyről bámulja a dagályt, és a gyűrűt piszkálja az ujján, de az is lehet, hogy nem gondol akkor semmi ilyesmit, csak utólag teszi hozzá a történethez. Az öcsémet ringatja az ölében, én meg a parton szedegetem a kagylókat, szitálja a sóillatot a szél, rázza le a fákról a túlérett citromokat, a távolban ott az Etna, beleveszik a szürke ködbe a hegycsúcs, olyan világ ez, ahol könnyű boldognak lenni, de ha véletlenül nem vagy az, a magány erősebb lesz mindennél, és lassan vánszorog az idő. Öt szezont húzunk le Olaszországban, és a mama már a válóperes ügyvédet intézi Budapesten, amikor apám végre belátja, hogy nem mehet ez így tovább, a teste se bírja, a házassága is recseg, itt az ideje kicsavarni a vizet a fürdőgatyából. Egy július végi szombaton búcsúzunk el a fügekaktuszoktól, odafelé még a nagyapám Mitsubishi terepjárójával jöttünk Bécsen, Román és Nápolyon át, ezt anyám meséli nekem, de a Magyarországra tartó repülőútra már én is emlékszem, vagy ha az útra nem is, arra biztosan, hogy várjuk apámmal a bőröndöket Ferihegyen, a nyakában ücsörgök, szorítom a fülét, nézem a futószalagot. A Fradinál kezdi az edzői karrierjét, és hamar kénytelen szembesülni vele, hogy magyar fizetésből nem olyan könnyű eltartani egy családot, főleg, ha a hercegnő még a kedvezményes albérletre is húzza a száját, mert nem jó neki a kilencedik kerület, nagy visszalépés a kikötőváros után a Mester utca, anyám nem hajlandó harminc felett olyan helyen lakni, ahol ennyi a proli meg a kutyaszar. Combos hitelt vesz fel a család, csak így tudjuk megszerezni azt a lakást az óbudai lakópark közepén, még nyugdíjasan is a törlesztőrészletet fogják fizetni a szüleim, de akkor ezzel nem foglalkozik senki, anyám elégedetten hordja fel a dobozokat a másodikra, ez a környék már valami, persze nem egy Pasarét, de legalább hetente nyírják a füvet, és a Makovecz tervezte az iskolát, ahova járni fognak a gyerekek, a teraszunk pedig a Hármashatár-hegyre néz, a szemünk előtt megy le minden este a nap, nyáron ejtőernyősök hintáznak az égen. Még javában épül a lakópark, amikor odaköltözünk, valami kőgazdag csókos telerakja társasházakkal az egész Harsánylejtőt, mi meg a darukat bámuljuk reggeltől estig az öcsémmel, heverünk a fűben, és veri a port a szemünkbe a kotrógép, aztán este hazamennek a munkások, csend lesz a félkész betonvázak közt, a sötétben nem tűnik fel senkinek, hogy két hülyegyerek átmászik a kordonokon fémrudakat lopni. Táskákba gyűjtjük a vasat, és bicskával vagdossuk le a műanyag borítást a rézvezetékekről, ezer forintot fizetnek a nyúzott kábel kilójáért a MÉH-telepen, de a postaládákat is kifosztjuk, teljes HVG- és Magyar Narancs-előfizetéseket számolunk fel, zsákszámra hordjuk el a lakóparkból a papírt meg a fémet, mert válság van, a csapból is a csődvédelem és a dekonjunktúra folyik. Nem tudjuk még akkor, hogy mit jelentenek ezek a szavak, de minden este kiabálja őket a híradó, és anyánk is állandóan ilyeneket magyaráz, miközben beleszórja a fritőzbe a bepanírozott csirkemellszeleteket, *muszáj lesz most már apátoknak elővarázsolni valahonnan valami kis pénzt,* így mondja mindig, *különben el fog jönni értünk is a bank.*

Anyám finoman belecsíp apám fülébe, és kiengedi a kéziféket, *két gól, na, hát van ilyen*. Végigdumálja az egész hazautat, hogy ne a vereségszagú csendben kelljen ücsörögni, nem is a meccset analizálja, csak elszántan próbálja kibeszélni a férjéből a csalódottságot, a bírókat szidja meg a Honvédnak azt a gecifejű edzőjét, aki nem volt hajlandó kezet fogni a hármas sípszó után, de hiába, apámat nem lehet összekaparni, olyan üres tekintettel bámul ki a szélvédőn, mintha az első forduló után vége is lenne a bajnokságnak. Anyám nem érti, minek egy kétgólos különbség miatt eljátszani a hattyú halálát, szerinte ez műbalhé, és meg is mondja apámnak, hogy hova dugja fel az önsajnálatát, nem is hajlandó többé kijárni a meccseire, mindig úgy alakul, hogy ütközik a bajnoki időpontjával a szülői est, a pszichodráma, a családállítás. Apám egyedül marad a vereségeivel, nem várja senki a kanapén az ötgólos zakók után, egy sötét lakásba cipeli be a vállán a kudarcot, és a vigaszsöröket is csendben kell elkortyolgatnia a teraszon, mert ha zenét hallgat vagy telefonál, felébrednek a gyerekek, nemcsak azt tanulja meg ezeken az estéken, hogy hogyan kell tűrni, amikor felmossák veled a padlót, hanem azt is, hogy az életet a győzteseknek találták ki, egy férfi nem veszíthet, különben magára hagyják. A kétezres években mondjuk a dobogó tetejéről se túl szép a kilátás, rohadnak az uszodák az egész országban, és a szponzorokat is lasszóval kell fogdosni, egy középmezőnyben dagonyázó csapat vezetőedzője nemhogy a családját nem képes eltartani, még a fizetését se tudja minden hónapban elővarázsolni, hiába van beleírva a szerződésébe, mi pedig nem kapunk többé gumicukrot az edzések után az öcsémmel, mert a gumicukor hirtelen már nem a kemény munkáért járó jutalom, csak egy egészségtelen hülyeség, ami tönkreteszi a fogakat, és megfosat. Szegények vagyunk, ez a családunk képe önmagáról, és én elfogadom akkor ezt, nem kérdőjelezem meg, hogy miért jár apám BMW motorral, ha mindjárt eljön értünk a bank, csak évekkel később rakom össze, hogy a mi szegénységünk olyan szegénység, amihez plazmatévé meg magániskola, de néha még horvátországi nyaralás is jár. Nem is a miénk ez az identitás, hanem a győri nagyszülőké, anyám hozza magával a lakótelep negyedik emeletéről a papa kockás füzetben vezetett szorongásait, listázza ő is a költéseket meg a bevételt, levagdossa a penészt a sajtról, vizes rongyba csomagolva puhítja a betonkemény kenyeret, és a pesztós üveget is kihalássza a szemétből, *van abban még, fiúk*. Nyomorúságban élünk, mondogatja, de nem akar elmenni dolgozni, mert túl jó nőnek tartja magát minden polgári foglalkozáshoz, és a pénzt se hajlandó megvágni, felette áll ő annak, hogy számolgassa a boltban a százforintosokat, parmezánt vesz a szószhoz, és olívaolajjal főz a válság közepén is, ezzel akarja kompenzálni, hogy nem jön neki ösztönből az anyaság. Egyedül olyankor tudja igazán nekünk adni a figyelmét, ha kibömböljük magunknak a törődést, vagy harminckilencet mutat valamelyikünknél a lázmérő, közben viszont ég benne a bizonyítási vágy, jobban akar szeretni minket, mint ahogy őt szerette az anyja, csak hát hercegnőnek született, így alakult, nem tehet róla, ez van.

Adjál már egy húszast, légy szíves, nem érted, hogy be kell fizetni a sulit, kulcsolja össze a kezét anyám, *most komolyan attól érzed magad férfinak, hogy könyörögnöm kell itt neked?* Apám a vállát vonogatja, és a szék támlájáról lógó farmernadrágra mutat, aztán vagy lesz a hátsó zsebben húszezer forint, vagy nem, őt az ilyen anyagi jellegű dolgok nem izgatják, szerinte annyi úgyis akad, amennyi kell, ebből pedig logikusan következik, hogy valójában gazdagok vagyunk. Ő még azokban az években is azt gondolja, hogy a felső tízezerhez

tartozunk, amikor tényleg csak a mamáék havi utalásai mentik meg a családot az utcára kerüléstől, a Birót pedig nemesi névnek tartja, *az orrotok is azért ilyen nagy,* mondogatja nekem, *különleges, nemesi csontozat az is*. Egy kicsit talán még a bankkártyájától is undorodik, de a készpénztől egész biztosan büdös lesz tőle a tenyere, nem is hajlandó hozzányúlni, csak ha fizetni kell valahol, és olyankor is inkább engem kér meg, *nyúlj már be a zsebembe, Zsombika, és vidd oda szépen azt az ötöst a pincér bácsinak*. Anyámat a sírba kergeti ezzel, szerinte ugyanis nem fogunk így meggazdagodni soha, *nem lehet mást bevonzani, csak azt, amit szeretünk, ezt kellene valahogyan megértened,* ismételgeti apámnak, *most őszintén, életem, ha pénz lennél, te áramlanál magadhoz?* Utólag aztán még ezért is külön haragszik rá a sok ezer másik sérelem mellett, a mai napig felemlegeti, hogy a kétezres években, amikor apám csapatai vért izzadtak minden egyes pontért a bajnokságban, ő volt az egyetlen az egész világon, aki látta benne a szupersztárt, és bár soha nem vallaná be, tudom, azóta is emészti magát, amiért nem tudta kihozni belőle a győztes alfa-hímet, és hogy a tízmilliós Volvót meg az olimpiai érmet már egy másik nővel az oldalán szerezte meg. Együtt nézzük kétezerhuszonegyben a tokiói bronzmeccset, kettővel verik apámék az oroszokat, az utolsó gólt a kapusunk lövi négy másodperccel a vége előtt, és én kórusban üvöltök a Hajd***ú*** B.-vel, akkor érzem életemben először és utoljára, hogy tényleg jó magyarnak lenni. Még az öcsém is rázza az öklét, szorosan öleljük egymást, de anyám nem tud örülni, csak mosolyog a kanapén karba tett kézzel, ő egy féléletnyi kudarcot lát a képernyőn a fényesen csillogó bronzérmek helyett.

VÁMOS MIKLÓS

HÉT KÉPESLAP

Valahol Európában, ahová az alsó középosztály jár nyaralni az ókontinensen – sokan még Kelet-Európából is megengedhetik maguknak –, a patinás városkát széles folyó keresztezi, mely itt ömlik a tengerbe. Mennyei látvány, amint a lágyan fodrozódó víz késvágásszerű határvonallal adja át a helyét a háborgó hullámverésnek, azaz az óceánnak, gondolta a lány, akit már inkább nőnek kéne neveznünk. Ballagott a partot végigkísérő keskeny mellvéden, ahol a vendéglők teraszai szinte összeértek. Természetesen mindenki errefelé akart vacsorázni, nemcsak a lélegzetszakasztó panoráma miatt, hanem azért is, mert innen volt a legszebb a városbéli naplemente, amelyről több helybéli költő írt népszerűvé vált verset, mint ahány nem.

A lány kis termetű, alakja jelzi, hogy sokat sportolt, a top és a latex halásznadrág között szabadon maradó testsáv irigylendően izmos. A férfiak tekintete a dekoltázs után rögtön odasiklik. Majd tovább, a lábak közéhez, ahol a gumírozott fekete anyag alatt tisztán kirajzolódik az a testrész. Tudta a lány, hogy okosabb, ha lazább nyári ruhába burkolódzik, ám úgy érezte, szabadsága utolsó napján nem alkalmazkodik.

Ketten jöttek erre a hétnapos őszölésre, ő és a szerelmi csalódás. Pedig éppen azt szerette volna otthon hagyni. Olyan sokszor vélte szembejönni a szűk utcákon, a folyó és az óceán partján azt a férfit, aki rútul cserben hagyta, hogy már mérlegelte, odahaza pszichológushoz fog járni, mint hasonló sorsú barátnőinek zöme. Az élet szép, de nem vajaskalács, énekli az egyik csereszabatos tinisztár. Így is lehet mondani.

A lányt, aki az okmányai szerint Diána, apró gyerek kora óta mindenki Diónak hívta. Kemény dió vagy, mondta a férfi, mielőtt tétova szavakkal körvonalazni kezdte, hogy az ő életében most olyan korszak kezdődött, amikor több időt szeretne tölteni egyedül, meg akarja találni önmagát és a saját útját. Hosszabban kerülgette volna, de Dió közbeszólt: Szakítani akarsz, vagy mi? A férfi lehajtotta a fejét, ahhoz se volt bátorsága, hogy bólogasson. A lány erre kifakadt: Még szakítani is nekem kell, helyetted… jól van, ne izgassad magadat, tűnj el a szemem elől, míg föl nem pofozlak!

A férfi sietve kotródott, tudta, Dia erősebb nála. Legalábbis fizikailag. Ráadásul tanult önvédelmet a sportegyesületében, néhány fogást megmutatott a szerelmének, mert az viszont olyan nyüzüge, hogy szüksége lehet rá. Mindegy, ez is mindegy most már.

Diának sose volt elég pénze, ezt az utazást az apja nagylelkű kölcsönéből tudta kifizetni. Mindketten sejtették, hogy ezt az összeget sem fogja visszakérni. A lány szilárdan hitte, hogy többet fog dolgozni, és elegáns mozdulattal nyújtja majd át a pénzt, hófehér borítékban. Ami azt illeti, az apabank minden eddigi hitelénél is erre készült, aztán valahogyan mégsem… Az élet nemcsak szép, hanem túl bonyolult is. Az apja mindig úgy tett, mint aki már megfeledkezett az adott tartozásról. Pedig őneki se könnyű, mióta megözvegyült, állandósult a feje körül a mélabú baljós fényű glóriája.

Érzelmes és személyes ajándékot szeretett volna venni az apjának, valamennyi kirakatnál és utcai árusnál eszébe jutott. Nem könnyű. Apa kosárlabdázott, leghőbb vágya, hogy a nemzeti színekben is játszhasson, azért nem teljesült, mert tíz centi hiányzott a magasságából. Később sportújságíró lett. Sporttárgyú albumoknak örült. Most viszont már semmi nem érdekli. Dia végül ma délelőtt egy vicces föliratú póló mellett döntött. Gömbölyded emberke állt négykézláb füves sportpályán, a felirat körötte: SPORTOLJ, ÉS MEGJÖN AZ ÉTVÁGYAD!

Dia úszott, aztán focizott, végül jéghokizott, egyik se ment eléggé, de annyira igen, hogy miattuk elmulassza az eredményes érettségit, azaz egyik egyetemre se juthatott be. Az anyja valamelyik barátnője helyezte el a nagyvállalatnál, amelyik garázskapukat értékesített. A munka egyhangúnak bizonyult, a kollégák érdektelennek. Váltani kéne. Ötlete se volt, hogyan. Annyian keresnek állást mostanában. Hagyjuk. Ez az utolsó estém, jár nekem egy igazán jó vacsora a naplementével megkoronázva.

Az egyik szuvenírboltban hét képeslapot vett, az átlagosnál drágábbakat. A négyszögletes kartonokon a fényképek mindegyike a folyó és az óceán egyesülését ábrázolta, festői színekkel, különböző szemszögekből. Bélyeget is szeretett volna, kézzel-lábbal eltáncolták neki, hogy azt a postahivatalban talál. Keresett egyet a telefonján. Szokatlanul keveset talált a Google, a város közepén csak kettőt. Sikeresen odatalált. Fölnyálazta őket a helyüket jelző négyzetre.

A part menti mellvéd keskenynek bizonyult ahhoz, hogy a két sorban kirakott asztalok mellett a sétálók kényelmesen haladhassanak, gyakran egymáshoz értek a két irányban haladók, többségük nem a helyi nyelvet beszélte. Dia kezdett kétségbeesni, mert úgy

tetszett, mások is a naplementés vacsorát tervezték elkölteni itt, nincsenek szabad helyek, ahol mégis, ott pici tábla jelezte: RESERVED, szóval, foglalni kellett volna, a fene egye meg.

A hangulatosabb éttermeknél társaságok állva várták, hogy megürüljön egy-egy asztal. De a vendégek szemlátomást a naplementét várták. A végén erről is lecsúszom, gondolta fancsalodó szívvel. Mint mindenről, fűzte hozzá búsan. Nagyon sajnálta magát.

A körülbelül huszadik vendéglőnél egy kakaóbőrű fiatalember rámosolygott, és széles karmozdulattal jelezte, telepedjék le a másik székre. Dia megtorpant, föl akar szedni, vagy mi a szösz… ez így megy itten? Éppenséggel… nem volna baj, szingli vagyok, és… kijelölhetem a határaimat! – vállat vont, odanyomakodott. Csak oldalvást fért át az első sorban lévő asztalok székei között. Lehuppant, szemközt a kakaósráccal, akinek legalább negyven hófehér fog világított a szájában, és hadart valamit. Dia a kezével mutatta, hogy nem érti, de köszöni. A fiatalembert ez mintha még jobb kedvre derítette volna, erős színészi képességekkel játszotta el, hogy itt finom az étel, az ital, és a panoráma is fölséges, kiváltképp amikor a nap belesiklik majd az óceán kék végtelenségébe.

Dia ezt tisztán érteni vélte. Az asztalra pillantott, az üres kistányéron csokihab maradványai, igen, a srác már a desszertet is befejezte, s most valami sárgás utóitalt iszogat, érdekes módon három kupica állta körül a miniatűr hasas üveget. A férfi ismételgetett egy szót, Dia úgy hallotta, Csoké. Talán az édesség neve? Nem, az övé, a mellkasára mutogat. Inkább Dzsoszé. Dia, mondta erre ő. Gyia, Gyia! – így a kakaóbőrű fiatalember, őszinte örömmel.

Hozta a pincér az étlapot, ő is kakaóbőrű volt, és hasonlított Dzsoszéra vagy Csokéra. Nyomban beszédbe is elegyedtek a különös nyelven, mely mintha a francia és az orosz turmixa volna, nevetgéltek, vigyorogtak, kacsingattak. Dia gyanította, hogy valamiképpen róla cserélnek eszmét, csakhogy nem pillantottak rá, és semmi jelét nem adták ennek. Ő angolul kérdezte a pincér kakaót, nincs-e étlap *in inglis,* amaz sajnálkozott, s mutogatta, hogy majd ő segít. Helyette azonban a vendég kakaó kezdte a színjátszást, amibe a fölszolgáló is bekapcsolódott, mindenekelőtt hallá változva tátogtak, utána disznóként röfögtek, szarvasmarha módjára bőgtek, birkaként bégettek, végül baromfiként szárnycsapkodtak a könyökükkel, csipogva és gágogva. Dia ezt ellenállhatatlanul viccesnek találta, dallamosan kacagott, az arrafelé ülő vacsorázók pedig megtapsolták a produkciót. A vendég kakaó ültében, a pincér álltában hajlongott.

Dia ugyanígy választott, s legnagyobb csodálkozására tényleg azt kapta, amit rendelt, a helybeliek gazdag zöldséglevesét, másodiknak grillezett polipot, kardamommal fűszerezett krumplipürével. Utóbbit nem is mondta, de örült neki. Az apja szerint azért választja mindig e lágy köretet, hogy ne kelljen rágnia.

Míg a levest kanalazta, a vendég kakaó fölállt, s a spanyol grandok főhajtásával búcsúzott. Szóval, csak át akarta adni az asztalt, állapította meg Dia. Maga sem értette, miért olyan csalódott. Kevés az esélye, hogy az utolsó estéjén történhet valami egy ismeretlen, barna bőrű férfival. Ettől függetlenül jólesett, hogy valakinek kell… kellene. Pedig az csak nyájas és udvarias volt. Nem baj.

A két fogás közötti szünetben megírta a képeslapokat. Apjának. Nagyanyjának. Két barátnőjének. Főnökének. Munkatársának. És annak a nyámnyila alaknak, aki még szakítani se bírt rendesen. Ezt azonban nem fogja föladni, hanem majd bedobja az óceánba. Hátha eljut Amerikába.

Mire a polipot is megette, a kakaófiú visszaült a helyére, beszédes mozdulattal érdeklődött, hogy ízlett-e. Erre könnyű a válasz, hüvelykujjal. A férfi is emelgette a sajátját, mosolygott, mint az érett vadalma. Hosszú mutatóujját a naplemente felé emelte. A földi lényeknek meleget sugárzó égitest félbevágott vérnarancsként úszott lefelé az ezüstös égen, lassan merülve a víztömeg mögé, mely emeletes hullámokat hajtott a part felé. Ezernyi gyöngyszemre törte őket a sziklasor. A pincér is ezt bámulta, elvarázsolva, pedig ő ugye mindennap láthatja. Valamiféle közös boldogság búrája borult hármójukra. Létezik ilyen? Két ismeretlennel?

Amikor a vérvörös napkorong utolsó csíkja is eltűnt, s csupán a víz horizontján lebegett némi bíborpír, az étterem teraszának közönsége ujjongott és bravózott. Sikere van a napnak, gondolta Dió. Érzéseitől fölhevült. A megcímzett és teleírt képeslapokat fölemelte, legyező módjára rendezte el, s velük hűsítette az arcbőrét. A kakaóvendégnek ez is nagyon tetszett. Dió érdeklődött, merre talál postaládát. Ez nehezebbnek bizonyult, mint az eddigiek. Rémlett neki, hogy egyet látott már, kerek fémtárgy volt, pirosra zománcfestve, amilyenek Angliában vannak. Hiába minden ügyeskedése, a férfi nem értette. A pincér lépett oda, őneki leesett, hogy mit szeretne ez a lány, bonyolult mozgásokkal magyarázta, hogy e tájon már nincsenek ládák, a postahivatalban kell leadni a küldeményeket.

Dia úgy érezte, most van szüksége a legösszetettebb koreográfiára, amin valószínűleg nevetni fognak. Ekkor azonban odajött egy harmadik kakaófiú, aki egy kakaólánnyal várakozott megürülő asztalra. Ő beszélt kicsit angolul, humoros kiejtéssel. Botcsinálta tolmácsként fordította, hogy a leány holnap hajnalban visszautazik a hazájába, Budapestre, tehát nem lesz módja postahivatalba menni. A pincér bólogatott, hogy érti, fölajánlotta, majd ő elintézi holnap, ebédszünetben.

Oda merjem adni neki? Mi van, ha… de miért ne intézné el?

Bízni kell az emberekben, szokta mondani Dia barátnője. Hát… rendben van, oké, köszönöm! (Ezt az egy szót tudta a helyiek nyelvén.)

Újra kitört az általános boldogság. A pincér átvette a képeslapokat, és biztatóan kacsingatott. Dia átadta az asztalát az ifjú párnak. A vendég kakaó pedig követte, elkísérte az Airbnb-lakás házának kapujáig. Ott feléje hajolt, a lány azt hitte, meg akarja csókolni, ám csak a keze fejére lehelt egy könnyed puszit, majd tisztelgett, s távozott.

Minden megoldódik, gondolta Dia. Ez az érzés fokozódott, amikor néhány nap múltán kiderült, hogy valamennyi képeslap szerencsésen landolt a címzettnél. Pindurka üröm az örömben, hogy a nyámnyila alakét elfelejtette kivenni a pakliból, így az az ember is megkapta. Elolvashatta, hogy: *Nem gondolok rád szeretettel, és nem bánnám, ha sündisznót szarnál.*

Az illető volt az egyetlen, aki nem jelentkezett, hogy megkapta. Így még az se kizárt, hogy a sors nevű igazságtevő máshová sodorta azt a négyzet alakú kartont.

SZÉLESI SÁNDOR

EGY PADON ÜLŐ HÖLGY

Barna rajta felejtette a szemét az idős hölgyön. Pontosabban szólva: már hosszú percek óta bámulta, mire rádöbbent, hogy ez a rezzenéstelen fixírozás mennyire tolakodó. Vircsaftra azonban nem kellett vigyáznia: az öreg tacskó öt lépés után általában elfáradt, megállt, és csak bámulta a Flórián téri park csemetefái között ész nélkül rohangáló többi kutyát. Régen nem volt már benne semmi, ami a nyolchetesen kapott nevére emlékeztette volna. Barnának nem akadt vele dolga: tudta, úgysem bóklászik el messzire. Másfele is nézelődhetett.

Az idős hölgy egy padon ült, és a telefonját nyomkodta, majd egyszer csak felemelte, és a magasba tartotta, mint valami áldozati ajándékot. Már majdnem sírt, láthatóan nem tudott mit kezdeni a modern világ csodájával. Barnának is ilyen mobilja volt: egy sötétszürke-ezüst Sony Ericsson T200-as. A fiú végül megszánta a nénit, az ölébe vette Vircsaftot – könnyebb volt így, mint szólogatni, vagy pórázra venni –, és odasétált vele a padhoz.

– Leülhetek? – kérdezte aztán udvariasan. Talán kicsit túlspilázta a kedvességet, mintegy a frissen támadt lelkiismeret-furdalás ellentételezéseként.

Az idős hölgy bólintott. A kezét az ölébe ejtette, mintha feladta volna a küzdelmet a telefonnal.

– Nem zavarni akarok – fordult hozzá Barna, miután letette a tacskót a pad mellé. – Segíteni szeretnék. Láttam, hogy a mobillal tetszik bajlódni.

Az idős hölgy egy pár másodpercig úgy nézett a fiúra, mint a készülékre, aztán elmosolyodott, amitől ezerfelé szaladtak a ráncok az arcán. Huncut szürkéskék tekintete volt, tele élettel.

– Nem tetszem – sóhajtotta teátrálisan. – Tegnap kaptam az unokámtól ezt a telefont. Azt mondta, nagymama, ezen bármikor elérhetjük egymást, és szaladt is tovább… Nem avatott be a titokba.

– Miféle titokba?

– Hogyan lehet használni.

– Nem titok az – nevetett Barna, és kinyújtotta kezét a Sony Ericsson után. – Tessék csak ideadni, elmagyarázom. Hol tetszett elakadni?

– Bekapcsolni már be tudom – mondta büszkén az idős hölgy.

– Remek! – felelte Barna rutinosan. – Az mindennek a kezdete.

– Persze. Legyen világosság. Így bikázták be a világot, ahogy elhunyt férjem mondogatta, miért indulna másképpen a telefon?

Barna rájött, hogy az idős hölgynek van humora, és ettől valahogy elszállt a feszültség, amit eddig érzett. Leült ő is a padra.

– Nos hát – kezdett bele a mondanivalójába. – Tetszik látni a billentyűkön a kis rajzokat. Mindegyiknek megvan az értelme, csak rá kell jönni… Kezdjük a legegyszerűbbel, a hívásfogadással. Ha megszólal a telefon, a hívást lehet fogadni és elutasítani. Értelemszerűen itt balra a kis telefonikont ha meg tetszik nyomni, akkor

az olyan, mintha otthon felvenné a készüléket. Ide is van írva angolul: Yes. Azt jelenti, igen. A jobb oldali, áthúzott telefonikon meg az elutasítás. A No. Nem. Yes: rendben. No, az áthúzott, köszönöm, most nem. Ez egyszerű, ugye?

– Fiam, öreg vagyok, nem buggyant.

– Buggyant.

– Igen.

– Mármint nem úgy értettem – dadogta Barna –, hanem ez egy fura szó. Hirtelen a fülemnek… Izé… A tojásra mondják. – Az öreg hölgy szúrósan nézett. Barna rájött. – Ja, hát ezért… Tényleg, van értelme.

Az öreg hölgy végre megengedőn megint elmosolyodott, s ezzel megadta a feloldozást. Bátorításként megpaskolta Barna térdét. Erőtlen, könnyű keze volt, akár egy kismadár.

– Nem haragszom, fiam. Hogy is hívnak?

– Barna.

– Barna, én Ica néni vagyok.

– Rendben. Akkor mondom tovább, Ica néni.

– Tedd azt! Tudni akarom, én hogyan telefonálhatok.

– Hát az a jó, hogy ez a készülék már nemcsak telefonálásra jó, hanem sokkal többféle kapcsolattartásra… De kezdjük a hívással! Ez a nagy fura… deformált tojás itt középen négy gombnak felel meg. Le, fel, jobbra, balra. – Barna a néni kezébe adta a készüléket. – Tessék csak megpróbálni! Meg lehet nyomni… Érezni kell az ujjakkal. Ehhez hozzá kell szokni. Hunyja le a szemét, Ica néni, és az ujjaira figyeljen! Csak az ujjaira! Elsőre szokatlan lesz, de tényleg csak érezni kell.

Az öreg hölgy becsukta a szemét, és nyomkodni kezdte a billentyűt. Néhány másodperc elteltével az arcára földöntúli mosoly ült ki.

– Érzem!

– Az nagyon jó, mert ezzel a gombbal tetszik ugrálni a sorok között a kijelzőn.

– Na, azt nem látom. – Ica néni messzire tartotta a mobilt. – Rövid a karom.

– Vagy szemüveg kell a telefonáláshoz. Bizony, ez már csak ilyen. Minden egyre kisebb lesz, hozzá kell szokni. – Úgy érezte, megint mondania kell valami bátorítót: – Néha nekem se megy.

A hölgy ekkor maga elé húzta a retiküljét, elővett belőle egy elegáns, fémkeretes szemüveget, és az orra hegyére ültette. Várakozóan nézett Barnára, mint aki dicséretet vár.

– Jól áll – nyögte ki Barna, érezve a kényszerítő erőt.

– Na, lépjünk tovább! – sürgette Ica néni, és visszaadta a telefont. – Pittyegetni már tudok. Most beszélj arról a kis izéről, amin az a sok információ van.

Barna bólintott, majd aprólékosan végigmutogatta a menüsor minden elemét. Időközben csiszolt a szerepén: jó pedagógusként visszakérdezte az információkat. Vircsaft a pad mellől előbb érdeklődve nézte őket, majd elunta az egészet, és tétován bóklászni kezdett. Pár lépés után azonban elfáradt, és pihent kicsit, aztán visszatért Barna lába mellé. A fiú eközben mesélt és ellenőrzött, az öreg hölgy pedig készségesen felmondta a leckét. A mellettük elhaladók mind megbámulták őket, talán úgy hitték, Barna a néni unokája.

Ica néni jó tanítvány volt, és bátor: ha nem értett valamit, kérdezett. Néha felkuncogott, többnyire a saját értetlenségén, néha humorizált, kedvesen, még Barna kárára is, mesélt az unokájáról, és összehasonlította ügyetlenkedését hajdani férje Ladájukhoz való viszonyával.

A végén pedig, amikor minden funkció kitárgyalásán túl voltak, megkérte a fiút, hogy írja bele a nevét és a telefonszámát a mobiljába. Volt ott már pár név.

– A lányom a főbb ismerősöket mind bejegyezte – magyarázkodott a néni. – És most már tudom is használni. Fiatalember, ha felhívlak egy süteményezésre valamikor a jövő héten, elfogadod a meghívásomat? Itt lakom a Szőlő utcában…

– Természetesen – mosolygott Barna, bár nem hitte, hogy erre valaha is sor kerül.

A jól végzett munka elégedettségével állt fel. Megkedvelte Ica nénit. Felnyalábolta Vircsaftot, elbúcsúzott, majd hazament. A park széléről még visszanézett, s látta, hogy az öreg hölgy a füléhez emeli a mobilt. Hiába no, gondolta, nem volt felesleges ez az óra…

Két nap múlva Vircsaft délutáni megsétáltatása újra Barna feladata lett. Megint csak a park felé vette a kis tacskóval az irányt, és már messziről meglátta Ica nénit. Az öreg hölgy ugyanazon a padon üldögélt, és egy virágos szoknyás, fehér blúzos lány ült mellette: láthatóan a mobiltelefon használatát magyarázta a néninek. Barna megdöbbent. Ica néni telefonszédelgő!

Az öreg hölgy is észrevette, és előbb az arcára varázsolta bűbájos mosolyát, majd huncut módon Barnára kacsintott. A fiú olyan sietősen vonszolta Vircsaftot tovább, hogy szerencsétlen öreg tacskó szinte barázdákat szántott a betonba apró tappancsaival. Két hét múlva aztán Barna telefont kapott egy ismeretlen mobilszámról. Ica néni volt, aki a háláját szerette volna leróni a fiúnak, és meghívta magához egy kis közösségi sütizésre.

Vagy harmincan voltak az alkalmon, alig fértek el a két és fél szobás lakótelepi lakásban. Ica néni a harmadik tálca zserbó és kókuszos kocka körbekínálása után Barna mellé sodródott.

– Te mondtad, fiam, hogy a mobil jó a kapcsolattartásra! Én csak végiggondoltam. – Elégedetten nézett körbe a vendégseregen. – Hát nem aranyosak?

– Ica néni mindenkit azzal ugratott be, hogy nem ért a mobilhoz?

– Mind nagyon segítőkész, jó fiú. Meg aranyos lány. Sütizz, Barna, beszélgess, ismerkedj! Talán akad egy kislány, aki megtetszik…

A süteményezés a következő három-négy évben negyedévenkénti alkalommá vált. Sok ismerős arc és még több ismeretlen fordult meg Ica néninél. Barna gyanította, hogy az öreg hölgy baráti köre a megismerkedésük óta egyre csak bővül, aztán hallotta, hogy havonta sütizteti a segítőkész lelkeket, ám kicsi a lakás, nem tud egyszerre hívni mindenkit. Kialakultak barátságok, és lettek szerelmek is, amiket Ica néni mindig pajkos somolygással figyelt, és rettentő elégedettnek tűnt… Persze, ahogy múltak az évek, tűntek, illantak, szivárogtak el emberek. Barna is kikopott Ica néni mellől, kikopott Óbudáról, pár évig Debrecenben is élt.

De a temetésre elment. Mindenki, akire a sütizésekből emlékezett, ott volt, sőt többen, sokkal többen, először együtt. Barna felidézte kettejük csaknem húsz évvel korábbi történetét, amikor kiállt a tömeg elé.

– Mindig – mondta a végén, és nyomatékosan megismételte –, mindig, amikor előveszem az okostelefonom, Ica néni jut eszembe. Ott van előttem a kép, egy öreg hölgy a padon, a kezében a Sony Ericsson T200-as, amit rövidlátón hunyorogva a nap felé tart, mintha a megvilágítás segíthetne megfejteni a titkát. Mondjuk, általában ezt érzem én is, ha az új készüléket szinkronizálni akarom a fiókjaimmal…

A hallgatóság a komor esemény ellenére felkuncogott. Valaki közbekiáltott: – Engem Nokia 6220-assal vadászott le a Fő téren.

Mindenkinek megvolt az első emléke Ica néniről.

– Engem a Rómain. Szintén a Nokia 6220-assal. Kopott volt már, azt mondta, használtan kapta…

– Utána válthatott Nokia 105-ösre… Velem annak a használatát magyaráztatta el!

Röpködtek a bekiabált emlékek. Barna szolidan elmosolyodott. Egy öreg hölgy mobillal és isteni süteményekkel.

– Isten veled, Ica néni – mondta. – Talán egyszer odafent is lesz térerő...

ENDREY-NAGY ÁGOSTON

A SZERETET TAXIDERMIÁJA

Leeresztett az ünnep.Ráncos és összeesett,
mint egy délutáni bóbiskolás. Szétpattant
gömbök, kiürült fejek. Nap. A hit bánatos
bogaraival tele a padló.

Valaki begyújt, valaki zörög. Párolgó fahasábok.
A készülődés és utómunka rutinná pudvásodott
gyakorlatai. Ami e kettő között volt, csupa illékonyság,
fények dőlésszöge, kitartott hangok, visszanyelt erőszak.

Az ütést megálló kéz csak akkor lesz biztonságos,
ha elrohad. Megölni, megnyúzni és kipreparálni,
akik még a csúcson vannak, vagy legalább nem
kezdtek látványosan lecsúszni. Szobrot formálni
lógó karokkal, üres szemekkel, ráhúzni bőrüket,
rögzíteni, szájukban tartott fenyőággal kiállítva
őket a nappaliba, majd ünnepeken oktatni a gyerekeket,
pont ilyenek voltak régen, mi se legyünk különbek.

Mint a preparátor, aki egy kihalt énekesmadár
utolsó két példányát jóllakott begyűre tömi ki,
hogy úgy emlékezzenek rájuk,
mint egy gondtalan világ gondtalan tanúira.

De, mint az arzén, kiválnak az indulatok.
A precíz hazugság és taxidermia egyformán nehéz.
Láthatatlan izmok feszülnek meg, ökölbe szorul
a kéz, rándul a váll, leereszt a tüdő. A padlón
szilánkok, sztaniol. Egy színpadias mozdulat
félúton a levegőben megáll és lelohad.

Vitrinnéma a délután.

Tolluk egyébként égszínkék volt.

VÉRSZILVAFA

A birtoklás legkisebb lehetősége
nélkül érinteni és markolni egy testet.
Ismerni a bőr gazdagságát.
Nedvek nyughatatlanságát, a csend kékjét.
A vágóhíd körüli vérszilvafákat.
Tudni, mennyiféle színe lehet a vérnek.
Hogy mennyi helyről származhat só.
Milyen szomorú a méz.

Érezni az ágakban a gyökerek szorongását.
Combokon az ellenállás feszüléseit,
szemek mögött a végtelen, halk darálást.
A tőkehúsban a félelmet.
Egy vödör birkafejet.
A hentesbárd síkos nyelét a marokban,
a különös hideget, amit még a legnagyobb
ragadozók is éreznek, hogy nincs olyan
felségterület, ahol ne figyelnének szüntelenül,
mindezt ismerni, és hallgatni róluk,
mint egy hűtőház a mélyvörös lombok alatt.

SZEMBEFORDULNI A NAPPAL

Árnyékunk szálakra foszlik, belefonódik abba,
ami ruhásszekrényekben, délutáni sétányokon,
fogmosópoharakban, szájpadlások boltozata alatt.
Kiütköznek a visszerek kacskaringói:
áttetszővé válunk, egyre kevesebbet
vetít mögénk a fény.

De még bőven van idő erről beszélni,
panaszkodni traumákról, reumáról,
fonnyadó izmokról, dráguló húsról.
Az átlátszók mélytengeri árkairól,
ahonnan visszaút nincs,
csak a szakadatlanul hulló tengeri hó.

Még dolgoznak az izmok, nem kúszott
hátra az alattomos hajvonal: Itt a legfőbb
ideje fogat mosni, felvenni krémszínű inget,
könnyű rövidnadrágot, lesétálni a partra,
megtagadni mindent, amiben eddig hittünk,
a nappal szembefordulva bámulni
a lobogó rododendronokat,
majd addig gyalogolni vakon a tengerbe,
hogy már ne lehessen vissza.

BORBÍRÓ BÍBORKA

RAGADOZÓK A SÖTÉTBEN

Amikor tükörbe nézek, olyan szigetté válok,
aminek földjén a fák már rég nem csemeték,
hanem zöldesbarna árnyékok, bennük titkos
életközösségek uralkodnak, nem tudom,
mi mászik közöttük. Hasonlóan sötét és sűrű
a hely, ahol törzsedet a hátamhoz nyomod,
karjaid rugalmas gallyak, a mellkasom alatt futnak,
szorosan körbefonnak. Azt hittem, ismerem
az összes érintésed. Medencémet nyomni kezdi
valami, talán egy letört ág, ami nem látszik
a ruhádtól. Amit mondasz, az is idegen,
a hangod pedig nem a tiéd. Úgy teszek,
mintha érteném, de magamban nagy a vihar,
a szél érthetetlenné torzítja a legtöbb szót.
Amire emlékszem, azok állatok nevei.
Duruzsolsz, szorítasz, és felsorolod őket,
az összes olyat, ami bennem mozog.

ÁLDOZÁS A MEDDŐ FALAKÉRT

Repedések a falon, ami előtt várnak.
Nem engednek tovább,
a törzsemet szorítják.
Tűzbe dobni, malterba keverni,
hogy az otthont begyógyítsák.

Gyenge volt az anyag,
mondják, azért ilyen.
Nincsenek már nők, vétkesek,
akiknek mellét malterba keverjük.
Az anyatej hiányzik ebből is, a mirigyek.

Felhúzom a fölsőm,
hogy lássák a krátereket
a mellkasomon. Bólintanak,
tudják jól, hogy repedünk mi is,
száradunk mindenhol.

Reggeltől épültök, estére összeomlotok,
belső tereitekben csonka magzatok
sírnak. Bőrötök alatt nincs már
élet, ezért add a tested, húsodból talán
még gyengéd otthon nő.

A HÚSROBOTOK SZOKÁSAI

Először a szádat nyitod, aztán a bőrt is tépni kezded,
női neveket sorolsz, miközben szerveidet mutogatod.
Fanni, Petra, Betti hideg kezeikkel a nyelvemet szorítják.
A koponyaüregben jéghegyek nőnek félelemből,
csúcsaik véresre szúrják az agylebenyeket. Köldököm
megtelik könnyel, fémes csövek vezetik el a tekintetedtől.
Amikor már nem nyel többet, kiönt, és megfagyaszt.

Összeszeded a szerveidet, mert ma is magadra maradtál.
Most már néma vagy, mint a romlott áru, csak a tested
darabjai cuppannak, miközben a földtől elszakítod őket.
Az utolsót még megtaposom, hogy koponyámban a jég
olvadni kezdjen. Megköszönöd, majd a bordáid közé dobod.
Mint zárlatos robot, ismétled, milyen kevés vagy. Legközelebb
a cipzárt másoknak húzod, de már csak a külső
réteget, ami mélyebben van, nem mutogatod.

BENE ZOLTÁN

ÉBREDÉS

Kedd délután
Ahogy lépkedett fölfelé a lépcsőn, Májer úrnak egyre több régi, kínos emlék jutott az eszébe. Bár 1919 végétől távolodni kezdett az Ébredőktől, még két-három évig eljárt a gyűléseikre. Be-bekukkantott az Új Nemzedék szerkesztőségébe is, ahol barátai dolgoztak, míg 1923 nyarán végleg ki nem lépett a társaságból. Azóta nem beszélt Balog Károllyal. Ugyanakkor tizenöt esztendőn keresztül rettegett, hogy a fuvarosnak csúfolt milliomos mikor jelenti föl a rendőrségen – bosszúból, gonoszságból vagy csak úgy, unalmában. Tisztában volt azzal, hogy Balog olyan bizonyíté-

koknak van birtokában, amelyek még nem évültek el, s amelyek alapján sokévi börtönre ítélné bármelyik törvényszék. Némiképp remegő kézzel nyomta meg a csöngőt.

Idősebb Balog Károly, akinek az apja még egyszerű, kétlovas fuvaros volt, a Nagy Háború utolsó hónapjaitól kezdve az Ébredők egyik legbefolyásosabb vezetőjének számított Szegeden és a vármegyében. Bár a nyilvánosság elé sosem lépett ki, a jól tájékozottak tudni vélték, hogy 1919. nyári indulásától először 1929-ig, majd a harmincas évek közepétől ismét ő pénzelte a mozgalomhoz közel álló helyi lapot, az Új Nemzedéket.

– Nem, mi nem tarthatunk a revizionistákkal – magyarázta egyik újságírójának a húszas évek elején –, mert a revízió a zsidóknak is jó lenne, nekik is érdekükben áll. Ezért ne írjon nekem revizionista vezércikket! Mi nem árulunk egy gyékényről a kormányzóval. Elfogadhatatlan a lagymatag, kétkulacsos faji politikája! Miközben ő maga is, ezt bizton tudom, ki nem állhatja a zsidókat, mentegeti őket feszt, engedményeket tesz, lagymatagon kezeli a kérdést. Skandalum!

Májer Henrik többször vált tanújává az efféle beszélgetéseknek, amelyeket inkább lehetett durva legorombításnak és pökhendi kioktatásnak nevezni, semmint dialógusnak. Többnyire az Új Nemzedék főszerkesztője és Balog vitték a szót. És általában nemigen válogatták meg a szavaikat.

Takaros, tizenhatéves-forma cselédlány nyitott ajtót. Ügyetlenül pukedlizett, szó nélkül bevezette a vendéget a tágas nappaliba. Balog Károly hatalmas bőrfotelben terpeszkedett, egészen belesüppedt, már-már elveszett benne, pedig nem volt apró termetű férfi. Éppen rágyújtott egy Pharaóra. Májer úr emlékezett, hogy hajdan Imperatorest szívott. Ebben hát változott az ízlése, cikkant át rajta a gondolat, egyebekben aligha.

– Régen láttam, Májer – fújta ki a füstöt a fuvaros. – Ezek szerint megkapta az üzenetem.

– Azért vagyok itt, Balog úr, igen. Fölkeresett egy tejfölösszájú kölyök, az orrom alá dugta a maga papírfecnijét. Ezért vagyok itt, nem tagadom. Magamtól, Isten a tanúm, nem jöttem volna.

– Maga szánni valón gyönge emberré silányult, Májer – Balog Károly lebiggyesztette az alsó ajkát. Fölállt, az ablak alatt terpeszkedő robusztus íróasztalhoz lépett, kihúzta a legfelső fiókját, kiemelt belőle egy mappát, átnyújtotta a vendégének.

– Minden benne van. Elrejtheti. Akár el is égetheti – vetette oda foghegyről.

– Minden?

– Én úriember vagyok, Májer – a fuvaros Balog hangjából nem volt nehéz kihallani a gúnyt és a lekezelő élt –, az én szavamra lehet adni, nem úgy, mint a magáéra. Ha azt mondom, minden, akkor minden. Cserébe, ahogy írtam, nem kérek egyebet, mint hogy adja oda azt a csecsebecsét, amit olyan régóta őrizget, adja csak oda bátran annak a gyereknek.

Májer úr a hóna alá csapta a dossziét, és köszönés nélkül távozott.

– Minden gondjától megszabadul általam, látja – kiáltott utána gúnyosan a házigazda, majd az íróasztalához ment, súlyosan rátámaszkodott, s meredt kifelé az ablakon. Sűrű füst gomolygott elő az orrából.

– Remélem, azért ennyire még bízhatok a szavadban, te lator – dünnyögte.

Odalenn az utcán, a ház előtti járdaszakaszon egyszer csak megjelent a hentes. Mintha fejbe kólintotta volna a tűző nap, támolyogva indult a dóm tornyainak irányába. Balog Károly addig követte a tekintetével, míg el nem nyelte alakját a város.

– Kár ezért az emberért – sóhajtott. – Micsoda balegyeneseket osztogatott valaha! Megbízható ököl volt, örömmel használtuk... Kár érte, bizony, bizony kár…

Kedd reggel

A félszemű Májer nagy lendülettel taszította föl hentesüzlete ajtaján a rácsot. A Szabadkai sugárúton még alig járt teremtett lélek. Májer elégedetten nézett szét. Előbb jobbra, majd balra. Ez egy szép nap lesz, állapította meg magában. Lám, már itt is az első lehetséges vevő. Hunyorgó, zavarodott fiatalember, nyilván egyetemi hallgató, gondolta a hentes. Visszalépett az üzletbe. Pár másodperccel később az ifjonc követte. Amikor megszólalt, a hentesnek úgy tűnt, a hangja még mutál.

– Májer úr?

– Személyesen – dörmögte Májer úr joviálisan mosolyogva.

– Balog Károly küldött – dadogta a fiatalember, jobbjával egy pattanást kapargatva az állán. – Akit fuvaros Balognak is neveznek.

Májer úr arcáról lehervadt a mosoly.

– Én már hosszú ideje nem állok kapcsolatban olyan körökkel, amilyeneket Balog úr képvisel – jelentette ki kimérten.

– Fogalmam sincs, miről beszél – vonta meg a vállát a fiatalember. Egy cetlit húzott elő a zsebéből, átnyújtotta a hentesnek. Májer elolvasta, amit a cédulára írtak. Mikor végzett, fölsóhajtott.

– Rendben. Holnap ilyenkor jöjjön el újra – nyögte a szemét lesütve.

– Holnap ilyenkor számíthat rám – biccentett a fiatalember, s miközben távozott, Májernek ismerősnek tűnt az alakja. Biztosan járt már itt, gondolta, nyilván hurkát falt kétpofára, vagy oldalast. Mind a hurkája, mind az oldalasa igen népszerű volt városszerte.

A fuvaros Balogtól sosem szabadulhat már, keseredett el végképp, miután az ajtó becsukódott a távozó legényke mögött. Holott meglehetősen hosszú idő, másfél évtized telt el azóta, hogy rácsapta az ajtót a Fekete Sas utcai lakásban, amelyet akkortájt az Ébredő Magyarok irodájaként is használtak. Azon a tavaszon tervezték a csongrádi merényletet, és Májer úr úgy vélte, nyeles kézigránátot hajigálni önfeledten szórakozó emberek közé sem nem nemes, sem nem bátor, sem nem hősies, s kiváltképpen nem hasznos cselekedet. A hentes nővére Csongrádra ment férjhez, így Májer úr jól ismerte Piroska Jánost, akit Héjjas Iván és Prónay Pál közeli cimborájának tartottak fajvédő körökben. Piroska abban az időben a csongrádi Jóbarátok Körének vezéralakja volt, nem mellesleg az a személy, aki magára vállalta, hogy megszervezi és levezényli a csongrádi Izraelita Nőegylet év végi bálja ellen irányuló merényletet.

– Kerüljenek beljebb – invitálta a vendégeket Fekete Sas utcai lakása halljába Balog Károly.

1923 tavaszutója volt, odakinn esett az eső.

Piroska János, Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő elégedetten nézelődtek a pazarul berendezett helyiségben. A cselédlány ürmöspálinkát és bort szolgált föl, italozás közben az urak csevegtek az időjárásról, a jövő évben, Párizsban rendezendő olimpiáról, Károlyi elítéléséről, a csanádi püspök Szegedre költözéséről és hasonló aktuális témákról. Miután derekasan ürítettek poharat pohár után, s lassan kifogytak a témákból, Balog Károly a lényegre tért.

– Uraim, mint azt önök is nyilván tudják, létezik úgy tucatnyi titkos vagy félig-meddig titkos és igen zárt, ráadásul fölöttébb exkluzív tagsággal rendelkező társaság, és én szilárdan hiszem, hogy lényegében ezek berkeiben dől majd el, hogy a vezető pozíciókat kik töltik be, hogyan áll össze a kormányzó párt, kik indulhatnak képviselőként, kik lesznek az ispánok, alispánok, szolgabírók, csendőrparancsnokok, kik kerülhetnek be a kormányzó szűk

tanácsadói körébe. Ám ez csak tevékenységünk egyik része. A jéghegy csúcsa, hogy úgy mondjam. A másik, a jéghegy nagyobbik hányadát kitevő, nem a nyilvános politika terepe. Önök most ezért, a jéghegy igazi tömege miatt vannak itt.

Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád tisztjeiként szolgáltak a háború után, négy évvel korábban részt vettek számos akcióban, amelyet a Tanácsköztársaságnak nevezett bolsevik uralom bukását követően egyrészt a rend megszilárdítása miatt tartottak szükségesnek, másrészt a zsidókat kívánták megfélemlíteni általuk – végtére is mindenki, aki ezekben a körökben mozgott, tisztában volt azzal, hogy a bolsevikok mind zsidók. Egyedül a csöndesen a háttérbe húzódó Májer úr vitatkozott volna ezzel az állítással, ha nagy bölcsen nem inti magát óvatosságra. A többiek azonban akkor is, azóta is – a hentes előtt ez nem lehetett kérdéses – megingathatatlan bizonyosságnak, sziklaszilárd axiómának vették ezt a vélekedést.

– Pontosan így van – vette át a szót Piroska János, aki főhadnagyként szerelt le a háború végén a közös hadseregből, hogy a szabadcsapatokban folytassa fegyveres működését, amelyet ő maga szolgálatnak hitt. – Ezért vagyunk itt. Úgy vélem, a csongrádi izraelita aszszonyok év végi bálja jó alkalom arra, hogy megmutassuk, ki az úr a háznál.

– Mire gondol? – kotyogott közbe Májer úr.

– Bombára – válaszolt Piroska.

– Bombát robbantana egy bálon? – képedt el a hentes.

– Ne fanyalogjon, Henrik! – emelte föl a hangját Piroska. – Nem esik bántódása senkinek, csak az ijedségkeltés a célunk.

– Úgy, úgy – bólogatott a fuvaros Balog –, helyükre kell tenni ezeket a zsidókat. Jótékonysági bál? Ugyan, kérem! Hova gondolnak? Mire, mit? Kinek?

Májer úr nem felelt. Rózsahegyi doktoron járt az esze, akinek a megmaradt szeme világát köszönhette. Az arcára kiülő ijedelemmel vegyes undorra, amikor, hetekkel a sikeres műtét után, egy fél disznóval beállított hozzá. Még a városban állomásoztak a franciák, az ország nagy része éhezett, egy fél disznó annyit ért, mint egy aranyrúd, ha nem többet, az az ember mégis visszautasította. A hentes először vérig sértődött, hetekig fortyogott benne a méreg, majd fölrobbant. Később váratlanul, mintegy megvilágosodásként értette meg, miért történt úgy, ahogy. Egy hosszú, álmatlan éjszakán, amikor a Tisza partján sétált, s figyelte a sodrásban a csillagok tükröződő fényét, hallgatta a kikötött hajók oldalán kotyogó vizet, egyszerre elmúlt belőle a méreg és a neheztelés. Sosem tudta megfejteni, mi hozott számára enyhülést. Attól fogva azonban valahányszor az Ébredők gyűlésére ment, elszorult a torka, s csak konokul maga elé meredve, némán hallgatott.

Most, másfél évtized múltán sem tett másként, miközben a fiatalember hűlt helyére meredt egyetlen szemével. Kis idő elteltével nagyot sóhajtott, és hálát adott a Fennvalónak, amiért megóvta a haragtól, a dühtől, s ahelyett, hogy a guta megütötte volna, csak valami szkeptikus mélabú uralkodott el rajta. Minden rosszban van valami jó, állapította meg magában, bár kissé röstellte, hogy csak ilyen ócska, közhelyes gondolatok telnek tőle.

Szerda délután

Az egész város a gyilkosságról beszélt. Májer úr először ebéd után hallott az esetről. Tudta, hogy hallani fogja. Órák óta erre várt, erre a hírre, gyöngyöző homlokkal, a szorongástól legyöngülve, elbizonytalanodva.

Aznap történt: tizenegy óra huszonkét perckor lelőtték a városszerte ismert, kivételes szépségű szemorvosnőt és egy barátnőjét, aztán a gyilkos magával is végzett. Mindezt az orvosnő lakásán.

– Egy nyikhaj kölyök, alig pelyhedző szakállal – szörnyülködött Bozsóné. – Azt hallottam, félvak és toprongyos.

– Honnan van az ilyennek pisztolya, Májer úr, azt mondja meg nekem! – harsogta Széllné harciasan, nagy fölindulásában csak úgy rezegtek a bajuszkája szálai.

Májer úr csak a fejét csóválta.

– De sápadt ma, Májer úr – sajnálkozott Bozsóné –, csak nem valami rosszat evett?

– Semmi bajom, csak fáradt vagyok – motyogta a hentes.

– Nem tudom, honnan vehette – tette még hozzá emeltebb hangon, Széllnéhez fordulva. Ha tudná ez az asszony, milyen arra ébredni, hogy a fuvaros Balog már megint velem végeztette a piszkos munkát, gondolta még magában. Meg azzal a kölyökkel…

– Állítólag szerelmes volt a doktornőbe – szólt közbe Hajduné.

– Lópikulát! – csattant föl Széllné. – Nem szerelem az ilyen!

– Műtötte a doktornő – fontoskodott Bozsóné. – És nem jól.

– Hibát vétett? – sápítozott Hajduné.

– Akkorát nem véthetett, hogy le kelljen lőni, mint egy kutyát! – mondta ki a megfellebbezhetetlen ítéletet Széllné.

Akkorát senki sem, talán, gondolta Májer úr, aztán az jutott eszébe, hogy ki kellene mennie a Széchenyi térre, s belekiáltani a világba, hogy ő adta a pisztolyt annak a gyilkosnak, még akkor is, ha valójában az ő keze csak Balog Károly kezének a meghosszabbítása volt! Tudniuk kellene az embereknek, hogy nem a fiatalember az igazi bűnös, akár szerelmes volt, akár nem, akár orvosi hibát vétett a doktornő, akár nem, az igazi gazember Balog Károly, ahogy annak idején a csongrádi merénylet mögött is ő állt, az ő lelkén száradnak a sebesültek és halottak, az ő lelkén száradnak…! A hentes úgy érezte, nem kap levegőt. Az asszonyok megütközve nézték, ahogy liheg.

– Rosszul néz ki, Májer úr – aggodalmaskodott Bozsóné.

– Vigyázzon magára! – javasolta Hajduné.

– Szar időket élünk, nem csoda, ha az ilyen bivaly emberek se bírják – rezegtette bajuszkájának kefeszálait Széllné.

Mindhárom nő fizetett, mindhárom nő sajnálkozott, amiért Májer úr beteg, s mindhárom nő ment tovább, újabb híreket gyűjteni, újabb elméleteket meghallgatni és megvitatni. Májer úr egyedül maradt, lehúzta a redőnyt, kitette a *Rögtön jövök* táblát, aztán lehányta az udvarában álló platánfa tövét. Nem könnyebbült meg attól sem.

Szerda reggel

Májer úr szomorúan nézte az üres dobozt. Alig ébredt föl, már jött is az a félszeg fiatal gyerek. Vitte, amiért küldték.

A bársonyon egy pisztoly alakú mélyedés. Majd el kell égetnie. A dobozt. A mélyedéssel együtt.

Elégetni egy hiányt, milyen ostobaság…

Az a csapott vállú, pattanásos arcú kölyök csak úgy zsebre vágta. Bár tudná, mit akar vele! És vajon ő akarja-e vagy a fuvaros Balog? A hentes a maga részéről biztosra vette,

hogy alapvetően az utóbbi, még ha az a szerencsétlen abban a hitben is él, hogy a saját szándékait követi.

Igyekezett nem gondolni többet a bajokra, kellemetlenségekre. Becsomagolni készült egy darab dagadót egy újságpapírba, az inas majd átviszi az anyjának, itt lakik nem messze. Éppen a társasági híreknél nyílt ki a lap. Májer úr önkéntelenül átfutotta a címeket. A negyediknél megdermedt, akár valami apró állat, amikor veszélyt érez.

Az újságban egy fotográfián ifjabb Balog Károly feszített délcegen, nyalkán, büszkén. Mellette a menyasszonya: föltűnően szép, szemita arcú hölgy.

Májer úr elsápadt.

Hát ezért. Hát ezért kell az a fegyver!

A fuvaros Balog nem tűrheti, hogy a fia… És megtalálta a *módját*, hogy a fia ne… Az az elanyátlanodott, vaksin hunyorgó legényke… Ő volt a *mód*, amit, akit megtalált... Legyen átkozott ezerszer is…!

A hentest szinte megbénította a szorongás. Rettegve várta, ami következik. Mert hogy bekövetkezik, afelől kétsége sem volt.

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

| kisregény |

TIBETI SZÉL

Húsz

– Ki vagy? Miért jöttél ide?

Éveken át készült a válaszra, most mégis hallgat. Megilletődött? Igen, bár rang és hatalom nem nyűgözi le és nem is ijeszti, egyezkedett miniszterekkel, társalgott maharadzsákkal és sahokkal, pörölt kalózvezérekkel. A láma fiatalsága? Közvetlensége? Lehetne, de a fő ok nem ez, hanem hogy felismeri: most valami más kezdődik. De nem tudja, hogy mi. Pedig ezért van itt. Ezért kóborolta be a fél világot, kelt át hegyeken, tengereken, kő- és homoksivatagokon, ezért fagyoskodott hónapokon át rideg kolostori cellákban. És most nem tudja megfogalmazni, hogy mit keres. Mit akar. Mit vár. Nem menekül a szavak mögé: hallgat. Nem a szavakat keresi, hanem az okokat. Amikor végül megszólal, Lobsang Kunga nem hisz a fülének.

– És te, barátom? Te tudod, hogy ki vagy? Hogy miért érkeztél a világra?

A találkozás pontosan úgy zajlik, ahogy a láma elképzelte. Értesítés nélkül érkeztek, sötétedés után. Fekete ruhás, fekete maszkos szolgák már korábban elnémították a kutyákat. A közeli csapszékekben fáradt kalmárok tűntek fel, tekintetük vizsla, hosszú csubáik övében dísztelen, borotvaéles tőrök. Dönkar házával szemben, a kútnál tikkadt zarándokok vertek tábort. A kapun három árny surrant be észrevétlenül, kettő a kerítés tövében lekuporodva láthatatlanná vált, a harmadik, olyan lágy nesszel, amilyen a levélhullás, fent termett a tetőn, és lehasalt. Amikor betoppantak, elöl a

kémek és fürkészek legfőbb főnöke, mögötte a láma, az asszony a tűzhelynél állt. Dísztelen cserépfazékban árpalevest főzött. A tágas helyiségben lámpások és mécsesek égnek, a tűzhely mögötti falat izzó parázs fénye színezi rózsaszínre, csak a sarkokban ül meg a homály. A hosszú asztal körül tíz ember is kényelmesen elférne, de csak a gyerek trónolt a kályha felőli asztalfőn, és valamit hajtogatott. Keze ügyében festék és olló, könyöke alatt színes papirosok. A belső ajtónál, egy festett szekrény előtt, háromlábú kicsi széken Jampa kucorgott. Arca mintha kormos lenne, és ráncos, mint az aszalt gyümölcs. Az öreg jakpásztor görnyedt és púpos, rongyai szinte összenőttek a bőrével. Süket, csak az égzengést, a kürtök és lábszárcsont trombiták vonítását érzékeli – de a szeme még jó. Éppen egy elnyűtt bőrzacskót, a tűzszerszámos tarsolyát foltozgatta. Az idegen a két ablak közt ült egy karosszékben, fényes, zöld csubában, ölében sárkányos kínai csészében bor. Szabadkozott, sosem iszik, mondta, de az asszony nem tágított. „Jó bor. Elűzi a láz démonait." A férfi már az első korty után érezte az ereiben szétáradó meleget.

– Mi lesz abból? – kérdezte a gyereket. – Milyen madár?

– Pelikán. Így nevezik. Mint a fakanál, olyan neki a csőre.

A fiú vékony ecsetet mártott a tusba, szemet pingált a madárnak. Alattuk, a ház földszintjén bárányok és kecskék korcogtak, a folyó felől tompa kutyabufogás hallatszott. Dönkar fehérrépát és karalábét aprított a levesbe, és az járt a fejében, hogy éjszakára vajon az ágyába hívja-e a férfit, de nem jutott dűlőre, mert nyílt az ajtó, és szorosan a főrendőre mögött belépett a házába őszentsége, a dalai láma. Ahogy az ajtócsikorgásra odakapta a fejét, abban a szempillantásban felismerte. Kétség nem fért hozzá, látta elégszer az ünnepeken. Elejtette a kést, a szemét lesütötte, a fia háta mögé lépett, és megszorította a vállát. Nala szeme elkerekedett, kászálódott volna, hogy anyjával együtt leboruljon, de Lobsang Kunga megelőzte őket.

– Állj – mondta határozottan. – Erre semmi szükség. Őszentsége nincs itt.

Az asszony és a fiú tanácstalanul álltak, pillantani sem mertek a lámára. A belső szobába nyíló ajtó felől zörömbölés hallatszott, a kis szék felborult, Jampa térdre esett, előrehajolt, homlokával előbb megérintette a padlót, aztán lehasalt, mindkét karját a feje fölé nyújtotta, és azt mormolta: *…add rám áldásodat lótuszban született add rám áldásodat lótuszban született add rám áldásodat...* Lobsang Kunga ott termett, felállította a háromlábú széket, lehajolt a mantrázó öreghez, a hóna alá nyúlt, felsegítette vagy inkább felemelte, visszaültette a kicsi székre. Szemébe nézett, két ujját, épp csak érintve a ráncos, vértelen ajkakat, a szájára tette. A mormolás abbamaradt, de Jampa ajka tovább mozgott, mondta, mondta a mantrát némán.

Dzsampal Gyaco olyan leplezetlen kíváncsisággal figyelte az idegent, mint egy gyerek. A férfi felállt, csészéjét az asztal sarkára helyezte, meghajolt.

– Felség – kezdte volna, de Lobsang Kunga beléfojtotta a szót.

– Szomorú, de tévedsz. Őszentsége nincs itt. Értitek? Hogyan is lehetne? Gondoljatok bele.

Amíg a fülelők és fürkészők főnöke beszélt, a láma odalépett a hosszú asztal hozzá közelebb eső végéhez, kihúzta az egyik karosszéket, és leült.

– Ti is – mondta mosolyogva, és a kezével is mutatta. – Kérlek, üljetek le.

Lobsang Kunga végignézett rajtuk.

– A vendég a barátotok – mondta. – Tiszteljétek meg azzal, hogy úgy viselkedtek, mintha régóta ismernétek egymást. Szólítsátok úgy, hogy barátom, és ő is úgy szólít benneteket.

A legfőbb titokszolga háttérbe húzódott, a bejárati ajtó mellett a falnak dőlt, egykedvűen néz a semmibe, és bár nem hisz a fülének, szeme sem rebben, amikor meghallja, hogy az idegen kérdéssel válaszol a láma két kurta kérdésére.

Dzsampal Gyaco nem sértődik meg.

– Csenrézi megtestesülése vagyok – mondja. – Könyörület és együttérzés. Király és isten. Óceán meg élő Buddha.

Nevet.

– Néha azt gondolom, hogy sok ez egy embernek. Olyankor azt mondom, tulku vagyok. Semmi más, csak tulku. Tudod, mit jelent?

– Olyan tanító, aki saját maga döntheti el, hogy milyen alakban tér vissza.

A láma csodálkozva néz a gyerekre. Nala nem jön zavarba, felemeli a tekintetét.

– Rosszul mondom? – kérdezi izgatottan. – Választhatsz, ugye? Lehetnél folyó is. Vagy híd a folyó fölött. Vagy házőrző kutya.

Dönkar a fia vállába markol, de a láma mosolyog.

– Jól mondod. Lehetnék kutya is.

– Vagy bagoly.

– Miért pont bagoly?

– A baglyoktól félek.

Dzsampal Gyaco meglepődik. Eszébe jut, hogy kicsi gyerek korában, amikor még otthon élt a szülei házában, semmilyen állattól sem félt, csak a baglyoktól. Apja loncsos és busa jakjai vagy a mongol kalmárok hatalmas tevéi nem ijesztették. A kopasz nyakú keselyűk sem, amelyek úgy néznek ki, mintha fekete kabátot viselnének. Csak a baglyok. Ha rosszalkodott, anyai nagyapja azzal fenyegette, hogy az engedetlen gyerekekért éjszaka nesztelen röptű, óriási baglyok jönnek, és elviszik őket az örök sötétség földjére, ahonnan soha nem térhetnek vissza.

– Te vagy tulku – mondja Nala. – És a pancsen láma is az. Meg Düdül Dordzse, a fekete süveges karmapa. Igaz, hogy a fekete kalapját százszor ezer női láma hajából szőtték?

– Igen, igen – mosolyog a láma, mert emlékszik rá, hogy régen, kicsi korában ez a kérdés őt is foglalkoztatta. – Lehetséges.

A tűzhely felől sistergés hallatszik, gőz gomolyog a fazék körül, felhabzik, fut a leves. Dönkar zavarodottan felpattan, nem mer hátat fordítani.

– Menj, menj – nevet a láma –, csináld, kérlek, amit ilyenkor csinálni kell – mondja, és ismét az idegen felé fordul.

– Ki vagy? Hogy szólítsalak? Mi mindenről mondtál le azért, hogy elérkezz hozzánk? És mit remélsz itt megtalálni?

Huszonegy

– Elhagytam, tulku, mindenemet. Apámat, anyámat, a testvéreimet. A földet, ahol a nyelvemet beszélik. Az útlevelemet, az európai ruhámat és az európai szokásaimat. Elhagytam mindenemet, de nem mondtam le semmiről. Volt, hogy arannyal teli bőrzacskó húzta az övemet, máskor kopott köpenyem zsebében a koldusok alamizsnagyűjtő csészéjét hordtam. Hatalom és gazdagság sosem érdekelt. Könnyű szórakozás nem vonzott. Tudtam, hogy más vagyok, mint a többiek. Nem ott kerestem az élet értelmét, ahol ők. Mikor ezt felismertem, nem haboztam, kezembe vettem sorsom irányítását. A tudás érdekelt. Min-

denkinél jobban tiszteltem a tudósokat. Magam is közéjük akartam tartozni. Mire elértem ezt, ráébredtem, hogy a tudás kimeríthetetlen és sokféle. Akkor megint kezembe vettem a sorsomat, és vele együtt a hontalanok vándorbotját is.

Tulku, én már otthon, kicsi gyerek koromban is hosszú, poros utakról álmodtam, melyek meztelen lábak nyomával vannak teli. Szerettem egyedül lenni, mégsem voltam soha magányos. A vándorok mindenütt ott vannak, és alkonyatkor szívesen engedik otthonos kis tüzük mellé az elcsigázott zarándokot, hogy megosszák vele szerény vacsorájukat. És ahol ember nincs, ott van medve, róka, farkas, majom. Fák, füvek és virágok. Kő és szél. És a kő meg a szél is beszél. Én értem a beszédjüket.

Azt kérdezed, mit remélek megtalálni? Nem hiszem, hogy tudok válaszolni. Egyre biztosabban érzem, hogy nem lehet beszélni róla. A kedvedért mégis megkísérlem mondani a mondhatatlant. Rövid leszek, mert félek, hogy a szavak nem közelebb visznek, hanem eltávolítanak. Azt az utat keresem, tulku, ami a dolgok szívébe vezet. Ahol nincs fény és sötétség, nincs nappal és éjjel, nincs csönd és zaj. Csak a végtelen van, ami elfér egy tű hegyén. Azt a helyet keresem, ahonnan mindannyian elindulunk, és ahová mindannyian visszatérünk majd. Ahol halott az élő és eleven a holt. Ahol semmi sincs és minden megvan.

(Folytatás a következő számban)

ÁFRA JÁNOS

AMI EL SEM

Meztelenül száradunk
egy sekély vizű tó partján,
és koptatja rólunk
kedvünket a szél, morzsolja
a vágy maradékát.
Beteljesületlen ígéretek
fodrozódnak, majd
jön a visszarendeződés
a biztos bizonytalanba.
Ami elmaradt, nem pótolható,
ám megleszünk így is,
mi makulátlanul hűvösek.

Mintha egyszer csak
felszínre bukna az állat-
maradványokból és pamutból
összefoldozott sellő,
amit évszázadokig féltett
ereklyeként őriztek.
A halász tekintetére gondolok,
aki megtalálja hálójában,
arra, hogy milyen lenne
újra hinni valamiben.
Csak jó akartam lenni,
de most itt fekszem,
és teljesen üres a szívem.

SÖTÉT TÖMEG

És ha az ég fekete
talaját fellazította a tenger,
ez a sokáig magasztalt,
tündöklő örvény,
nem emelünk többé
pilléreket, nem takarjuk
el a bőrt, csak fejünk lehajtva
várjuk, hogy a nyakunkba
szakadó sár leoldja
a görcsöket.

KEZDÉS ELŐTT

„elképzelem magam több nézőpontból
mindezt egymásra vonatkoztatom
így mozgok mint egy videojátékban
rekonstruált térképzetem vagyok
a tereptárgyakat is szimulálom
már ösztönös mint minden harcmodor"
(B. Sz.)

Magányos vajúdás lezárt
hengerben, az egymás-
utáni felszínre kerülése,
amit a lég iránti vonzalom
gravitál össze és tárol,
mígnem a burkolat felreped
egy láthatatlan pontból,
nyomában hang, maroknyi
csontköteg csikordul.

Terjed a kép helye,
a sorjázó képletek tája,
hol jelentést nyerhet
a vágyak súlya-súrlódása.
Megrezeg a tárgyakat
ölelő aura, az érzetek mása,
vagy ez is csak az átvérzett
monitor pixelhibája,
amivel bűn a bűnhődést
terv szerint kizárja.

JUHÁSZ TIBOR

KIEGÉSZÍTŐ BEAVATKOZÁS

Beszélgetés Áfra Jánossal

Belső lázadást kirobbantó fordulatok, amelyek misztikus olvasmányélményekhez és a világ újrakeretezéséhez nyitottak utat. Áfra János nemcsak költőként, hanem szerkesztőként és művészeti szakíróként is fontos alakítója a kultúránknak. Rituális kép- és kéziratégetésről, Omlás *című új verseskötetéről, valamint a mesterséges intelligenciával együtt alkotásról is kérdeztük őt.*

– Régóta ismerjük egymást, barátok vagyunk, tehát inkább olyan témákat igyekszem érinteni, amelyek fontosak lehetnek a pályád alakulása szempontjából, de a találkozásaink kor ezekről nemigen beszélgetünk. Ilyen például az indulásodnak kevesek által ismert mozzanata, hogy kezdetben nem feltétlenül irodalmi ambíciók vezéreltek, hanem éppen a képzőművészettel való alkotói foglalkozás, hiszen festőnek készültél. Önálló tárlatokon is bemutatkoztál, de mivel ezekről alig találtam cikket, arra kérlek, mesélj kicsit a pályakezdésed nulladik fejezetéről, a festészettel való kapcsolatodról.

– Kerestem a hangomat és az utamat a képzőművészetben, de őszintén visszatekintve sosem hittem benne igazán, hogy festőművész válhat belőlem. A vizuális művészeti ambíciók körvonalazódásával párhuzamosan, egészen kis koromtól készültek versek is, de azokat sokáig senkinek nem mutattam meg. A képeket viszont igen, sőt, rajzszakköröskén t belekeveredtem a pályáztatás világába, és a linómetszetekkel nemzetközi eredményeket is elértem. Magyarból közepes voltam általánosban, így fel sem merült, hogy az irodalommal dolgom lenne. A hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium rajz tagozatára jelentkeztem, majd festői képesítést szereztem a debreceni Medgyessy Ferenc Gimnázium és Művészeti Szakgimnáziumban, ahol a MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ jelenlegi művészeti vezetője, Süli-Zakar Szabolcs volt a mesterem. Őszintén szólva a csoporton belül nem számítottam kiemelkedő tehetségnek, viszont azt hiszem, a képzés két éve alatt én fejlődtem legtöbbet. A visszacsatolások alapján megtérült a befektetett munka, mégsem éreztem a képeimben azt az eredetiséget, amely miatt érdemes lett volna küzdeni az érvényesülésért. A szakképzéssel átfedésben kezdtem el a magyar szakot, amelyhez később a filozófia minor társult, és ezek az impulzusok sok mindent áthangoltak bennem. A képzőművészettől való alkotói eltávolodásnak oka volt az is, hogy a Debreceni Egyetemen az elmélet irányába terelődött a figyelmem. Amikor a későbbi témavezetőm, Berta Erzsébet megtudta, hogy festek, felvetette, hogy írjak tárlatkritikát a *Debreceni Disputá*ba, és hamar rájöttem, hogy ehhez több érzékem van. De egyre tudatosabban álltam a költészethez is, elkezdtem tájékozódni, feltérképezni a magyar nyelvű folyóiratpalettát, hogy hova érdemes verset küldeni, és amikor eldőlt, hogy rövidesen megjelenik az első könyvem, rituálisan megsemmisítettem az addigi írásaimat. Megfogtam a kéziratokat, kivittem egy játszótérre, és szépen elégettem őket a homokozóban. A festményeimmel ugyanígy

jártam el, rituális képégetést rendeztem a kertben, és nagyon jó fotókat készítettem az eseményről. Megszabadultam annak a terhétől, hogy valaha rám olvashassa bárki is az első lépések tétovaságát, az útkeresés esetlegességeit. Egyébként a kritika egy fontos dolog, nem hiszem, hogy ilyen tekintetben számottevő különbség volna a művészeti ágak között, hiszen akárhogy is nézzük, általában egy-egy visszacsatolás vagy felismerés alapozza meg a továbblépés lehetőségeit.

– Laikusként azt tapasztalom, hogy kifejezetten nehéz megtalálni azokat a platformokat, amelyek segítenek tájékozódni a kortárs magyar képzőművészet világában. Műkritikusként te viszont ismered a legfrissebb kiállításokat, a vizuális művészetekkel kapcsolatos új kezdeményezéseket és trendeket. Milyen kérdésfeltevések izgatják a kortárs művészeket?

– Érdekes, hogy a rendelkezésünkre álló lehetőségek bőségével együtt napról napra a világ összeszűkülését tapasztalhatjuk meg. Ez az ellentmondásos jelenség a mai vizuális kultúra alakulását is meghatározza, például hamarabb fejtik ki hatásukat a nyugati művészeti világból induló tendenciák kelet- és közép-európai országokban, sőt a harmadik világban is, és egymásra torlódnak az új meg új áramlatok. Az interneten könnyű hozzájutni az információhoz, a közösségi felületeken többféle vizuális nyelv szólíthatja meg – akár egyidejűleg is – az embereket. Ha például a posztinternet-művészet alakulását figyeljük, nemcsak a vázolt helyzetből inspirálódó vizuális nyelv formálódását láthatjuk, hanem a képáradattal szembeni ellenreakciót is, amely több olyan magyarországi művésznél is kimutatható, akik egyre inkább nemzetközi térben képzelik el magukat. A MODEM tavalyi, *Új közvetítések* című kiállításán ez szépen megmutatkozott. A fiatal alkotók a generációs élmények mellett elevenen reflektálnak a közösségi felületek megformáltságára, az életet kitöltő ingerorgiára is. Az anyagszerűség újrafelfedezésével, az internet vizualitását a háromdimenziós térbe visszahelyezve közelítenek az átalakuló médiauniverzum esztétikai problémáihoz. Kiemelném a budapesti Ludwig Múzeum *„Nem vagyok robot." A szingularitás határain* című csoportos tárlatát tavalyról, ami a mesterséges intelligencia fejlődésének a művészetre és a társadalomra gyakorolt hatásait szemléltette érzékenyen. Ugyanakkor nagyon sok rokonjelenségre is felfigyelhetünk, ha a kortárs művészeti trendeket tanulmányozzuk, például a klímakrízis problémája, a jövőkép bizonytalansága is sok fiatal alkotónak meghatározó témája. Észrevehető továbbá egy új típusú mitologikus gondolkodásmód, egy pszeudoarchaikus világépítési igény, továbbá szembetűnő a helyi örökségből és a családtörténetből táplálkozó magánvilágok előtérbe kerülése. Azt hiszem, a fiatalabb művészek jelentős része ma holisztikusabban próbál gondolkodni, szemben a korábbi évtizedek trendjeivel, amikor mintha inkább az erről való lemondás dominált volna. Hogy egy egyéni kiállítást is említsek az előző évből: Csontó Lajosnak a szentendrei PhotoLabban bemutatott *Egybeesés* című tárlata korábban melléktermének tekintett képanyagokat mozgósított egy lenyűgözően komplex installáció részeként, amely az archiválás és az emlékezés kérdéseit, a figyelmünket elsodró képáradatot tette reflexió tárgyává, megmutatva, hogyan halászhatók és tehetők újra jelentésteljessé az elfeledett tartalmak.

– A KULTer.hu kortárs kulturális portál alapító főszerkesztője vagy, 2020-ig főszerkesztetted az oldalt, jelenleg a debreceni Alföld folyóirat szépirodalmi rovatát gondozod, tehát több minőségben is részt veszel a kultúraközvetítés napi ügyeinek bonyolításában. Szerkesztőként milyen választ tudnál adni az előzőhöz hasonló, de irodalomra vonatkozó kérdésre?

– Ha átfogóan nézzük, azt hiszem, sok tekintetben hasonló problémák artikulálódnak az irodalomban is. Ami szembetűnő, hogy elkezdődött az állati, növényi, tárgyi létezőknek a poszthumanista gondolkodásmód felőli újraértékelése – persze ez egy lehetetlenre tett kísérlet, mert az emberközpontú felfogás kibillentésére nem igazán kínálkozik adekvát módszer. Mindazonáltal a jelek szerint megvan rá az igény, hogy hangot adjunk más létformáknak, megpróbáljunk kicsit eltávolodni és távolítani, perspektívát váltva, madártávlatból ránézni a saját helyzetünkre is. Ha a szépprózát nézem, erős tendenciaként regisztrálható, hogy a posztmodern után ismét elkezd felértékelődni a világos narratívaépítés, a személyesség, teret nyer az életrajzi megalapozottságú önvizsgálat problémája. Ezt a trendet természetesen a könyvpiaci igények is felerősítik, a történetelvű, akár a nagy narratívákhoz visszatérő szöveguniverzumok egyrészt jobban eladhatónak tűnnek, ugyanakkor az olvasókhoz hasonlóan az írók is érzékeny figyelemmel fordulnak az ezekben rejlő poétikai lehetőségek felé. Megjelenik az a problémakör is, amiről az előbb beszéltünk, hogy a digitális kultúra átalakítja a valóságról való képünket, a metaverzum összefüggésében kezdjük el értelmezni a hétköznapokat, amit egyébként teljesen átszőnek a digitálisan generált, rögzíthetetlen képek és szövegek.

A slam poetry népszerűsége szintén alakított az irodalmi mezőn, mert az nemcsak egy hidat képezett a fiatal generáció és a költészet között, de egyfajta piacosodást is generált. Tehát nagyon erősen látszik, hogy a líráról, amely mindig is presztízsműnem volt a kiadóknál, alapvetően számok alapján kezdenek el gondolkozni a szakmabeliek, ez még a kritikára is kihat. Egyre több olyan könyv jelenik meg, amely egyfelől a kortárs amerikai líra közvetlenebb megszólalásmódjának hatását mutatja, identitáspolitikai kérdéseket mozgósít, vagy mondjuk intézménykritikával él, reflektálva saját – a közvetítő közegével összefüggő – meghatározottságaira. Ezek a szövegek sokszor nagyon izgalmas kérdéseket tárgyalnak, a slam poetryhez közelítő beszédmód viszont írott költészetként ritkán működik igazán jól, mert más a közege, más az időtállósága, hiszen a közvetlen reakciókra számít, a napi aktualitásokhoz kapcsolódik.

Az elmúlt évtizedekben a kortárs magyar líra erős gyakorlatává vált a konceptkötetben gondolkodás. Sokan még mindig azt várják a költőktől, hogy újuljanak meg könyvről könyvre. Az átfogó koncepcióalkotás irányába terelik a fiatalokat az idősebb szerzők az irodalmi táborok műhelyein, de a kiadói elvárások is, hiszen ha a versek külön-külön elérhetők online, akkor egységként kicsit többet kell adniuk, így válnak elég érdekessé ahhoz, hogy az olvasók be akarják szerezni a kötetet.

– Első könyved, a 2012-ben megjelent Glaukóma *eklatáns példája a kötetben történő gondolkodásnak. Ez azóta egy második kiadást is megért, 2021-ben új borítóval, minimális változtatásokkal jelentette meg a Kalligram Kiadó. Népszerűsége azóta is töretlen, nagyon sok méltató kritika igazolja vissza a teljesítményt, ahogyan a 2015-ben megjelent* Két akarat *című kötetedét is. Számos díjat érdemeltél ki velük, ami nyilvánvalóan a szakma megbecsüléséről árulkodik, ugyanakkor az elismerések nemcsak inspirációt, hanem terhet is jelenthetnek. Hogyan élted meg ezeket a visszajelzéseket?*

– Az irodalom kisebb koromban nem érdekelt különösebben, leginkább csak kiszínezni és átrajzolni szerettem a tankönyvi költőportrékat. Ugyanakkor iskolaújság szerkesztésén hamar elkezdtünk gondolkozni, a napközis órákban rejtvényeket, képregényeket készítettünk, még egy jó brandet is kitaláltunk, *Kaméleon* címen ment volna a lap a sokszínűsége miatt. De mivel közepes tanulók voltunk, igazából esély sem volt, hogy a tanítók támogassák az

ötletet. A kiteljesedést igazából tizenhárom-tizennégy éves koromban az hozta el, amikor komolyabb traumák után elkezdtem falni a könyveket. Utólag már ki merem jelenti, elsősorban azért, mert nyelvet kerestem, eszközt a megrázkódtatások feldolgozásához. Ez persze nem tudatos keresés volt, de a téma- és műfajválasztás magáért beszél. Pszichológiát, filozófiát, vallástudományt, spirituális könyveket olvastam, amelyek akkoriban revelatív felismerésekhez vezettek el. Bármennyire is furcsán hangzik, engem ezek az olvasmányok vittek közel az irodalomhoz, kortárs szerzőket viszont még a középiskolában is alig ismertem, többnyire csak az egyetemen találkoztam a szövegeikkel. Szerencsére jó közegbe kerültem, olyan évfolyamtársak közé, akik akkor már tapasztaltabbak voltak, ajánlottak könyveket, folyóiratokat, és motivált a felkészültségük. Borbély Szilárd is noszogatott, hogy küldjek több helyre verseket, és ennek hatására elkezdtem tudatosabban dolgozni, de az, hogy költő leszek, igazából csak akkor tudatosult bennem, amikor a József Attila Kör későbbi sorozatszerkesztői megkerestek, hogy küldjem el a kéziratomat, mert ha nyer a pályázatuk, kiadják. A pozitív visszajelzések és a díjak nyilván előremozdítják az embert, ezt nem lehet tagadni, bár biztos van olyan, akire mindez bénítólag hat. Viszont én kellően önbizalomhiányos és kívülálló voltam ahhoz, hogy ezekre megerősítésként tekintsek, lendületet kapjak általuk. Sőt, azt hiszem, igazából ezek a sikerek döntötték el végleg, hogy nem a képzőművészet terén építkeztem tovább.

– *A* Glaukóma *kritikusai szinte egybehangzóan kiemelték, hogy a kötet innovatívan néz szembe a traumafeldolgozás irodalmi lehetőségeivel. Felfigyeltek rá, hogy maszkokban, szerepekben szólalnak meg a szövegek, ezáltal is különböző nézőpontokat kínálnak fel az olvasó számára, hogy a traumá(in)król gondolkodhasson. Ezek a megközelítések valamelyest hozzárendelődtek a könyvhöz, de talán nem állnak annyira messze a te irodalomfelfogásodtól sem. Azért is látom így, mert az elmúlt években irodalomterapeuta képesítést szereztél.*

– Fontosnak gondolom rögzíteni, hogy én annak idején nem úgy pozicionáltam a *Glaukómá*t, mintha az a személyes traumafeldolgozással kapcsolatos törekvéseim eredménye lenne. Az első bemutatókon direkt kiemeltem, hogy az egyes szám első személy ellenére itt különböző beszélők vannak, akik ugyanazzal a karakterrel kapcsolatban szólalnak meg, amelynek hatására megalkotható egy mozaikos kép róla, de a versek tárgyát képező karakter közvetlenül nem kap hangot. Különbséget látok aközött, hogy a megértést személyes élmények motiválják, és aközött, hogy egy irodalmi szöveg terápiás céloknak rendelődik alá. A művészetterápiás írás elsődlegesen tényleg a feldolgozásról szól, nem az a lényege, hogy a csoporttag szövegét valamiféle értékítéletnek vessük alá, hanem hogy az önkifejezés felszabadító erejének kiaknázásával felszínre hívjunk bizonyos érzelmeket. Szerintem azokat az írásokat, amelyeket ilyen szándékkal veszünk használatba, nem érdemes irodalomként kezelni. A szépirodalom esetén az esztétikum kerül előtérbe, a szöveg belső működése, a retorikai megalkotottság, a ritmus, vagyis csupa olyan aspektus, amely nem illeszkedik a pszichológiai hasznosíthatóság feltételrendszerébe. Azok a szövegek, amelyek a *Glaukóma*ban vannak, megítélésem szerint nem terápiás szövegek. Nyelvileg megdolgozott monológok, amelyeket abban az időszakban írtam, amikor már nem a traumáim határoztak meg engem. Ugyanakkor mondjuk egy irodalomterápiás csoport vezetője – épp a megéltség effektusa, a hitelesség miatt – a beszélgetések kiindulópontjaként, azonosulási eszközként használhatja az ilyen szövegeket.

– *A* Két akarat *az a könyved, amely a potenciális olvasóközönség talán legtöbb szegmensét képes megszólítani. Mintha a megírása során kettős kódolást alkalmaztál volna, azaz egyszerre akartad kreatív munkára csábítani a szakmailag felvértezett olvasókat, és azokat is, akik nem a szoros olvasást részesítik előnyben. Volt ilyen szándékod?*

– Utólag persze könnyű lenne azt válaszolni, hogy igen, de ez hazugság volna, hiszen én eleve nem is ezt a könyvet akartam megírni. Eredetileg az volt a tervem, hogy képzőművészeti munkáktól inspirált versekből állítom össze a második kötetem, erre nyertem el a Móricz Zsigmond irodalmi ösztöndíjat, de az élet egy kicsit másfelé terelt. Egy hosszú kapcsolatból jöttem ki éppen akkor, amelynek az utolsó fázisa meglehetősen kínlódósra sikeredett, és bár ennek a nyelvi vonatkozásai különösebben nem izgattak az események sűrűjében, később, a lezárás után viszont elkezdett érdekelni mindez poétikai szempontból is. A *Két akarat*ot tényleg sokan olvasták, de az még inkább meglepett, hogy a megjelentetéssel kapcsolatos bizonytalankodás után kiérdemelte a Horváth Péter irodalmi ösztöndíjat, ami egy nagyon erős szakmai visszacsatolás volt. Sajnos vagy nem sajnos, van bennem némi szentimentalizmus, de azt hiszem, ezt sikerült valamelyest megszelídíteni, költészetté alakítani. Talán az az egyik legmeghatározóbb élményem a könyvvel kapcsolatban, hogy igenis lehet vállaltan érzelmekből dolgozni. Ezt önazonosnak érzem. A sérülékenység és a kiszolgáltatottság felvállalásával a versek lényegében a társadalom által elvárt férfiképpel is szembekerülnek, szóval egy ilyen kísérletnek lehet akár egy identitáspolitikai tétje is.

– *Harmadik könyvedet, a* Rítus*t olvasva viszont jóval hermetikusabb költői világban találjuk magunkat. Ezek a szövegek nehezebben hozzáférhető nyelven szólalnak meg, amelynek megértéséhez összetettebb befogadói műveletek szükségesek. Talán már az eddigiekből is látszik, hogy a pályád folyamatos megújulásokkal írható le, ami nem jelenti azt, hogy a köteteidnek ne lennének olyan közös nevezői, amelyek következetesen épülő életművet sejtetnek. Milyen út vezetett a* Két akarat*tól a* Rítus*ig?*

– Említettem, hogy egyidőben rengeteg spirituális könyvet olvastam, tehát a világképem alakulását ezek formálták. A *Rítus* egyfajta visszakanyarodást mutat ehhez az érdeklődéshez, amelytől igazából sosem szakadtam el teljesen. A különböző vallási hagyományok és szertartások mindig is nagyon foglalkoztattak. Római katolikus nevelést kaptam, de az ezáltal biztosított kereteket szűkösnek éreztem. Nyilván sokat adott, hogy megismertem bibliai szöveghelyeket, ministráltam és bérmálkoztam, gyónni jártam, de eljött a pillanat, amikor meg kellett tagadnom ezt a közeget ahhoz, hogy felszabaduljak az egyházi keretrendszer által generált megfelelési kényszerek alól. A tagadást nem kell kicsapongásként vagy mindenki ellen szóló lázadásként érteni, ez inkább egy belső folyamatot jelentett, ami leginkább a könyveknek és a meditációknak köszönhetően zajlott le bennem. Magát az olvasást is gyakran misztikus tapasztalatként éltem meg. A *Rítus*ban talán ezért sem akartam egyetlen konkrét hagyományt rögzíteni, számomra inkább az volt a fontos, hogy a rituális ráolvasásokkal összefüggő szemléletmód, a mágikus nyelvhasználat miként értelmezhető újra a 21. században. Eredendően magában a rítusban összegződnek azok az energiák, amelyek aztán szétterjednek, és művészetként válnak azonosíthatóvá az emberi kultúra történetében. Az ősemberek vadászat előtt tüzet gyújtottak, amelyet körbetáncoltak, és felfestették a sziklafalakra vagy belerajzolták a porba az állatalakokat, majd eljátszották, hogy mi fog történni a vadászatkor, közben építettek a szó mágikus erejére, a ritmusok tu-

datra gyakorolt hatására. Egy kissé anakronisztikusan ez akár egy összművészeti aktusként is felfogható. Nyilván mindennek volt egy konkrét funkciója a számukra, közelebb vitte őket egy cél eléréséhez, mondjuk az állat elejtéséhez.

– Miközben a rítusok összművészeti jellegéről, valamint az érdeklődési köröd és világlátásod alakulásáról meséltél, azon gondolkodtam, hogy a művészetközi kapcsolatok kiaknázására irányuló törekvéseidnek talán ez a szinkretistának tűnő szellemiség adhatja a hajtóerejét. Most nem is feltétlenül arra gondolok, hogy a könyveid végén rendre szerepelnek a képzőművészeti inspirációid, vagy hogy rendszeresen részt veszel zenés-táncos-irodalmi eseményeken. Hanem a Szegedi-Varga Zsuzsannával közös vállalkozásodra, a Termékeny félreértés / Productive Misreadings *című kétnyelvű kötetre, amelyre a kritikai fogadtatás is kvázi sikertelenül kereste a pontos műfaji megnevezést. Hogyan illeszkedik ez a könyv ahhoz a művészetszemlélethez, amelyet a beszélgetésünk alatt már felvázoltál?*

– Nincs zenei hallásom, de ez a művészeti ág is foglalkoztat, elég, ha a mágikus beszéd szerkezetére utalunk, amelynek a szisztematikussága ritmusteremtő erővel bír – a költészet ebben gyökeredzik szerintem. Ahol pedig lehetséges a különböző művészeti nyelvek közti fúzió, ott egy picit mindig megidéződik ez az őserő. Szegedi-Varga Zsuzsanna érdeklődött a költészet iránt, amikor megismerkedtünk, én pedig kifejezetten izgalmasnak találtam a munkáit. Ráadásul mindkettőnket foglalkoztattak olyan aktuális problémák, mint a mesterséges intelligencia fejlődése vagy a klímakrízis, ezért elkezdtünk közösen gondolkodni. A tevékeny munka már teljes egészében online zajlott, oda-vissza küldözgettünk egy fájlt, ő az egyik, én pedig a másik oldalról illesztettem bele az anyagokat, amelyekhez szabadon, váltakozva kapcsolódhattunk. Ezért is van két oldalról számozva a kiadvány, hogy két irányból lehessen használatba venni azt. Egyrészt a könyv kibillent a hagyományos olvasói gyakorlatokból, másrészt viszont minden lehetséges módon színre viszi a töredékességet, hiszen ez az anyag tele van roncsolásokkal, a test és az épített környezet közti kapcsolatot is annak deformáló potenciáljában megragadó eljárásokkal, amelyek a kép és a szöveg viszonylatában is a bizonytalanságot, a szüntelen változást hivatottak megjeleníteni. Külön oldalpárként jelenik meg egy automatikus írással készült kéziratom, amelyből blackout poetryszerűen kihúztam részeket, de egy másik helyen ez torzított formában, apró képrészletként is visszaköszön a könyvben, megint máshol a szerkesztett, gépelt szövegverzió is feltűnik. Azt gondolom, hogy a kötet abszolút a posztinternet-művészetnek az esztétikájával dolgozik. Háromdimenziós térbe visszahelyezve idézi meg azt a vizuális nyelvet, amely az online teret uralja, és ez persze főleg Zsuzsa érdeme. Kár, hogy a könyvet egyébként igen körültekintően elemző kritikák között kevés akad, amely számba venné a képzőművészeti vonatkozásokat is.

– Ahogyan utaltál rá, ez a könyv több fronton is párbeszédet kezdeményez az olyan problémákról, amelyek az elmúlt években is aktívan foglalkoztatták a közvéleményt, mint például a közelgő, talán már éppen történő klímakatasztrófa vagy a mesterséges intelligencia. Új könyvedben, az Omlás*ban* Az éberítő elrugaszkodás *című vers elején egy ChatGPT-től származtatott mottó olvasható, amely így szól: „A romok a fejlődés magvai…" Megpróbáltál verset íratni vele? Te magad is aktívan használod a mesterséges intelligenciát? Formálták-e a vele folytatott interakcióid a kötetet és a világképedet?*

– Igen, kísérleteztem azzal, hogy mit lehet kihozni a ChatGPT-ből, képes-e a kortárs lírai beszédmódok felismerésére, utánzására, komplexebb szövegek létrehozására, és azt tapasztaltam, hogy egyelőre nem. Ha nagyon pontos instrukciókat kap, akkor is az az áporodott versszemlélet köszön vissza a soraiban, amely – a magyartanítás klasszikusirodalom-centrikussága miatt – a legtöbb tizenhárom éves fejében él. A program által generált versek eredetisége tehát egyelőre egy kistinédzser első verskísérleteihez mérhető. Ugyanakkor az egy-egy beszélgetésen belüli visszacsatolások hatására képes jobb és jobb szövegek előállítására. Érdekes kihívásnak tűnt, el tudom-e érni, hogy vállalható, a kortárs költészet horizontján párbeszédképes, eredeti szöveget írjon, de nem sikerült, ugyanakkor néhány kifejezetten revelatív szóösszetétel kimenthető volt az anyagból. A kötet nyitó versének általad idézett mottója is ilyen, amely szerintem a könyv versvilágára nézve megvilágító erejű. Egyébként az idei Hajdúböszörményi Írótábor költészeti műhelyében is szorgalmaztam a ChatGPT-vel való munkát, mert a technológia alakítja a valóságunkat, és ennek nemcsak a veszélyeivel fontos mielőbb számot vetni, hanem az új fejlesztések biztosította lehetőségekkel is.

A számítógépes versgenerálás egyébként nem új keletű dolog, már a 20. század közepén is voltak programok, magyar nyelven pedig Papp Tibor *Disztichon Alfá*ja hozott áttörést a 90-es évek elején. A költő flopimellékleten adta közre a programot az 1994-es kötetével, amely a tizenhatbillió potenciálisan előállítható disztichonból csak egy szerény szemelvényt közölt. Vajon az experimentális költő által sosem látott szövegek, amelyek a halála után válnak először olvashatóvá, az ő versei-e, vagy pedig a program önálló alkotó entitásként kezelhető, netán a generálást végrehajtó olvasó kisajátíthatja ezeket a tartalmakat? Azt gondolom, a mesterséges intelligencia által létrehozott alkotásokkal kapcsolatban is ilyen problémák aktualizálódnak, amelyekkel érdemes foglalkozni. Az *Omlás* ehhez hasonló kérdésekre kapcsolódik rá, és a problémák komplexebb megközelítésére tett kísérletekkel, a feltérképezési törekvések leleplezett kudarcaival reflektál az online információáradat ellentmondásos természetére.

– Az Omlás *szövegeinek retorikái és beszédpozíciói számomra egy olyan költői szerepmodellt idéznek meg, amely a költőt egyfajta közvetítőként, többlettudással rendelkező, látnoki erővel felruházott figuraként lépteti elő, aki így képessé válik arra is, hogy az apró részleteket átfogó, univerzális összefüggésekbe ágyazva mutassa föl. Hogyan viszonyulsz ehhez a megközelítéshez? Milyen – a költői szerepmodellekkel is kapcsolatos – megfontolások vezettek a koncepció kialakítása során?*

– Őszintén szólva nem voltak ilyen jellegű előzetes megfontolásaim, hiszen a könyv versei tíz év alatt születtek meg, és csak három éve kezdtem el tudatosabban gondolkodni azon, hogy ez a sokhangúság vajon hogyan adhat ki egy egészet. Akkor majdnem meg is jelent egy kéziratverzió, de meggondoltam magam, mert éreztem, hogy még hagyni kell érlelődni ezt. Az tény, hogy sok szövegben egy olyan átfogóbb világértelmezési, információsűrítési kísérlet körvonalazódik, amely valamiféle mindentudás érzetét keltheti fel, de nincs egy egységes beszélői pozíció, sokkal inkább a hangok és a nézőpontok sokasága, az ezek közti feszültségek uralják a könyvet. A profetikusnak, illetve látnokinak tekinthető versek az utolsó ciklusban válnak meghatározóvá, de morális, tanító célzat nélkül, szóval a váteszszereppel kevéssé hozhatók összefüggésbe. A könyv talán inkább az internet által

adott azon tudásszerveződés lenyomata, amely éppúgy magában foglalja a gyors hozzáférés és a kiegészítő beavatkozás lehetőségét, mint ahogy elhozza az igazságfogalom totális relativizálódását, az információáradatba beleveszés mindennapi tapasztalatát. A felejtésre való képtelenség valójában az emlékezést is ellehetetleníti, a szelekciót tanulni kell, és ez komoly feladat elé állítja az embert.

PODMANICZKY SZILÁRD

| naplórészlet |

ÖRÖK ÉLET MEG EGY NAP

2023. augusztus 11. – 1656 kWh-t termelt a napelem

Egy életre megjegyeztem: ha idősödő barátod meghív egy ebédre, fogadd el, mert nagy valószínűséggel most látod utoljára. In memoriam Zelei Miklós.

2023. augusztus 16. – 103,2 kg

Tegnap délután leszedtem a kirepedt koktélparadicsomokat, este tésztasalátát főztem belőle hagymával, fokhagymával, snidlinggel, genovese bazsalikommal és olajjal. Délelőtt megállt egy furgon a ház előtt, kihajolt belőle egy férfi, s azt kérdezte, van-e vashulladékom. Mondtam, nincs. A zsákutcánkból visszafelé jövet mégis megállítottam a kocsit. Mind a két fűnyírónk tönkrement a héten. Kell? Kell. Három férfi szállt ki a furgonból: egy hatéves forma barcelonás Messi-mezben, egy 150 kilós félmeztelen, akinek egész testét vörös szőr borította, a szája széle jobb felől össze volt nőve vagy varrva, és csak bal felől beszélt, de nem lehetett érteni, bár azt hiszem, azt mondta, éhes. A harmadik, akivel már beszéltem, egy harminc körüli fickó, vérfagyasztóan hasonlított egy régi barátomra. Mióta hidegen préselt homoktövis-levet iszom, megjavult a látásom, így még megrázóbb a hasonlóság. A feleségem kihozta a fűnyírókat, amíg én a kapuban őrködtem. Mióta fiatalkoromban meztelenre vetkőztetve kizártak egy téli erkélyre a barátaim, bizalmatlan vagyok. Berakták a fűnyírókat a furgonba és elhajtottak. A rendszámra azóta is emlékszem. Beírtam a keresőbe, egy QR-kódot adott ki. Talán egyszer elindulok ezen a nyomon, mint egy régi novellámban, amelyben a föld alatt két metrómegálló között egyedül maradtam egy állami bérgyilkossal.

2023. augusztus 17. – 103,1 kg

Ez holnap lesz. Kihívom magam ellen a sorsot. Még nem tudom, mi fog történni.

2023. augusztus 23 – 2004 kWh (2 hónap alatt)

Elmúlt augusztus 20. A turisták megcsappantak, a forróság még kitart, de már ott lebeg mögötte az őszi párafüggöny, a hűvös hajnalok, a korai esték, az utcák terhe fölszabadul, de az utolsó esőben született lábnyomok még tartják magukat az első frissítő záporig. A kert és az utca növényei mintha nagyívű produkció után volnának, megszülték a termést, mások az árnyékok, és elindult a száradás, a víztelenítés lassú folyamata. Egyszerre látom belülről és kívülről a növények életét. Majd fölsírnak az őszi fűrészek, láncuk a forgáccsal együtt pereg, a fűnyírók utolsó körüket futják a ritkás pázsiton, akkus lombfúvók terelgetik a zörgő avart. A Balaton vize lassan hűlni kezd, és én is feledni próbálom azt a sok durva szót, amit fiatal anyák üvöltöttek a fürdőző gyerekekre. Még másfél hét, és indulunk a tengerre, hogy kinyújtsuk a nyarat a délen még forró utószezonban. Várom a hosszú utat, a hullámzó tájat, a megállók-

ban rendelt friss ételt, és a közelgő Sveti Rokot, ahol úgy bukkanunk elő a hosszú alagútból, mintha most születnénk erre a kéklő tengerrel, fehér sziklákkal és zöld píneákkal napsütötte tájra. Látod, már valójában ott is vagyok. Pedig a paradicsom-betakarítás még hátra van.

2023. szeptember 10. – 102,1 kg

Már egy hete itt vagyunk a ritkán látott tengernél, de mintha valami túlélőtúra lenne. A landolás még klasszikus volt: csomag föl, úszni a sós vízben, vacsora és sör, az egész napos út után sókristályok a fülcimpán. De már este elkezdődött. Akkora szélvihar, ami három napon át rázta a zsalukat, akár a bora. Az utcán arrébb tette az embert, a tengerből örvénylő vízsugár szökött az égbe. Közben a sarkam akkorára dagadt, mint egy vészcsengő gombja. A doki hét injekciót szúrt bele, öt fájdalomcsillapítót és két gyulladáscsökkentőt. Pár nappal később a part menti kagylók széthasították a másik sarkamat. Mind a két sarkam leragasztva. Nincs több sarok. Mint valami rossz gyerek. Aztán a buszmegállóban olvasom a menetrendet, mikor a tábla melletti lépcső tetején álló munkás kezéből kicsúszik a széles vaslemez, és süvítve-szikrázva megindul felém, hogy kb. egy másodper múlva szétcsapja a bokámat. De már résen voltam. Két leragasztott bokával, mint akit ágyúból lőttek ki, elfutottam. A munkás röhögött. Ettől kezdve tudtam, a lábamat akarják. Le akarnak venni a lábamról. Minden lépésnél figyelni! Amikor egy hét után elköszönt a fiam a spliti reptéren, csak ennyit mondott: Szili, nincs több vér!

2023. szeptember 13. – 102 kg

Amikor a feleségem Tučepiben harmadszor ment vissza az albán fagyishoz, és kért harmadszorra citromfagyit, a férfi fáradt, szezonvégi arcán furcsa rándulás futott végig, mint akinek felötlik, ha ez a nő még egyszer visszajön citromfagyiért, lehet, hogy soha nem lesz vége a napnak, mi több, az egész szezonnak.

2023. szeptember 16. – 102,5 kg

Amikor ma a móló végében jártam, összefutottam egy japán származású francia házaspárral, akik megkértek, készítsek fotót róluk. Aztán beszélgettünk. Elmondták, hogy franciák, mire az erős napsütésben bólintottam, de ez nem volt elég nekik, megpróbálták hívószavakkal elmagyarázni a franciát, s mivel tudták, hogy magyar vagyok, elsőként a strasbourgi emberi jogi bíróságot említették.

2023. szeptember 18. – 102,7 kg

Hazatérve a vakító fényű tengerpartról vakító fényű ház várt ránk, kifestve minden helyiség, a falak üresek, csak a bútorok maradtak bent, pont olyan, mint amikor ideköltöztünk 16 éve. És csak kicsit kellett másként nézni a falakra, hogy az elköltözés üressége fogja el az embert. De hát hová? Nem tudom. Ez a folyton szörfözés otthontalansága. Lementem a garázsba és kettesével hoztam föl a képeket. Újra lett idő, amit velük tölthetek. Matzon Ákos absztraktjai, egy Hertay-rézkarc gyönyörű napraforgókkal, három lovat ábrázoló tanulmány, amit még Szegeden vettem, de a festőt nem bírom kiolvasni, aztán Szürke Péter képe, és jónéhány reprint, Magritte, Edward Hopper, és az egyik nagy kedvenc a bejáratnál, Albert

Moore – Dreamers. Néhány képet nem a korábbi helyére raktam vissza. Ennyit mindenképp változhat az életünk egy tisztasági festés után.

2023. szeptember 23. – 2798 kWh (3 hónap alatt)

Azt olvastam egy cikkben, hogy ma már bárki lehet író. Tudom, önérzetes vagyok. Látom, hogyan válik ipari méretű munkává a művészet, piaci termékké az, amiről valaha és mindig azt gondoltam, varázslat, és csak az tudja művelni, aki rájön a varázslás módjára, és kimondja a saját varázsszavait: gukci-bukci, kimossa a saját medrét, mint a folyók, megérzi a növények türelmét. Nemrég láttam egy álmot, utcaképek, erdőrészlet, domb, semmi különös, aztán egy hang azt mondta, minden ott van mindenütt, ezért nem látható, csak néha, egészen különös pillanatokban tudósít téged arról, hogy létezik, amikor váratlanul kizökkensz egy furcsa látványtól, hangtól, gondolattól, érzéstől, ott látsz meg egy tigrist, ahol nincs tigris, akkor tudnod kell, hogy mindenütt ott van a varázslat, csak nem látod. Gukci-bukci!

2023. szeptember 24. – 102,9 kg

Tizennégy fok van. Bömböl a szél és szakad az eső. A konyhából illatok szállnak, az utolsó pár cukkini rántva, petrezselymes krumpli vajon. A rádióban egy koncertmester beszél: mélyen megrázta, amikor a Zeneakadémiáról az életbe került, a nagyok közé. Én is pont ezt éltem át a főiskola végén. Elballagtunk, egy szál virággal szálltam volna a buszra, de az becsukta előttem az ajtaját, és ott hagyott. Na, gondoltam, kezdődik az élet. A rózsát odaadtam egy ismeretlen lánynak, és gyalog, gondolkodva elindultam haza. Micsoda út állt előttem, amiről ma már azt gondolom, nem is önmagunkat kell megismerni, hanem önmagunkban a világot. Gukci-bukci.

2023. szeptember 28. – 102 kg

Egy halom ruha, amiket már tíz-húsz éve nem hordok. Mellettük a matrózzsák, amibe bele kellene csomagolnom. De minden ruhadarabról eszembe jut valami, ami másról már nem jutna eszembe. Egy kabát Amerikából, egy ing a színházi fesztivál esőnapjáról, egy terepkabát, amiben egész Svájcot bejártam. És már nincs rájuk szükségem, nem hordom őket. Nem hordok farmeringet. Megkopott jelmezek, amilyen már nem vagyok. Nem hordok zsákvászon inget, sem zakót, főleg nem művészzakót. Ez is a szörfölés része. Változni nem lehet régi ruhákban. Azt hiszem, ezt kell most megértenem. A szörfös nem halmozza föl a múltját, csak megy az ismeretlenbe, előre, és nem vissza, a múltba. A múlt lehorgonyoz. Menni kell tovább, mondom a ruháknak.

*

Két arab sejk kitikkadva ballag a sivatagban, már alig vonszolják magukat. Az egyik megtorpan.

– Te! Nem kéne ide építeni egy rohadt nagy stadiont és elnevezni Liverpoolnak? Azt megvennénk hozzá az egész csapatot.

– De, kurva jó ötlet! Csak előbb érjünk haza.

CSIKI LÁSZLÓ

ÉJFÉLI TAXI

Ágh Istvánnak

„A mindenség meghódításában elszenvedett
kudarcaink alapján rangsorolom magunkat."
Faulkner

I.

Te sem mondod el még.
Én neked majd igen.
Más kenyéren nőttünk,
és mégis egy hiten –
szállunk együtt, némán,
a hangos semmiben.
Fordul a föld, sorsunk,
és mindenütt *ilyen*.

Tegnap otthonról el-,
mára hazatértem,
csak éppen más a táj:
fölérem már térden.
Te sem mondod el még,
s én ugyan miért nem? –
hogy bújni se könnyű,
és szólni se érdem,

veszteni való nincs,
és nyerni nem lehet,
kiejt szájából Nyugat,
de kiköp a Kelet,
Észak nekünk fagyos,
a Dél meg túl meleg –
A hangos semmiben
hát hallgatok veled.

(Ott a sarkon három Sára,
rejti nekünk pesti pára,
hazaérünk, de sokára –
minden jó, de nagy az ára.)

II.

Való, álmodjuk csak itt a történelmet,
hulláma álma Emese óta ellep,
és felijed zárt sötétben a gyermek.

Az álom-árra ráképzel hajókat,
csupa hőst hoz a lidérc-hajóhad,
a hullámok már hódolón hajolnak.

Való, hogy álom, de valónak-való.
Tengertelenül tenger álmodó
valóban él, és száll – ha jó a hajó.

(Uram, sok volt már a jóból,
bódított újólag az óbor –
aszúsodom, de nem forrok mától,
az eszemnél megint jobb a mámor.)

III.

Jobb lett volna úgy?
Így milyen lett volna?
Te mit hiszel?
Kit a Mariana-árok,
kit egy szennycsatorna,
de így visz el.
Egyforma mind a történelmi forma,
változón is egyek a határok:
kivételt nem tesznek senkivel.
A kardos angyalt hiába várod,
tied egyedül: lelked itt a hely,
mely bizony „ápol s eltakar" –

Kinek szólhatsz *fel,* hogy megmaradjon,
s legyen bár egy magyar?
A hallgatásból e földi parton
származott legalább annyi baj,
mint a szóból, amit lelket-váltott,
félig agyonvert színész szaval:
élteti életét, ezt a magán-pártot,
s hogy jöhet még a jobbra bal,
és jöhet jobb, „mert jőni kell".
Te mit hiszel?
Magad vagy, hát tied,
puszta itt e hely.

(Bérkocsi a bérlakásba elvihet,
düheim, ha vannak is, elviek.
Ez a világ pedig csak fireg-
forog. Körülöttem, nélkülem.
Igazad van, s nem hiszed.)

IV.

Kinek testvére nincs, bátrabban hazudhat,
árvának még igazsága sincsen,
magányában teremthet akár egy világot,
mint az apátlan, mégis igaz Isten.

Kinek fia nincsen, bátrabban hazudhat,
az özvegy magát szép reménnyel csalja –
önmagának fest az égre földet,
birkanyáját legelteti rajta
Árpád apánk maradék magyarja.

(Na most! A szóra-bírtak!
Akikből kiverni se kell. –
Párnába sírva is hírt ad,
ki lefekszik mindenkivel.)

V.

Semmim nincsen, csak egyetlen hazám,
a vérem, mi szétfolyt héthatáron:
Nyugaton tó, Keleten iskola,
itt szellem, ott pedig egy várrom –
népem nincsen, csupáncsak magányos,
anyanyelvből szakasztott barátom.

Beszélni kéne nékik, verhetetlen,
míg bíborunk torokból kiszakad,
és elborítja a nemes okádék
világszerte a reklámfalakat.
Ha kiszívták már véred, s nincs elég,
állj oda a falhoz te magad:

takard el a teljes kínálatot,
född be testtel, ami még hiányzik:
föld, jó szó, józanult értelem –
a fedőszínek alól mégiscsak kilátszik,
téglavörösen szívedig világít
az összes világi, nemzeti hiánycikk.

Én semmit nem hiszek, én tudok csupán –
lőtt sebek távcsövén át néztem,
úgy tanultam meg idegen népeket,
s a fél földet, mélyen és egészen:
kiáltó részek, ordító hiányok –
behegedt a szájam, mindhiába tépem.

De te, ki velünk zúgsz át a városon,
de te, ki egy rezekált ország
degesz bendőjében emészted magad,
vérző gyomrodból hogyha földadognád –
de ha szólnál: a látvány hazug,
szemekbe szöknek mindenütt a morzsák,

s az *egész* szótalan, még csak nem is néma,
hallgatózik, vagy csak magára hallgat…
Láttam én már nyelvtépett rokont
és hallgatva hajlító hatalmat –
Üvölts hát, ne csak láss és látsszál,
hanem a vér a szájadba alvad.

ÁGH ISTVÁN

VÉGEREDMÉNY

Válasz Csiki Lászlónak

Úgy nézem ezt a holt vidéket,
mint ami elrejti a földet,
amit egykor beleszántottak
a határtalan nagybirtokba,

úgy nézem, mint az apám sírját,
fejfa nélkül, megsemmisített
nevét, éveit, hitvallását
a parlagot fakító nyárban,

mintha saját örökölt földjét
a semmibe vetették volna,
onnan a szívem kamrájába
emeltem, mint egy hullarabló,

hogy éveimet megmérgezze,
lassan ölve foglalkoztasson.

Így törlesztek a büntetésből,
ami a sorsán túlra is szól,
és a törvénysértő ítélet
addig tart, míg az utód érti,

mi az egyetlen élet ára,
milyen könnyen lehet kivetni,
amit behajt a végrehajtó,
akár az elemi csapások,

érték a bajok, védhetetlen,
nem tudta, miért sújt a villám,
csak az esemény lefolyását
mondhatta el, ha faggatóztak,

csak ez a kép maradt utána,
ami nincs, arra emlékeztet.

Mit eddig az időjárással
indokoltunk, már nem érvényes,
nem az ősz miatt dőlt a lomb le,
a gyökerektől hullt avarrá,

hol a szélnek sincs semmi gátja,
se lomb, se nád, se fal, se zsindely,
egyedül kószál minden ember,
s önveszélyes a maga táján,

hiába lenne más a kívül
virágzó rét, erdei zsongás,
akkor is vaddög bűzlik széjjel
a szellőn a csemetekertből,

nem érzékelem, melyik évszak,
amitől ösztönöm csalódik.

A rongyba bújt madárijesztő
nincs már mit riasszon és védjen,
a nagy pusztaság, mint a tenger,
lábam előtt csapkodja partját,

hulláma nyüzsgő lényeket rejt,
mintha nem lenne benne élet,
s ezt az elhagyatott vidéket
lócsontvázak ekéje szántja,

parasztkoponya, mint a templom
többszintes féregjáratokkal,
hörcsögüregbe tűnt egérlyuk
s rókavár tépett kakastollal,

ugyanaz a képzelt valóság,
mint a valóság emlékképe.

MOLNÁR H.
MAGOR

TAXI-ÚT AZ ÉJSZAKÁBAN

Csiki László: Éjféli taxi

Mire utalhat egészen konkrét címével az *Éjféli taxi*, ha Csiki László költeményében aztán annak egyik szava sem köszön vissza? Talán egy személyes gesztusról van szó, vagyis a szerző az ajánlást kapó költő valamely művére hivatkozik? Ágh István *Remetei betlehem* című lírai visszaemlékezésében történetesen előkerül az „éjféli taxi" szószerkezet, egy már-már evangéliumi összefüggésben: „Áll még betlehemi házacskánk, istenem! Hány autó taposta Eszter gyerekkocsija nyomát, mióta az az éjféli taxi rátelepült szép felelőtlenségünk ki- és bejáratára? Későn utaztam haza a Múzeum kávéházból, Kiss Ferenc és Sánta Ferenc mellől, s nem volt egy vasam sem, szerencsénkre. Zálogba hagytam személyi igazolványomat, beszaladtam a százasért, s látom, Jutka kis bőröndbe rakosgatja szüléshez való holmiját, ugyanazzal a kocsival fordulhattunk a János Kórházba, különben elképzelhetetlen, mi lett volna velünk a város szélén, telefon nélkül, éjszaka. Eszter-lány megszületett 1972. április 20-án, nyolc órakor."

A *Remetei betlehem* az ifjúságot nemcsak mint életszakaszt, de mint tájat is leltárba veszi. S bár a helyszín fővárosi, a tapasztalat teljesen vidéki: „Szobánk ablaka előtt üres, zöld telek, fiatal diófa madárvára. Tavasztól őszig a kertben, fölöttem almavirág, szeptemberben mellém pottyan a gyümölcs; a hó gyerekkori volt, patyolatosan falusi, ahogy elvárja a korareggeli hólapátot. Körülöttünk vidékies kertes házak, alig fehérlett egy-egy lapos tetejű kockavilla, kéken vonta föl magát a kémények füstje, szerényen szivárgott belőle a szénszag, épp csak az emberi melegre gondoltatott, égő avar keserűje fűszerezte a völgyet; átéreztük az évszakokat, lassan és fiatalosan múlt az idő". Aztán a fiatalsággal együtt a vidék is veszni látszik: „A mai Pasarét-villás Remete tagadja emlékeinket, örülünk, ha egy régi házra ismerünk".

Az *Éjféli taxi* első szakaszaiban szintén jelen van az ifjúság, valamint a táj megváltozása is: „Te sem mondod el még. / Én neked majd igen. / Más kenyéren nőttünk, / és mégis egy hiten"; illetve: „Tegnap otthonról el-, / mára hazatértem, / csak éppen más a táj: / fölérem már térden." De még mielőtt egy komplex összehasonlító elemzésbe bocsátkoznánk Ágh István szövegének hatásmechanizmusa felől vizsgálódva, nem volna hasztalan figyelembe venni azt az apró filológiai körülményt, hogy az *Éjféli taxi* először az Életünk 1987/6. számában jelent meg, a *Remetei betlehem* viszont csak 1988. szeptember 10-én a Magyar Nemzetben. Persze élhetünk a gyanúperrel, hogy az éjféli taxizás történetét Csiki László hallhatta már korábban is Ágh Istvántól, mégis célszerűnek tűnik a cím értelmezésébe más szempontokat is bevonni.

Egy ilyen szempont lehetne akár a mottó is, mely egy William Faulkner-interjúból származik a The Paris Review 1956. tavaszi számának 29. oldaláról, ahol Jean Stein éppen afelől érdeklődik, hogy hogyan látja Faulkner magát mint írót, és hogyan látja a kortársait. A válasz eredetiben a következőképp hangzik: „All of us failed to match our dream of perfection. So I rate us on the basis of our splendid failure to do

the impossible." Valamivel szabatosabb fordításban: „Mindannyian elbuktunk abban, hogy megfeleljünk a tökéletességről szőtt álmainknak. Úgyhogy én a lehetetlen megvalósításában való ragyogó kudarcaink alapján értékelem magunkat." A legnagyobb különbség az iménti és a Csiki László-féle fordítás között természetesen az, hogy a „lehetetlen megvalósítása" Csikinél a „mindenség meghódítása"-ként szerepel. Ez szándékos (értsd: költői) félrefordítás, tehát poétikai gesztusértéke van. Bevonja a játékba József Attila *Ars poeticá*ját („A mindenséggel mérd magad!"), Babits Mihálytól *A lírikus epilógjá*t („a mindenséget vágyom versbe venni"), de valamelyest még „a mindenség urát" is. Sőt nem is annyira valamelyest… Csiki László *Megközelítések* című, költészettárgyú esszéjében ugyanis eléggé egyértelműen fogalmaz: „A magyar líra, ha politizál, mindig a mindenséggel, az Istennel politizál". *A harag és a türelem joga* című írásában pedig már az erdélyi magyar kisebbségi létről szólva jelenti ki hasonló áthallással: „Sorsukból – igaz! – tisztán kisajtolja jellegzetességeiket, viszonyaikat, vágyaikat az elnyomás. Az alapvető érzéseket intenzívebben kell átélniük, s már biológiai létük érzékeléséhez is közelebb kerültek, hiszen az is naponta veszélyeztetett. A mindenség felé is természetszerűbben nyílik meg az ember ebből a helyzetből."

Visszatérve a mottóra: Faulkner válasza nem csupán átköltve, de ráadásul kontextusából kiragadva jelenik meg, így a többes szám első személy a szűk írói közösségtől kezdve a nemzetin keresztül egészen az emberiségig tágítható. S habár az interjúban éjszakai taxizásnak nyoma sincsen, az említett félrefordítás gesztusának észlelése és értelmezése mintát adhat a cím további elemzéséhez is. Ha hajlandók vagyunk tehát ezt az *Éjféli taxi*t transzcendentális vizekre terelni, s a szellemórát határvidéknek elfogadni, akkor ne lepődjünk meg, ha hirtelen *Kharón ladikjá*ban találjuk magunkat – feltéve, hogy kifizettük a viteldíjat. „Hisz minden ugyanaz: az ég, az út, a táj, / épp csak – visszafelé!" – írja versében Illyés Gyula; „Tegnap otthonról el-, / mára hazatértem, / csak éppen más a táj: / fölérem már térden" – írja, ugye, Csiki László; „más ott a csók, más a táj" – halljuk Tóth Bálint dalszövegét Kovács Kati hangján azokról énekelve, akik tudniillik „otthonról el-". Az *Éjféli taxi* ezen mozzanata, vagyis a tegnapról mára történő otthonelhagyás és hazatérés ekképpen egyszerre értelmezhető időbeli határátlépésnek az éjfélen keresztül a tegnapból a mába, illetve földrajzi határátlépésnek az otthonból a hazába – amennyiben e kettő nem ugyanaz. Ha pedig ugyanaz, akkor egy mitikussá tágított éjféli pillanat szemtanúi vagyunk, mely során nemcsak az oda- és visszautazás történik meg, de további hatalmas változások is végbemennek, és még csak nem is a tájban, hanem magában a versbeszélőben: ő nőtt ugyanis akkorára, hogy a tájat „már térden" feléri.

A mítoszoknál és hiedelmeknél maradva: az éjféli szellemlátogatás konkrétan is előkerül a versben: „csupa hőst hoz a lidérc-hajóhad". Többszörös utalással van dolgunk, minthogy Csiki Lászlónak *Kísértethajók* címmel is jelent meg verseskönyve, s annak fülszövegében a szerző a kötet költeményeit nevezi kísértethajóknak, melyek a „Sepsiszentgyörgy–Bukarest–Kolozsvár Bermuda-háromszögben születtek", de mostanra már „mintha ismeretlen

tájon lebegnének". És nyilván a kötet címadó verse, a *Kísértethajó* is szorosan idekapcsolódik, melynek legerősebb állítása szerint „eltemették az ígéret földjét". Ha az ígéret földjét nemcsak mint földrajzi területet, de mint a jövőt is számításba vesszük („És megjelenék az Úr Ábrámnak, és monda néki: A te magodnak adom ezt a földet" – Ter 12,7), úgy az idézett sorban tulajdonképp a saját jövőnk felett ülünk halotti tort. És ugyanide érkezünk meg akkor is, ha az *Éjféli taxi* szóban forgó szöveghelyét Ady felől olvassuk: „Ne félj, hajóm, rajtad a Holnap hőse", indul az *Új Vizeken járok* ars poeticája – csakhogy Csikinél ez már lidérchajó, így a Holnap ígéretét magukkal hordozó hősök is halottak. Posztapokaliptikus a hangulat, még ha a zárójeles-kurzív betoldás a többihez hasonlóan itt is ironizálni, relativizálni próbálna – talán épp a „részeg evezős" hangján: *„(Uram, sok volt már a jóból, / bódított újólag az óbor – / aszúsodom, de nem forrok mától, / az eszemnél megint jobb a mámor.)"*

A *Kísértethajó* különben első megjelenésekor, a Tiszatáj 1983/1. számában még *Csempészhajó* címen látott napvilágot, ami Csiki László Magyarországra települése előtt már egy évvel is jól érzékelteti, mennyire foglalkoztatta a költőt a határ és a határátlépés kérdésköre – poétikai értelemben is. A határ *Éjféli taxi*ban fellelhető egyik alakváltozatához nagyon hasonlót találunk Csiki László későbbi, *Menekültek avagy A tagadó forma* című költeményében, mely egyszersmind a *Kísértethajó*ra is visszautal. A címbéli menekültek „[í]géretet csak, nem földet, / menedéket és nem hazát / keresnek", és „[a]ki magát ide lopta", az „[k]ét ország, mint két vagon közt, / a pályatestre esve vár, / átgördül rajta az áru, / szellemteste nem érzi már, / hazányi foltban körötte / megalvad a vér, határ". Ugyanez az *Éjféli taxi*ban: „Semmim nincsen, csak egyetlen hazám, / a vérem, mi szétfolyt héthatáron". Ezt a képet előlegezi meg a vers másik határemlítése is, hiszen amikor azt olvassuk, hogy „Egyforma mind a történelmi forma, / változón is egyek a határok: / kivételt nem tesznek senkivel", akkor a halál előtti egyenlőség tételébe botlunk. Az előző három sor ugyanis így hangzik: „Kit a Mariana-árok, / kit egy szennycsatorna, / de így visz el." Az éjféli hiedelemvilág elemei közül ezúttal tehát a danse macabre jelenik meg, ahogyan Arany János *Híd-avatás*ának haláltánca is éjfél és egy óra között zajlik – Csikinél azonban nem egyének, hanem történelmi léptékű entitások halálá-ról van szó. A Vörösmarty *Szózat*ára tett konkrét utalás („ápol s eltakar") ilyen kontextusban tudniillik óhatatlanul beemeli a herderi jóslat mentén a tizenkilencedik századi magyar közgondolkodásban elburjánzó nemzethalál-szorongás érzetét, illetve annak Vörösmarty-féle megfogalmazását („Vagy jőni fog, ha jőni kell, / A nagyszerű halál, / Hol a temetkezés fölött / Egy ország vérben áll. // S a sírt, hol nemzet sűlyed el, / Népek veszik körűl", stb.).

Az *Éjféli taxi* azonban nem bízza holmi szövegösszefüggésekre a nemzethalál fenyegetésének ábrázolását, hiszen egy az egyben is felteszi a kérdést, négy sorral lejjebb: „Kinek szólhatsz fel, hogy megmaradjon, / s legyen bár egy magyar?" Ennek az Isten nélküli állapotnak az előképét már a *Kísértethajó*ban is olvashattuk: „Széttárja két karját Jézus kapitány: / segítsen ezután az isten. / Kiplakátolva a hullámok falán, / hogy mégis ki segítsen." A jövő eltemetése ezen a tengelyen keresztül tehát egy konkrét nemzet halálává lényegül – melynek említésével Csiki László a romániai magyar irodalom egy szűk köréhez csatlakozik, tekintve, hogy a nemzethalál-vízió csak keveseknél jelenik meg. Szőcs Kálmán *Négernek lenni* című allegóriája mellett („Nevetve elpusztulunk mind egy szálig") Székely Jánosnál kerül elő a leghangsúlyosabban, például a *Két kos között* című versének utolsó soraiban: „S bár lenne, s hamar jönne már a / Nagy vég: a nép tömeghalála, // Hogy nőne már szulák a síron: / Ne kéne sírnom, egyre sírnom!" (Minderről Székely János kapcsán részletesebben is igyekez-

tem már néhány észrevételt tenni – M. H. M.: *A nemzethalál-paradoxon*, Eső, 2019/1.) Az *Éjféli taxi* nemzethalálképe azonban a fentieknél jobban illeszkedik Kányádi Sándor 1982-es, *Éjfél utáni nyelv* című verséhez.

Kányádi Sándor látomása Dsida Jenő *Nagycsütörtök*ét fordítja ki a sarkából, amikor már csak a János jelenéseire tett finom utalással is apokaliptikus alaphangulatot teremt: „se péter se máté csak jános van jelen". A Kányádi-féle váróteremben „a félhomály s a bűz / füstjéből [. . .] félnomád / éjfél utáni nyelv üti föl táborát / szitkok jajgatás röpköd és / arany- és kivertfogú röhögés". Az argó, az alvilág nyelve (Kharón vajon káromkodott, mint a kocsis?) nemcsak rút, de agresszív is: a szellemek órájában átveszi a hatalmat, és olyan barbár tivornyába kezd, hogy azt a versbeszélő is csak köpenye mögül „ki-kilesve" meri szemlélni. Ha felidézzük, hogy Johann Gottfried Herder néhány száz évre előrevetített jóslata is a magyar nyelvvesztésre vonatkozott, és a nemzethalál-félelem ebből nőtte ki magát, akkor azt látjuk, hogy az *Éjfél utáni nyelv* és az *Éjféli taxi* is figyelembe veszi ezt az ok-okozati összefüggést. Csiki László verse ekképpen: „népem nincsen, csupáncsak magányos, / anyanyelvből szakasztott barátom." Herderhez hasonlóan Kányádi is csupán pár száz évvel előre gondolkodik, mikor felteszi a kérdést, „hogy vajon mi lesz / mondjuk két-három század év után / a szent mihály templom gótikus ablakán". És mintha csak erre a kérdésre válaszolna az *Éjféli taxi,* amikor figyelmeztet: „a kardos angyalt hiába várod". A kolozsvári Szent Mihály-templom védőszentje, Mihály arkangyal ezek szerint nem jön el, nemhogy védelmezni, de a magyar néphagyomány Kharónjaként még átkísérni sem a lelkeket a túlvilágra.

A fentebb már idézett kijelentés a haza halmazállapotáról („Semmim nincsen, csak egyetlen hazám, / a vérem, mi szétfolyt héthatáron") bár meglehetősen krisztusi, vigasznak akkor is sovány, ezenfelül némiképp paradox is. A haza mint szétfolyt (majd a *Menekültek avagy A tagadó forma* soraiban megalvadt) vér ugyancsak az élettelenség, a veszteség megjelenítése, végső soron negatív ábrázolás. S ha ehhez hozzávesszük az Isten nélküli állapotot, illetve az „árvának még igazsága sincsen" sort, megérkezünk a *Tiszta szívvel* első szakaszához. Az *Éjféli taxi* azonban mégis kínál némi menekülőutat: „lelked itt a hely, / mely bizony »ápol s eltakar«". A haza tehát lelki tájjá szublimál – Csiki László ezt a tapasztalatot két későbbi versében, a *Szakadozott ének* és a *Hol a haza?* címűekben is így fogalmazza meg: „Hazám lelkiállapot". Hasonló mozzanat történik meg az *Éjféli taxi* egy másik szöveghelyén is: „önmagának fest az égre földet, / birkanyáját legelteti rajta / Árpád apánk maradék magyarja." A valós haza, a valós föld elvesztése és annak égbe menekítése felidézheti Illyés Gyula *Haza a magasban* című versét is („Mert ha sehol is: otthon állok, / mert az a való, mit én látok, / akkor is, ha mint délibábot, / fordítva látom a világot"), de a mennybéli föld képe mintha alternatív kiutat jelentene abból a kudarcból is, amelyet Vörösmarty Mihály szenvedett el a *Földi menny* keresése (avagy „a mindenség meghódítása"?) során.

Ez a néhány hevenyészett motívumelemzés talán kellően rávilágít, milyen érzelmi-lelkületi alapállásból tárgyalja az *Éjféli taxi* a vers egészén átívelő témáját, a megszólalás lehetőségeit: a jövő ígéretét hordozó hősök halottak, a haza eltűnőben, a nyelv és a nemzet kihalóban, miközben szózatot vagy imát sincs kihez intézni, hiszen Isten és angyalai sincsenek már. És bár felgerjed a beszéd iránti vágy, a megszólalás értelme aztán mégis megkérdőjeleződik. Pedig a vers még egy ígérettel indul: „Te sem mondod el még. / *Én neked majd igen*" *(kiemelés tőlem)*. Pár sorral lejjebb azonban máris módosul mindez: „Te sem mondod el még, / s én ugyan miért nem? – / hogy bújni se könnyű, / és szólni se érdem", „A hangos

semmiben / hát hallgatok veled." Ennek a hallgatásnak a veszélyeit persze nem tagadja el a vers: „A hallgatásból e földi parton / származott legalább annyi baj, / mint a szóból, amit lelket-váltott, / félig agyonvert színész szaval".

Az *Elhallgatások* című kötet, melyben az *Éjféli taxi* is megjelent, még egyetlen helyen említ színészt, a *Második félig nyílt levél* című vers ajánlásában: „Visky Árpád, elcsapott színész, elhagyott barát, tegyünk érted egy verset – egy kérdést legalább". Az 1986-ban negyvenöt évesen felakasztva talált Visky Árpád halálának enyhén szólva is gyanús körülményeire a vers a következőképp kérdez rá: „Nem állt az az ág túl magasan?" Létezik különben első *Félig nyílt levél* is, amely egy tárca az Élet és Irodalom 1985. augusztus 23-ai számából, s ebben Csiki említést tesz egyebek mellett arról is, amikor Visky Árpád egyedül „hömpölygött fel-alá a színháza előtt, rémült-józanul tüntetett egyik barátja megveretése miatt." (A tárca zárlata utólag hátborzongató: „Az idén valamikor lesz negyvenöt éves; előtte az élet.") Csiki László fentebb már említett, *Megközelítések* című esszéje pedig Szőcs Kálmánnak egy máig kéziratban maradt versét idézi: „Én világbékén, űrállomásokon túl / megvert, száműzött és megölt költők / nevével örökké tüntetek." A „félig agyonvert színész" képe tehát az erdélyi magyar értelmiség üldözött, megvert és likvidált képviselőit sűríti magába. S ha a „lelket-váltott" jelzőbe újfent belehalljuk Kovács Kati énekhangját („szívet cseréljen, aki hazát cserél" – a dalszövegnek ez a sora különben intertextus, Tompa Mihály *Levél egy kibujdosott barátom után* című verséből származik), akkor már nemcsak az üldözés, de annak következménye, a menekülés aktusa is szemünk elé tárul.

A *Második félig nyílt levél* zárlata így hangzik: „Valami igaz valahol. És nem hiszed." Ez a sor köszön vissza némiképp módosulva az *Éjféli taxi*ban is, a „félig agyonvert színész" szavalatát követő zárójeles betoldás végén: *„Igazad van, s nem hiszed."* A vers folytatása ezzel, vagyis az esetleges megszólalás igazságtartalmával foglalkozik: „Kinek fia nincsen, bátrabban hazudhat", „Kinek testvére nincs, bátrabban hazudhat, / árvának még igazsága sincsen". Ez az igazság nélküli árvaság nem áll messze az *Idegen kokárdák* című versben olvashatóktól, mely a magyarországi Erdély-tüntetések Erdélyből származó résztvevőjének szempontjából szólal meg: „Tüntet a két hazára máig árva", akinek „több az igaza, mint lehet valója. // Csak szava nincsen, csak nyelve van neki". A „két hazára máig árva" annak az állapotnak érzékletes megfogalmazása, amikor a szülőföld és az anyaország is kivet magából – vagy ahogyan az *Éjféli taxi* fogalmaz: „kiejt szájából Nyugat / *de* kiköp a Kelet". A hazugság-igazság problematikáján némileg csavarhat, ha hozzáolvassuk Csiki korábbi, *Szövegkönyv* című versét: „Van apámnak egy mondata (Az igazság a legjobb hazugság)"; az *Éjféli taxi* azonban máshová futtatja ki a vershelyzetet, hogy a megszólalók között a besúgók, *„[a] szóra-bírtak"* is felsorakozhassanak, *„[a]kikből kiverni se kell",* akik önként prostituálják magukat: *„Párnába sírva is hírt ad, / ki lefekszik mindenkivel."* Ez a kép pedig rögtön árnyalja az *Éjféli taxi* első zárójeles szakaszát, s így az abban megjelenő három prostituált (*„Ott a sarkon három Sára"* – vö.: „bakasári") akár besúgóként is értelmezhetővé válik.

A vers utolsó egysége mindennek ellenére még mindig felveti – a nép helyett megmaradt magányos barátokról szólva –, hogy „Beszélni kéne nékik, verhetetlen, / míg bíborunk torokból kiszakad" (mintha Babits mondaná *Húsvét előtt:* „szakadjon a véres ének!"), ám e beszéd már rövid távon is akadályokba ütközik: „behegedt a szájam, mindhiába tépem" (még mindig Babits: „kisebzett szájam és a szók / most fájnak e szájnak"). Nagy kérdés viszont, hogy az ezt követő személyváltás („De te"…) kire irányul. A versajánlást kapó

Ágh Istvánra? Bármely másik jelenkori (vagy kérdésesen jövőbeli) költőre? Vagy a vers mindenkori olvasójára? Szeretem azt gondolni, hogy a legutóbbi igaz, noha egyelőre épp a megszólalás hasznának megkérdőjelezése zajlik: „de te, ki egy rezekált ország / degesz bendőjében emészted magad, / […] ha szólnál[…], / szemekbe szöknek mindenütt a morzsák, // s az *egész* szótalan, még csak nem is néma". A rezekált (sebészileg kimetszett) ország irtóztató képe a csonka Magyarországot idézi, s ez a csonkaság a Csiki által kiemelt *„egész"*, valamint a némaság társaságában pedig Ady Endre *Kocsi-út az éjszakában* című költeményét. Nem először juthat eszünkbe az Ady-vers, hiszen nemcsak az *Éjféli taxi* cím, de némiképp az egyik korábbi sor is rájátszik a Nagykároly és Érmindszent közötti kocsiútra: *„Bérkocsi a bérlakásba elvihet"*.

Van Csiki Lászlónak egy káprázatos esszéje az ihletről, amelyet ő inkább *A nyelv kegyelmi állapotá*nak nevez, s amely egyszerre ad lehetséges olvasatot a *Kocsi-út az éjszakában* és az *Éjféli taxi* vonatkozó szöveghelyeinek. Most csak néhány részletét idézem: „Eljönnek órák, napok, szerencsésebb esetben hetek, amikor az ember jobban *érzi* a nyelvet. Az író olyankor írni kezd, a tróger pödörít még egyet a szitkon. […] A nyelv kegyelmi állapota ez, és nem tudható, min, talán a Hold járásán múlik az eljövetele. […] Ez az az állapot, amikor a »kék az ég« mondat nem hat közhelyesnek, ellenkezőleg, megdöbbent az eredetisége. Ennél is több történik azonban. A pontos megfogalmazás önmagánál többet sejtet, más összefüggéseket, távlatokat. Valami rejtelem tűnik fel a világos mondat mögött: homályos tükör elé kerülnek a tárgyak, lények, fogalmak. Hiszen a megnevezettek mintha tárgyakká válnának, ugyanakkor élővé a tárgyak. Egyszerre történik a kettő, az érzékekben. Egymásba játszik név és megnevezett; és még *valami*. A nyelv mintha a világ egészébe helyezne mindent, összes kapcsolatait sugarasan felvillantva egyszerre. Magyarán: nyelvében él a világ. A legbanálisabb fogalomnak végtelen távlata támad. Csillós sejt mindenik mondat, újrateremthető belőle az *egész*. Ragyogó és egyúttal sötét minden. *Egy*."

Ez az *egy*, ez az *egész,* ez a „mindenség" az, ami az *Éjféli taxi*ban viszont „szótalan" marad, „még csak nem is néma", vagyis válasz nélkül hagyja az embert. Egzisztenciális válság ez a javából, mégpedig akkora, hogy végső, kétségbeesett megoldásként már csak ez maradt: „Üvölts hát, ne csak láss és látsszál, / hanem a vér a szájadba alvad." Nem ez az egyetlen alkalom, hogy az *Éjféli taxi*t is tartalmazó kötetében üvöltésre szólít fel a költő. A *Jelképek. Levél az erdőn túlra* című vers így zárul: „Találj fel pontos szavakat, helyetted / éltetve fájnak, üvöltve szólnak – / ne állj, mint néma fűszál vagy szirti fa: / egy életre még jó vagy." A Sütő Andrásnak címzett *Hótükör* utolsó két versszaka sem mentes az indulatoktól: „Láttad a követ, mely álcájaként kék virágot hajtott? / Menj közel, láthatod. / S az elcserélt gyerekek fűzlevél-koszorúi, odafönt? / A kecskebőrbe bújtak, a medveként üvöltők? / És lüktetve az élő szótlanok. // Ne szólj róluk, ha mégis visszaérkezel. / Hótükörben, magaddal szembenállva / őket látod majd egy éjszakán. / De akkor üvölts!" Ráadásul még *A szerelem teste, háza* sem mulasztja el az imperatívuszt: „Üvöltsünk ketten, mintha harangoznánk." A kötet mindent egybevetve tizenegyszer említi az „üvölt" szót és származékait – lássuk meg azt a feszültséget, amely e számadat és az *Elhallgatások* kötetcím között húzódik. Az *Éjféli taxi* mindazonáltal nem elégszik meg a felszólítással, hanem utolsó sorában az üvöltés elmaradásának következményét is felvillantja: „hanem a vér a szájadba alvad." Ha csak egy esetleges fulladásra gondolunk, az is épp elég büntetés volna a csendben maradásért, ám ennél láthatóan többről van szó. Az a vér alvadna ugyanis a szánkba, amely – sorsközösséget

vállalva a vers megszólalójával – a hazánkat jelenti, s amely így képtelenné válna arra, hogy szétfolyjon a „rezekált ország" hét határán, ahogyan arra is, hogy a határon „hazányi foltban" megalvadjon.

Az *Éjféli taxi* ezzel együtt sem a haza elvesztését, sem nemzethalált, sem az apokalipszist nem regisztrálja még, de a közelségüket legalábbis már bejelenti. Ha figyelmesen hallgatunk a túlvilágra épp tizenöt éve távozott Csiki László szavaira, akkor azt is megtudhatjuk, hogy nemcsak a bejelentés, hanem maga a világvége is éjfélkor fog elérkezni, ahogyan az a halála előtt közvetlenül megjelent, *Ajakír* című regényében is olvasható: „A világvége pedig január elsejére virradóra jön el, amikor az új esztendőre kongatnak éppen. […] Előbb éjfélkor hasad a hajnal, a sötétség résein át bevetülnek a lángok visszfényei. Olyan lesz, akár az ezerszer látott, ám túl korai hajnal, de hatalmas reccsenés hallatszik, amint az ég kárpitja meghasad, és megrogynak a világ oszlopai, égre kapnak tőle a madarak, és lille-hangon szólal a denevér. A lelkes állatok szívódnak el elsőre a sarkokban meggyűlt, a felszínre terítkezett sötétségben, ahogyan aszályos tarló repedéseiben tűnik mélybe az eső. Eső hull ezután, de kénköves, és világosabb lesz tőle minden, mint a delelő nap világánál, bűzétől pedig görcsben fuldoklik a nép, az állatok közül utolsónak maradt kutyáival. Vonításuktól megrepedeznek a falak, szilánkra törve pattannak ki keretükből az üvegablakok. Az emberek lassan emésztődnek el, kire-kire bűne mértéke szerint szabatik ki a végső szenvedés. Teljességgel elemésztődnek a lények, nyomtalanul, akár az írás a falon."

ANDRÉ FERENC

HAZAÁJULÁS

„Magadra gondolj és vigyázz, barátom,
fontosabb vagy te a jövőnél –
nem terem többet a föld neked soha,
vigaszként, hogyha földbe dőltél."
Csiki László: Jelképek. Levél az erdőn túlra

Hallgatni tanulnom kell még.
Tőled nem tudok.
Bentről torkom szó szorítja.
Kívülről hurok.
Költő lettél. Kiválasztott.
Örülj a szerepnek.
Felemelnek, mutogatnak.
Csontig szeretnek.

S e világon hol ütsz tanyát?
Mert itt nem lehet.
Félreállni nincs erőnk.
Ez tart itt ezreket.
Új dalokra bólogat
A régi rettenet.
Ezek rég nem a mi utcáink.
Ezek tetthelyek.

(Ott a sarkon három nővér.
Az egyik egy táncra fölkér,
Aztán forgat, addig forgat,
Vigyázz, nehogy összetörjél.)

*

Hány hazát hazudhatok habogva még magamnak?
Hány rács csillogásában látszom még szabadnak?
Hányszor bírok felállni, míg tagjaim megszakadnak?

Fejünk fölött az elsuhanó
Kasza: májuság.
Ez nem csöndes megérkezés.
Ez hazaájulás.
Hiába dobod le magadról,
Nyomot hagy álruhád.
Szeretlek – súgnád, de szádon
Tagadás fut át.

(Elkap a második nővér,
Húz, hogy lágy mellére dőljél,
Aztán szorít, addig szorít,
Csak úgy kapkodsz levegőért.)

*

Jövőkép nincs. Helyette már megint
Légüres mondatok a fejünk felett.
Bámuljuk, mint lomha zeppelint.
Árnyékuk súlyos. Maga alá temet.
Lenyűgöz. Csendre int.
Vigyázz a szádra, nehogy egy szikra
Lángra lobbantsa terveink.

Felbuzdult tömeg veri ki épp az igazság szemét.
Üvöltését elnyomja a mézes háttérzene.
A történelem csupán egy recsegő szárnyas betét.
Kérdés, hogy átvérzed-e.

(Felráz a harmadik nővér.
Mosolyában elidőznél.
Aztán csókol, addig csókol,
Szája sarkán csöpögő vér.)

*

Hiába futsz, rád talál az ország.
Szelíd, mint a fekete köd.
Megismer, mint a zsák a foltját.
Felfele nyal és lefele köp.
Pirospozsgás hatalomvágy.
Torkodban az országalma.
Portyázgatnak vidám hordák.
Benned ezer év rágalma.
Madár nincs, csak kósza morzsák.
Nincs se vér-, se vízjeled.
Felkapkodták, szertehordták.
A bosszú mézét ízleled.
Ki maradhat így hű hozzád?
Pofon ez, de nem csattan.
Ne félj, nem lesz ma több korbács.
Bíznod kell a csapatban.
Tartsd azért a másik orcád.
Érzed már, hogy melegít?
Te vagy a haldokló s a hordágy.
Van még nálunk helyed itt.

*

Kegyes lenni, elnézni, hogy elhibáznak,
És szemlesütve adóznak a gyásznak.
Jönnek és nagy búsan körbeállnak,
Siratják maguk minden vasárnap,
Mint elképzelt szavát a néma gyermek.
Megfigyeljük, ahogy szépen megfigyelnek,
Fagyit markolunk a kézbe pisztoly helyett,
Rajzolunk magunkra törpe disznófejet,
Hadd legyünk leszegett orrú nagyúr,

Kit a törvény mintapolgár-állagúra gyúr.
A kapunk előtt neszez az ajándék faló.
Gyomrában seregnyi hű alattvaló,
Vígan integetnek minden tükörnek.
Előbb babérokra, aztán az életünkre törnek.

*

Elbúcsúzunk, ki-ki más irányba.
Magunk mögött hagyjuk az éjszakát.
Arcom előtt suhannak el házak,
Utcák, kirakatok.
Bennük megannyi egymásra rakódott idő,
Szerelem, elharapott káromkodások.
Annyian lakjuk szét ezt a várost,
Köztük pár bohóc, akik veszettül hisszük,
Hogy bármivel is tartozunk neki.

Költő vagyok, menthetetlen,
Csipetnyi messiáskomplexussal.
Alattam aszfalt, fölöttem
A csikorgó ég, mögöttem
Egy meg nem történt éjszaka,
Előttem taxióra.

Szép az, ami érdek.
Szólj, ha hazaértek.

*

Ott a sarkon három nővér.
Ott áll, bámul, vörös szemmel.
Védd magad, ez már a lőtér.
Ne sírj, itt más is veszett el.
Add a véred drágakőért.
Bukásod majd pappá szentel.
Ne félj, hogyha összetörnél.
Hány szem por s hamu az ember?
Aki szomjas, hideg sört kér.
Bízva bízik, félni nem mer.
Ideje, hogy újratöltsél.
Kezedben az toll vagy fegyver?
Ne siránkozz, ez a törvény.
Elrontod majd ezeregyszer.

Jobb megadni magad önként.
Ki elindult, hol veszett el?
Mint az áldás, hull a töltény.
Süllyed, zsebében kövekkel.
Ne sírj, hisz nem embert öltél.
De szép kövek, drágakövek.
De adós vagy az időért.
Kegyelem szóba se jöhet.
Ne sírj, itt semmi se történt.
Viccből a folyóba lövet.
Ne várd meg a zúgó örvényt.
Visszatér, hogy elsodorjon.
Ország, amit örököltél.
Hazád tátongó golyónyom.
Sivatag és örökös tél.
Álmodnál szelídebb tavaszt.
Imádkozol az esőért.
Tépd le végre a sebtapaszt.
Mi ez a megremegő szél?
Ország helyett gyászlobogók.
Mese, amit rosszul szőttél.
Szíved helyén tüskebozót.

*

Ne félj, csupán vicc az egész.
Játék csak ez. Mért remegsz?
Ne félj, csak ha magadba lemész.
Mert játék ez.
Csak vérre megy.

MARKÓ BÉLA

ERDÉLYI KÉP

veszteniváló nincs,
és nyerni nem lehet,
kiejt szájából Nyugat,
de *kiköp a Kelet,*
Észak nekünk fagyos,
A Dél meg túl meleg –
Csiki László: Éjféli taxi

Ha az ember hozzányúl egy őzgidához,
állítólag többé már nem kell az anyjának.
Talán igaz, talán nem. Gondolkoztam,
hogy ezzel kezdjem-e a verset. Édeskés
egy kicsit, de mégis igazi erdélyi kép.
Nem tud lenyelni a Nyugat, kilógunk
félig a szájából, elejthet egy ugrásnál.
De a nyála ott lesz örökre rajtunk. Idővel
megszárad, mégis Nyugat-szagunk van.
Kelet is benyálaz, forgat a nyelvével,
öklendezik, kiokád. Így kell-e értenem
ezt a metaforát? Most így akarom érteni,
Laci, hiszen éppen bűzlünk rettenetesen
mások nyálától. Hiába kérezkedünk
mindenféle szájba, mert nem vagyunk
ínyencfalat. Itt is rothad a haza, ott is
barnul, mint a gyümölcs, ahol a kés
belevágott. Eszembe jut a bukaresti
panellakás, amikor első könyvemet
szerkesztettük. Taxival jutottam el én is
hozzátok az állomásról, egyetemista
voltam, ki akartad fizetni. Jól jött volna,
de nem hagytam, elvégre hamarosan
hírneves költő leszek. Máig adósod vagyok
egy elfogadással. Annak elfogadásával,
hogy átlátsz rajtam. Ezen már nem lehet
segíteni. Üzenem neked oda, ahol vagy,
hogy még emlékszem. Intrarea Ion Șulea.
Így hívták a lakótelepen azt az utcácskát.
Ki volt ez a Ion Șulea? Nem nagyon számít.
A rendszerváltás után megváltoztatták

az utcácska nevét. Ebből azért gyaníthatjuk,
hogy ki volt, mi volt. Egyébként nem is
nevezném utcácskának, úgy fordítanám
inkább magyarra, hogy: köz. Ion Şulea köz.
Bár valójában azt jelenti, hogy bejárat.
Csakhogy mi mindig kijáratokat keresünk.
Nekünk unos-untalan fordítanunk kell.
Románról magyarra. Magyarról románra.
Bukaresten át vezetett az út Budapestre is.
Üzengető nemzet vagyunk. Üzent Petőfi
Sándor is. Akasszátok fel! Tudjuk, hogy kit.
Aztán üzent Kossuth Lajos. Elfogyott
a regimentje. Ki így, ki úgy. Te is üzensz.
Már akkor tudtad? Meg kellene beszélni.
Hogy Nyugat és Kelet? Hogy amiből sok van,
abból egy sincs? Ilyen a haza. Túl sok.
Neked Sepsiszentgyörgy, Kolozsvár, Budapest.
Még Bukarest is. Nekem? Nem sorolom.
Olyanok vagyunk, mint a postagalamb.
Ismerjük az utat. Hasznot hajtunk. Szállunk
hazafelé. De amikor végre megérkezünk,
érezzük egymáson az idegen szagot.

TOMPA GÁBOR

FŐVÁROSI ÉJ

– Csiki Laci emlékének –

Ellepték a sárga taxik
Bukarestet;
eltűrtél sok szekus fakszni –
megkerestek,

kivágták a mellkasodból
azt a *bolhát,*
mellyel ott a túlvilágon
igazolnád,

hogy véresre üvöltözted
itt a szádat,
káromolva is szeretted
két hazádat,

átjárnál így deszkásan is
hét határon,
bort dalolva, hogy a lélek
rád találjon,

de az otthon nem itthon van
eltemetve,
hiába tudod a járást,
nem mehetsz be,

megérkeztél, visszafordulsz,
újra itt vagy,
rabja lettél alaktalan
vágyaidnak,

hajléktalanul szabad lett
árva lelked,
hogy a végső rímmel együtt
kilehelted,

súlyosabb lett így a nemlét,
s egyre könnyebb,
nem lapozza már a bárány
azt a könyvet,

szétszakadt a térkép, nincs már
út a testbe,
elindulsz hát tétovázva
Bukarestbe,

szembejönnek szélsodorta
szótagocskák,
visszatérnél, de az ösvényt
széttaposták,

fáradt szárnyad oly merev már,
mint a plasztik,
s elszalasztod az utolsó
sárga taxit…

PAPP ATTILA ZSOLT

VÍZJEL

„Egyforma mind a történelmi forma,
változón is egyek a határok:
kivételt nem tesznek senkivel."
Csiki László

Ha Isten szelleme a vizek felett
lebeg, és ebből, ahogy Brodszkij írja,
az következik, hogy a vizek vissza-
tükrözik, akkor a folyóvizek meg
állandóan mozgásban tartják, hozzák-
viszik ezt a tükröződő szellemet,
ami magyarázat arra, hogy miért
lehet oly gyakran távol attól, ahol

lennie kellene. A folyó határ,
és ha valakit furcsa érzés járt át,
mikor egyszer – csak egyszer – belelépett,
az okozta, hogy ebben a képlékeny
istenképmásban mosta meg a lábát.

*

Változó, örökös határterület,
világégés, jégzajlás, *történelmi*
formátlanság – mint kései gótikus
rémregények lidérces éjszakáján
az *egyformán változó* határfolyón,
a mindig-ugyanolyan háborúban,
Délről Észak felé elveszetten
siklik egy csónak, benne egy várandós
asszonnyal; s vele a család egyik
ága, amely ott is marad aztán.
Menni kell, mert nem lehet itt maradni –
elhasznált köztes-Európánk egyik
partjáról a másikra a Maroson
át suhanó éjféli vízi taxi.

*

A gyerek apja már odaát van. A
konjunkturális fegyverbarátságban
megszökött az egyik szövetséges
seregből a másik szövetséges
seregbe. A katonavonat megállt
a szövetséges határállomáson,
ő besétált a *túli* őrbódéba
menedékért. És amikor az öröm
elfogta volna, megijedt: „Mi van, ha
utánam jönnek? Ki kell adnod." „Aki
ide belép, azt rögtön lelövöm."

*

Suhan a rozoga csónak a sűrű
éjszakában, a világ végén. Csak egy
újabb történet, amit nem lehet
elbeszélni. Hangot adni a néma
élőknek vagy holtaknak, kudarcra
ítélt kísérlet, hübrisz. Mit mondhatsz el,
a gyomor rándulását, a percenként
megtörténő halált, a szív verését,
a reményteli megsemmisülést?
A víztükörbe nézve ismételd el:
amit odalent látsz, az az arcod;
ami visszhangzik fent, az a hangod.
Sötét anyag, a *történelmi forma* –
magad sem tudod eldönteni már,
hogy hallod, nem hallod, újra hallod.

KARÁCSONYI ZSOLT

TAXI, ÉJJEL

Más állapot egy selymes női réten,
éjszakai kanos varázslatok –
miattatok nem állok meg középen,
végigviszem, amit ma még tudok.
A Bábel tornyát, hol nincsenek kapuk,
csakis egymásra néző ablakok
kilincsei – réznyelvek éji csöndje.
Ki mellettem van, nem kell megköszönje,
hogy beleadok anyait-apait –
a testemet. Göröngyök könnyű gyöngye:
a felszíned, nem mélységed vakít.
A látomás deszkák közé szivárog,
mi tegnap asztal, ma négy deszkafal.
Ki vándor – már nem makkon él: söréten.
Mint állatok egy selymes női réten.

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ

ÉJFÉLI GYALOGÚT

– *Csiki László* Éjféli taxi *c. versének margójára* –

> *„A mindenség meghódításában elszenvedett*
> *kudarcaink alapján rangsorolom magunkat."*
> *Faulkner*

Azt reméltem – tévesen –,
hogy nem kell ráfanyalodnom,
nyárba sem, és télbe sem.

S lám, elég egy durrdefekt,
hogy az ember gyalog tegyen
meg sok kilomét'reket.

Volt időm hát káromolni
hazát-házat, eget-földet
s más ily „mindenségeket"!

S kezdtem is… a hazával
(metaforákat keresve,
például hogy: „Jezábel"),

s folytatva a házzal, ami
tényleg *kurva* messze van,
de ahol az utam végén
végre kialszom magam,

hanyagolva eget-földet,
s csak az autószerelőket
zaklatva jó hosszasan…

Tanulság:
„Ezt dobta a *gép* nekem!" –
mondhatnám, elmélázva a
létösszegző verseken.

NAGY ZALÁN

SÉTAVÁLTOZATOK

minden szélkakas elszédül egyszer.
lefele szökken párat,
a cseréptetőn pattog lábkörme.
pattogzik a festék is, festi magát
minden szélkakas,
minden ötlet cseréprepedés.

ezért nem szabad félbehagyni
a csomagok pakolását,
ha útnak indulna az ember.
nem szabad félni az elképzeléstől,
amely, mint egy szerelmes kamasz,
izzadt tenyerével kézen fog.

(gondolj, drágám, a körülmények szépségére,
hogy macskák vagyunk a forró kása mellett.)

*

hogy mondjam az estét?
kilopták a színeket a szinesztéziákból.

hogy mondjam a holdat?
bizonyítási vággyal küszködnek a csillagok.

hogy mondjam az álmot?
deszka-deszka-meszkalin.

hogy mondjam a halált?
bivalyerős a homlokcsontom.

(kukákba hányunk, drágám,
ha úton bárhova túl szépeket mondanék.)

*

ha egy folyóban nem is, megmártózhatok párszor
ugyanabban a tóban, mert az ismétlés a tudás anyja,
apja pedig a sikamlós kövek.

ereim és földjeim,
ne vitatkozzatok,
letelepedni annyit jelent,
mint megrajzolni egy bogár potrohát.

(lassan 21 vagyok, drágám,
harmadjára cserélődnek bennem a sejtek.)

*

megállunk majd egyszer mi is,
jöhetnek a zűrös, szép napok,
beszélgethetünk drogokról és fűzfákról,
aztán másképp kezd fújni a szél,
útnak indul egy távoli vándor,
kilométereken át hallgatja a fák törvénybeszédét,
vagy csak betesz a mobiljáról egy jimi hendrixet.

nem sétálunk ki a képből,
a kép sétál odébb, vagy hát a kamera,
senki nem figyel ránk,
te megtanulsz zongorázni, én énekelni,
minden harmadik nap nagyon összeveszünk,
felvillantjuk a különköltözés gondolatát,
de soha semmi többet
nem tennénk, dehogy,
egyre hidegebb lesz ereinkben a vér.

(elégikusak leszünk, drágám,
nagyon elégikusak.)

*

minden szélkakas elszédül egyszer.
fordulj el, rejtőzz, menekülj,
most már örökké tudni fogom,
melyik oldaladon alszol.

esténként óvatosan lépj ki a teraszra,
a szobában megrekedt a nyári levegő.

aki pedig maratont úszna,
annak muszáj tudnia:
zsírral kell bekenni a testet –
nagyon hideg a víz.

TURCZI ISTVÁN

A HANGOS SEMMIBEN

(Egy estém Csiki Lacival,
a kétezres évek közepéről)

Ma megint eljöttél.
Eljöttél, és szőrcsimbókjaidat
rángatva a képembe röhögsz,
hogy mióta írok én le olyanokat,
mint a „késedelmi kamaty"?
A teraszon ülünk,
hogy világos legyen a helyzet.
Itt magunk vagyunk,
sivár rímekhez semmi kedvünk.
Bravúrosokhoz meg pláne nincs,
te bólintasz, én töltök.
Rizlingszilváni, hideg szóda.
Nagy torokhoz nagy pohár.
Kiisszuk a maradék időt.
Legutóbb éjfélig maradtál,
most gyorsan leszögezzük,
hogy éjféli taxi nem lesz.
Sokat vártunk rá,
és mikor másnap felhívtalak,
azt mondtad, *kurva drága* volt.
Amúgy a Gyarmat utcából
a Thököly csak egy jó nagy köpés,
legfeljebb ma együtt tesszük meg,
szeretünk egymás mellett caplatni,
ivarérettek vagyunk, hajt minket
a szeretők, ital, elvek utáni vágy.
Ebben maradunk. Izzadsz.
Nekem folyik a szemem; parlagfű.
Nem tudjuk, mióta ülünk, és hol
az az itt, amivel áltatjuk magunk.
Mibennünk végre minden óra áll.
Felhorkansz, „ide most jöhetne rímnek,
hogy »Maradj magadnak, Kistotál!«."
De nem. Rímtelen és csillagtalan
az est. Még nem tudom,
de ma utoljára látjuk egymást.
Repülőgép húz el, egy kutya veszettül
vonyít, az utcán káromkodás.
A hangos semmiben
hallgatok veled.

TOMAJI ATTILA

KESERŰ KENYÉR

Más kenyéren nőttünk,
és mégis egy hiten –
Csiki László: Éjféli taxi

Hegyek közül jöttél, sebes Olt mellől
erre a vágyott, maradék helyre, másik
hazába, folyók vájta sík vidékre.
(A *haza* szó miatt ma mindenki ásít.)

Elfogadtad a végiggondolt, szűk sorsot,
mit rád mértek a beavató csillagok.
Belebetegedtél, hogy jöttmentnek láttak
a korszak mocsarán nőtt vörös pipacsok.

Hazából hazába, cseberből vederbe,
hol a part szakad, emelted homlokod,
tartani, míg lehet, az elfáradt eget,
hogy lenne alatta – nem lett – otthonod.

Se itt, se ott, mondtad *behegedt szájj*al.
Más helyein tengereknek, városoknak
se lett volna örömöd, meleg tűzhely,
csak idegen arcok, ahogy távolodnak.

Hívtak pedig szerencsésebb tájak,
hol szorgos a kéz, pontos még a szó,
s nem vádol egy öngyilkos nemzedék,
hogy miért lettél messze bujdosó,

de te épp itt akartál élni s halni.
Élni, itt? Csak meghalnod sikerült,
nem is tudhattál volna teljesebben.
Mi addig bent feszített, kirepült.

Pedig nevedre gondol a zászló
(bár botja törött és szakadt a selyme),
ha felidézi a vad lobogást,
mit szabadnak hitt, öröknek az elme.

Most már ideköt összes szavad, régi
bánat, a megállt szívbe sűrült alkonyok.
És vijjoghat tovább a saskeselyű,
de tart a föld, a hazatalált verssorok.

FEKETE VINCE

MÁS TÁJ

„önmagának fest az égre földet"
Csiki László

Amikor otthon volt, szeretett hosszan reggelizni.
Gyógynövényeket tenni egy nagy bögre aljába, aztán
ráönteni a forró vizet, és várni, amíg a víz elszíneződik.
Kitölteni egy csészébe a gőzölgő teát, és elkezdeni
kevergetni egy kiskanállal lassan, körkörösen.
A tea barnájának legalább nyolcféle árnyalatát
látta ilyenkor. Ahol ült, az asztal jobb oldalánál
egyenesen kilátott az udvarra, a nyári konyhára,
a mögötte magasodó diófára és távolabbról
a település fölötti Kicsifenyőre. A kis erdő fölött
lassan megnyíló, szürkéskék ég, benne a diófa
csupasz ágaival. Mintha egy élénk lazúrú, furcsa
olajfestményt látott volna maga előtt, amelyen a
figurák hirtelen járni-kelni kezdenek, ott izegnek-
mozognak előtte a teája sokszínű árnyalatában.
És a barna, izgő-mozgó testek között egyetlen
ismerős színű is, ismert rá erre az ismeretlenek
közöttire, amelyek együtt, mint a pixelek, apró
részecskék, csillámló, kristályos sziporkák, alakzatok.

Boldog lélekkel időzött a látványban, az állapotban,
az időnek ebben az ajándék dimenziójában,
azzal a tájjal, azzal a vidékkel, azokkal a figurákkal
a higanyszínű ködben. Házak, templom, borvízforrás
és egy harangszó valahonnan. Nagyon messziről.

BALÁSSY FANNI

KEZDEM OTT, HOGY…

Nem terveztem sosem kamaszoknak írni, egyszerűen megtalált a feladat a sors vagy inkább egy könyvkiadó képében. Az ötlet arra a pillanatra vezethető vissza, amikor a leendő szerkesztőmmel a Pagony Bartók Béla úti boltjában leültünk egy asztalhoz. Úgy léptem be a fotocellás ajtón, hogy meg sem fordult a fejemben, hogy kamaszoknak írjak, és úgy léptem ki onnan, hogy egy leendő ifjúsági regény vázlatait kanyarítottam a fejemben. Az a hang, amelyen megszólal az első regényem, itt volt bennem végig, de korábban nem volt tere, és nem is találtam érdemesnek arra, hogy használjam. Örülök, hogy a Pagony másképp látta.

Szerettem volna olyan könyvet írni, amilyet én is szívesen olvastam volna ezekben a vészterhes időkben; amely magába sűrít minden olyan témát, ami akkoriban engem is foglalkoztatott, ezért igyekeztem felsorakoztatni ezeket a komplexusoktól az önzetlen barátságon, a szülő-gyermek viszonyon, a test viszolyogtató változásain át az első szerelemig, mindezt olyan hangon, amelyre megtanított a gimnáziumban eltöltött négy év: az önirónia nyelvén. Hálás vagyok, hogy a legtöbb visszajelzés kortól – és legnagyobb meglepetésemre meg örömömre – nemtől függetlenül az, hogy magukra ismertek benne az olvasók, meglátták magukat a könyvben felvonultatott szituációkban. A kamaszoknak írást szerintem sokan úgy képzelik, hogy olyankor az ember keresőmotort ragad, szlengszótárat böngész, TikTokot pörget, Redditet olvas, a YouTube-trendinget nézegeti, lajstromba szedi a kurrens témákat, és igyekszik maradéktalanul megfelelni a *kúlság* elvárásainak. Ez általában izzadságszagú szokott lenni, és a tinédzserek kilométerekről kiszagolják. Mert ők is, mint bármelyik felnőtt, középkorú, idős vagy aggastyán olvasó, őszinteséget és hitelességet várnak egy szövegtől, és ők is ugyanúgy önmagukat vagy a helyzetük tükrét keresik a sorok között, mint bárki más. Abban biztos vagyok, hogy nem attól lesz ifjúsági egy szöveg, hogy leírjuk, *zsírkirály* meg *kajakra*, vagy attól, mert tinédzserek a főhősei. De hogy mitől, ezen még hadd gondolkozzam éveket.

Ezalatt pedig empirikus céllal írok tovább, és igyekszem körvonalazni – legfőképp magamban –, hogy mit jelenthet ez a kategória. A következő könyvem most ősszel jelenik meg, egy prózakötet lesz Korbuly Ági mesésen különleges illusztrációival, amelyben a kamaszkortól felnőttkorig ívelő utat próbáljuk bejárni, és számot kívánunk vetni azzal, vajon miért szabadkozunk annyit, miért kérünk kényszeresen mindenért bocsánatot.

Én például kényszeresen szabadkozok magam és mások előtt az „ifjúsági író" terminus technicus miatt. Ugyanis ha az ember fiatal olvasóközönségnek ír, olyankor nem írónak tekintik, hanem ifjúsági írónak. Fontos előtag, előszeretettel odabiggyesztett jelző, határvonal a Parnasszus csúcsa és a lába között. Pedig nincsen író gyermek- és ifjúsági irodalommal foglalkozó író nélkül, mert nem lesznek felnőtt olvasók, ha gyerekkorban nem szeretik meg a könyvek világát, ha nincs, aki megszerettesse velük. Biztosan tudom, hogy én sem azzal foglalkoznék, amivel, ha

nincsen Lázár Ervin, Csukás István, Erich Kästner, Szabó Magda, Lucy Maud Montgomery vagy éppen Leiner Laura. Az egyik legnagyobb dolog talán, amit elérhetnék az életben, ha egyszer az én nevem is szerepelhetne egy ilyen listában.

BÁNKI ÉVA

GYEREKIRODALOM – A GYEREKEKÉ VAGY A FELNŐTTEKÉ?

Gyerekként kevés úgynevezett gyerekirodalmat olvastam. Az ismeretterjesztő könyvek tetszettek (kedvencem volt *A maja papok titkai*), de az akkori gyerek- és kamaszirodalomtól eltántorított az ideologikusságuk. Valahogy úgy képzeltem, az írók fejéhez pisztolyt nyomnak a kiadókban, így kényszerítik őket, hogy közérthető tanulságot biggyesszenek a műveikhez.

Ma már nem gondolom így. A gyerekirodalom egyfajta ideologikus irodalom, és olvasói nemcsak gyerekek, hanem anyukák, könyvtárosok, pedagógusok, akiket kicsit riaszt a kortárs magyar irodalom. Nincs bennem lenézés, én is ebből a kispolgári-értelmiségi világból jövök, ezért is tudom, hogy kisvárosi ismerőseim – köztük néhány kedves intelligens, okos barátnőm is – csak gyerekirodalmat olvas. Ha gyerekeknek szánt regényeket írsz, nekik, ezeknek a felnőtt olvasóknak is meg kell felelned. Ők vásárolják meg, ők adják a gyerekek kezébe a könyveket.

A tanulság iránti vágy politikai kurzusoktól függetlenül mélyen gyökerezik az emberekben. És ez épp olyan akceptálható, tiszteletre méltó igény, mint az, hogy valaki szeret posztmodern elbeszéléseket olvasni. Viszont manapság ezt a tanulság iránti vágyat – irodalmilag magas szinten – csak a gyerekirodalom képes kielégíteni. Janne Teller *Semmi* című, szerintem, kiváló ifjúsági regénye ezért is nem arathatott osztatlan sikert: nincs könnyen értelmezhető tanulsága. A tanulságnak ugyanis egyszerűnek, társadalmilag iránymutatónak, közvetlen cselekvésre válthatónak kell lennie. Ez néha persze a realista ábrázolás rovására is megy. (Egy anyuka azért kritizálta például a *Petőfi-vírus* főszereplőjét, mert az azt mondja egy autista kisfiúnak, „szedd össze magad". Hiszen mindenki tudja, hogy az autistáknak nem szabad ilyesmit mondani. *Mindenki* tudja… no, igen – de vajon tudja-e egy tizenkét éves kárpátaljai kisfiú is?)

A konkrét cselekvésre váltható tanulságok miatt a gyerekek nagyon nagy része egyszerűen nem szerepelhet a gyerekirodalomban. Hogyan ábrázoljunk politikailag korrekt módon egy alkoholista családban felnövő, érzelmileg elhanyagolt, agresszív, viselkedészavaros gyereket? Mindannyian tudjuk, rengeteg ilyen gyerek van. Mutassuk be, hogy varázsütésre megjavulnak? Vagy hogy a környezetük, az iskolatársaik megtanulják tolerálni az agressziót, az alkoholizmust, mint ahogy az autizmust…? Nonszensz. Rengeteg tragikus élethelyzet, gyerekeket nyomasztó probléma egyszerűen meg sem jelenhet egy gyerek- vagy ifjúsági regényben.

A gyerekirodalom, különösen a gyerekeknek szánt költészet nyelvileg sokszor csodálatra méltóan, engem ma is inspirálóan innovatív, emellett dicséretre méltóan nyitott a különféle zsánerműfajok iránt, de értékrendje a politikai divatok ellenére is konzervatív. Olyan tragikus feszültséget nem ábrázolhat, aminek nincs feloldása (vagy nem lehet ezt a feszültséget feloldani egy kis toleranciával vagy egy szerencsés fordulattal). Egy befejezés nem lehet többértelmű, hiszen nem lenne helyes a gyerek olvasókat túlságosan „zavarba hozni".

Ezért gondolom, hogy én még sokat fogok írni a gyerekekről, de nem a hagyományos gyerekirodalom műfaji keretei között. Nem azt gondolom, hogy „rosszak" a gyerekirodalom korlátai, hanem csak azt, hogy én nehezen tudok ezekhez alkalmazkodni.

Mérhetetlenül érdekel a történelem például, ahogyan amúgy nagyon sok gyereket is. Az indiános, kalózos, felfedezős történetektől ma is hevesen dobog a szívem. A gyerekirodalmat alaposabban megismerve azonban van bennem félelem, hogy a most befejezett, a portugál felfedezések történetét bemutató *Navigátor* c. könyvemet gyerekkönyvnek nevezzem. Noha a *Navigátor* kalandvágyó kamasz fiúkról szól, és – nagyon remélem – kalandvágyó kamasz fiúk is el fogják olvasni, én inkább történelmi regénynek nevezném. Ugyanis nincs benne arról szó, hogy mai kamaszok *varázsütésre* ott találnák magukat a 15. századi Lisszabonban vagy Tengerész Henrik udvarában. A történelem szakon eltöltött évek után ugyanis én képtelen vagyok elhinni, hogy egyes korok között ilyen könnyen megteremthető az átjárás – vagy hogy mi akár csak egyetlen napig életben maradhatnánk a 15. században. Nemhogy egy karavella fedélzetén, hanem csak a lisszaboni kikötőben.

Sokszor játszom a történelemmel, más műveimben is, de a történelmet tulajdonképpen nem tekintem *játéknak*. És politikailag káros játéknak tartom azt sugalmazni, hogy egy régebbi kor vagy egy másféle kultúra a miénktől csak külsőségekben különbözik. Emellett én nem is tudok, nem is tudnék semmiféle tanulsággal szolgálni. Hogyan szolgálhatnék tanulsággal? Én magam sem tudom eldönteni, hogy a globalizmus (és az ehhez vezető, az ezt megteremtő nyugati felfedezések) jó/rossz, káros/hasznos vagy épp elítélendő/helyeslendő dolgok-e. *Megfelelő válasz aláhúzandó.* Én inkább azt szeretném sugalmazni, ezek mind nagyon bonyolult kérdések. Hogy nem is olyan egyszerű állást foglalni.

Nagyon szeretek gyerekekről írni, nagyon szeretnék (kis)kamaszoknak mesélni, de nem tartom magam gyerekkönyvszerzőnek. Az én eszményem az az irodalom, amit a kamaszok is elolvasnak, de a felnőttek is elgondolkodtatónak tartanak. Amiben több a kérdés, mint a válasz.

BOLDOG ZOLTÁN

A SZEGÉNYSÉG GAZDAG HOLDUDVARA

Soha nem akartam gyerekverseket írni, de apaként és tanárként pedagógiai-fogyasztói igényem támadt rá. Az egyik nyári szünetben, amikor még tanári hivatásomból adódóan saját gyerekeimmel töltöttem ezt az időszakot, a szegénységről kérdezgetett az akkor hétéves Anna lányom. Mi szegények vagyunk? Mitől lesz

valaki olyan? – sorjáztak a kérdések, és a magam módján válaszolgattam is rá. A téma az ötéves Julcsi figyelmét is megragadta, és ez onnantól napi szintű beszédtéma lett. Ekkor kértem a feleségem segítségét, hogy ajánljon olyan könyveket, amelyek ezt a problémát helyezik a középpontba. Gondolkodott rajta, de nem tudott konkrétabbat mondani a *Szegény Dzsoni és Árnikánál*. Hiába kutakodtam tovább, nem találtam olyan írásokat, amelyek a minket körülvevő szegénységre reflektálnának irodalmi szinten. Így aztán írtam néhányat.

A *Hagyma és levendula* első darabjainak megszületéséhez szükség volt egy hatalmas csúsztatásra. Azt mondtam a gyerekeimnek, hogy egy költő barátom éppen a szegénységről ír verseket, és nagyon érdekelné őt a véleményük. Ők repestek az örömtől, hogy egy olyan távoli, misztikus figura, mint amilyen a Kiss Ottó bácsi vagy a Szabó T. Anna néni, elküldi nekik az alkotásait. Így aztán elkezdődtek a július kánikulával átitatott délutánjain a felolvasások.

A lányaim kíméletlenek voltak a költő barátommal, akinek a személye mögül azért nem szerettem volna előbújni, mert a gyerekeim nehezen függetlenítették volna tőlem mint apától az írásaimat. Félő lett volna, hogy a gyakran profi olvasókra is jellemző kíváncsiskodásba kezdenek: ezt miért írtad; mire gondoltál, amikor ezt írtad; ezt hogyan értetted? Szerettem volna személyemmel távolabb maradni ettől a helyzettől, hogy tényleg a versekre és főként a bennük megjelenő problémákra tudjunk koncentrálni. Ez egészen a téma kifulladásáig sikerült is.

Napi kettő-öt versről tudtunk beszélgetni a csillárventilátor hűsítő áramlata alatt, és itt értek az első nagy meglepetések. Az első és legfontosabb az volt, hogy a gyerekek nem oda helyezik a hangsúlyt, ahová az alkotó szánja. Ez a felnőttek vonatkozásában nem lenne olyan meglepő, de amikor a gyerek szeme előtt egy világ születik, annak minden eleme felkelti a kíváncsiságát. A szomszéd néni mikor lett nyugdíjas? Mama mikor megy nyugdíjba? Mivel utaztunk, amikor még nem volt autónk? A nyár – légkeverés ellenére is – fullasztó melegébe ilyen és ezekhez hasonló kérdések hasítottak bele. Hamarosan rájöttem, hogy nekem is szükségem van jó kérdésekre, hogy legalább hasonlóan működjenek a versek, mint ahogy én szeretném. Hiszen nekem komoly céljaim voltak velük: a szegénységről szerettem volna beszélni. Tehát nemcsak álruhás, személyiséglopástól terhelt alkotóként, hanem az apába oltott pedagógusként is ki kellett dolgoznom a felvezetés és a beszélgetés módszertanát. Ebbe néhány nap alatt beletanultam.

A felolvasások során egymás után kerültek felszínre olyan kérdések, amelyek a szegénységhez kapcsolódnak: az iskolai bántalmazás, a tanító néni szerepe a gyermek önértékelésének alakításában, a hit, a családon belüli kommunikáció, a digitális oktatás időszaka és még számos más kérdés a hétköznapok világából. A szegénység holdudvara gazdagabb volt, mint vártam, de a gyerekeim nélkül én sem láttam volna belőle ennyit. Ugyanis kérdéseikkel, hozzáfűzéseikkel alakították a ciklus további darabjait. Utána gyakran meglepődve tapasztalták, hogy költő barátom éppen arról írt, amiről mi is beszélgettünk korábban.

A másik fontos tapasztalat, hogy a gyerek kíméletlenül megmondja, ha valami nem érthető, félresikerült. Apa, én ezt nem értem. Én sem. Hangzott el többször lányaimtól. Én pedig ekkor kicsit összehúztam magam, és megígértem, ezt feltétlenül jelzem a költőnek. Ő pedig néhány napon belül szorgalmasan javította a verset, és tett egy újabb próbát vele. Ilyen érthetetlen kifejezés volt kezdetben a kötet első versében szereplő pénznyújtó fal, amely az ATM metaforája szeretett volna lenni, és nekem azzá is vált, de nekik ennél több segítség, körülírás kellett hozzá. Jelentős átalakítások után már náluk is üzemelt az ATM-metafora.

A lányaimmal folytatott „szakmai" beszélgetések miatt már az elején tudtam, hogy jó döntés volt a svéd típusú gyerekversek beszédmódját választani. Az egyes darabokban megszólaló kislány gondolatait nem lehet rímekbe, kötött formákba szuszakolni, mert akkor elveszítenék hitelességüket, modorossá válnának. Ráadásul a súlyos témákhoz nem is illenek a csilingelések, a díszítettség. A nyelv természetes ritmusa, a gyermeki beszéd kép- és gondolatalkotó folyamata lett a vezérfonal a felező nyolcas helyett. Ez indokolta az egyes szám első személyű megszólalást is, hiszen az együtt gondolkodás során láttam, hogyan mélyít el egy témát a gyermek, és ezt a sémát sikerült ellesni tőlük.

A beszélgetések során jöttem rá, hogy a kéziratnak a gyerekeim az első szerkesztői, akik öt- és hétévesen talán az ország legfiatalabb ilyen foglalkozású szakemberei. Ráadásul nem egyszerű olvasó-, hanem alkotószerkesztők is egyben, magyarul: szerzőtársak.

Nyár végére összeállt az anyag, és ahogy láttam, működött is. Még a feleségem is azt mondta rá, hogy ez kiválóan sikerült, ki kellene adni. Tudni kell róla, hogy ő nálam sokkal járatosabb a gyerekkönyvszakmában, egy ideig az ország egyik legjobb ítésze volt ezen a téren. Addig-addig bátorított, hogy elküldtem két nagyobb kiadónak a korpuszt és egy rezümét. Az egyikük azt válaszolta, hogy nagyon tetszenek neki a versek, de a szegénység témája túl kockázatos számukra, ezért azt javasolják, vidámabb, más témájú líra is kerülhetne bele. A kiadó véleménye magyarázatul szolgálhat arra, miért nem találtam a szegénységgel kapcsolatos irodalmi segédanyagot a piacon. A másik műhely azt válaszolta, hogy nekik erre nincs kapacitásuk. Így aztán látszólag pofára estem, és néhány hónappal később panaszkodtam egyet erről a közösségi oldalon, ráadásul azon apropóból, hogy az Eső közölt pár verset a kéziratból. Ekkor szólított meg Fűzfa Balázs barátom és akkor még tanár kollégám (azóta már mindketten pályaelhagyók lettünk), hogy küldjem át neki az anyagot, nagyon kíváncsi rá. Néhány tanítványom és ismerősöm szintén ezt kérte.

Pár nap múlva lelkes, engem is felvillanyozó e-mailt kaptam tőle. Van egy ötletem! – ezzel kezdte. És amikor ő így indít, akkor abból elég nagyszabású események szoktak kerekedni (mint például egykor *A tizenkét legszebb magyar vers* programsorozat). Akkor mesélte el, hogy ő mint a Savaria University Press vezetője az Igazgyöngy Alapítványt keresné meg a versekkel, hogy az ott tanuló művészeti iskolás gyerekek rajzai illusztrálják a kötetet. Ez még kíváncsibbá tett, és amikor először elküldte a gyerekrajzokat, na, az kegyelmi állapot volt: szöveg és kép tökéletes egymásra találása. Az Igazgyöngy Alapítvány olyan érzékenységgel válogatott a korábbi művészeti órák anyagából, mintha az illusztrációk egy az egyben a versekhez készültek volna. Hirtelen lett a két gyerekemen kívül huszonhárom új szerzőtársam, és összeállt egy olyan kiadvány, amely önmagában is szép, öröm kézbe venni, lapozgatni. Ez nagyon kellett a benne található nehéz témák ellensúlyozására.

A magyar könyvkiadás legnehezebb ügye a terjesztés, mert iszonyatos összeget emészt fel, és általában kisebb kiadók könyvei a polcok mélyére kerülnek. A *Hagyma és levendula* egy független online webáruházban kapható, de a legnagyobb mennyiséget a közösségi oldal és a Magyar Posta Zrt. közreműködésével juttattam el az olvasókhoz, akik többségében az ismerőseim. De az érdeklődők között akadt nagymama, aki elmondása szerint jó sorban élő unokáinak szánta a könyvet, de előfordult, hogy felnőttek rendelték meg saját maguknak, miután olvastak egy-egy digitálisan megosztott darabot. Az pedig tagadhatatlan, hogy egy szerzőnek (vagy adott esetben: huszonhatnak) az ismeretlen olvasók visszajelzései szerzik a legnagyobb örömet. És ezekből van bőven.

KISS OTTÓ

ZÁRT KÖRŰ ÉVTIZEDEK

A Csillagszedő Máriótól az Ég Boltig

Ahhoz, hogy az *Ég Bolt* keletkezéstörténetéről érdemben tudjak beszélni, vissza kell mennem az időben az 1980-as évek közepéig, a *Csillagszedő Mária* keletkezési idejéig.

Van úgy, hogy az ember nem tudja, miért ír meg egy-egy verset, nincs vele különösebb célja, csak írja. Sőt, azt hiszem, jó esetben ez csakis így működik. Aztán – megint csak jó esetben – egyszer csak összeáll azokból az egy-egy versekből egy működőképes kötet. Először a szerző fejében, aztán a gyakorlatban is. Én legalábbis így jártam a *Csillagszedő Mária*val, és így jártam közel négy évtized múltán az *Ég Bolt*tal is – amennyiben persze ez a kötet is működőképes.

Utóbbiról majd később, először lássuk a *Csillagszedő Mária*t, illetve azt a néhány más könyvet, ami elvezetett az *Ég Bolt*ig.

Ahogy abban az időben a magukat többre hivatottnak képzelő humán beállítottságú ifjaktól illett, én is költő szerettem volna lenni már tizenhét évesen. Ennek megfelelően írtam is a néha jobb, de többnyire gyengébb, felnőtteknek szóló költeményeimet. Először kötött formákban, aztán egyre inkább félszabad, lazított versekben. Négy-öt évnyi próbálkozás után, amikor már rövidebb-hosszabb novellákkal is kísérleteztem, valahogy összeért bennem a líra és a próza, ugyanakkor, ezzel párhuzamosan, a felnőttkor határán billegve elő-előjött belőlem a gyerek is, és ez az egész így együtt rövid, egyes szám első személyű szabad gyerekverseket eredményezett. Kezdetben csak lapszélekre jegyzeteltem sorokat, gondolattöredékeket, aztán amikor ezek a kis versikék mintegy varázsütésre fiktív családtörténetté kezdtek összeállni a fejemben, egyre tudatosabban építettem tovább a kezdeményeket. Akkorra ugyanis már világossá vált bennem a koncepció: egy szabad gyerekversekből álló családregény.

Ahhoz, hogy a szándékom egyértelmű legyen, elhagytam a verscímeket, és a külön lapokra gépelt verseket a nagyszoba szőnyegén addig rakosgattam egymás mellé, míg az anyag olyan állapotba nem került, hogy az epikus szál is jól láthatóvá vált.

S hogy a szerző és a lírai én között határozott disztinkció legyen, úgy döntöttem, az egészet egy kislánnyal meséltetem el. Bár a családban semmi szokatlan nem történik, hisz sajnos az unokáknak csak nagyon ritka esetben nem kell szembesülniük a nagyszülő elvesztésével, és persze a válás is igen gyakori volt már abban az időben is, minden második családot érintett, azt gondoltam, ilyen szempontból is szerencsés a narrátorválasztás, hisz a lányokat hajlamosak vagyunk érzékenyebbnek tételezni a fiúknál, ezért a történtekre való rezonálása is hitelesebb lehet.

A kiadás legcsekélyebb esélye nélkül tettem mindezt, elég volt az öröm, hogy sikerült létrehoznom valami újat, olyat, ami még nem volt, vagy legalábbis nem tudtam róla.

A rendszerváltás után, a kilencvenes évek második felében aztán az újrainduló Tevan kiadónál esélyt kaptam a kötet keresztmetszetének bemutatására. Annyira

volt pénz, hogy 1997-ben napvilágot láthatott egy huszonhat versből álló válogatás *Visszafelé hull a hó* címmel. Szerencsére hamar elfogyott, és nemcsak az olvasók, a szakma is jól fogadta: 2001-ben a címadó vers a 4. osztályos irodalmi olvasókönyvbe került. Nem sokkal ez előtt – a kötet viszonylagos sikerének köszönhetően – más gyerekirodalmi szerzőkkel együtt meghívást kaptam Szigligetre fiatal írók előtt előadni, ahol nemcsak a kötetben megjelent verseket, de a később *Csillagszedő Márió* címen kiadott egész verseskönyv anyagát felolvastam. Janikovszky Éva, aki szintén a meghívott előadók között volt, az est után közölte, hogy az anyagot azonnal vigyem be a Móra Kiadóba. Megkérdezte, hogy van-e már illusztrátorom, mondtam, hogy Paulovkin Boglárkát kértem fel, bár ő „hivatalosan" még nem illusztrált könyvet, de láttam a nyolckeres rajzait az Élet és Irodalomban, és nagyon tetszettek. Ne hülyéskedjek, felelte, kedvenc grafikusa, nemrég a születésnapjára tőle kapott képet a kollégáitól, mert tudták, hogy nagyon szereti. A beszélgetést másnap is folytattuk, míg végül úgy döntött, ő viszi be a kéziratot a kiadóba. Később még a könyvbemutatóra is eljött, pedig akkor már nagyon beteg volt.

Annak ellenére, hogy színes illusztrációkra nem volt pénz, és ezért Boglárkának újra kellett gondolnia a képeket fekete-fehérben, a könyv sikere minden várakozásunkat felülmúlta. A 2000-es évek elejére tehető a hazai gyerekirodalom újjászületése, szerencsénk volt hát, hogy 2002-es megjelenésével a *Csillagszedő Márió* is bekapcsolódhatott ebbe a folyamatba.

A következő szabadverses könyvem, az *Emese almája – Szép Szó Tár* a szintén azokban az években induló Pagony Kiadónál jelent meg. Az epikus szál ugyan megmaradt, de hogy ne legyek unalmas, más rendezőelvet is felvettem mellé: szótárformát használtam, a verscímek a szócikkek lettek, és ezekben a kis költeményekben igyekeztem minden olyan témát körbejárni, ami a gyerekek világában felmerülhet. Úgy gondoltam, ezúttal is a járatlan úton megyek tovább, ti. hogy az újjászülető gyerekirodalomban nem a régi nemzedék jól bevált grafikusaival dolgozom, ennél a kötetnél felkértem hát Baranyai András, aki akkor már illusztrált néhány tankönyvet. A felkérés nem volt ugyan ellenére, de az ő tudása, mint az nem sokkal később egyértelműen ki is derült, ennél jóval több. Ezért szintén szerencsésnek mondható, hogy még ugyanabban az évben, 2006-ban közösen megcsináltuk a *Szerintem mindenki maradjon otthon vasárnap délután* c. igencsak rendhagyó könyvet – annyira rendhagyót, hogy kezdetben a könyveshálózatok forgalmazni sem akarták –, amivel aztán András azonnal be is írta magát a magasan jegyzett grafikusok táborába.

De hogy az ígért nyomvonalon haladjak: a két előző könyv viszonylagosan jó fogadtatása után folytattam a szabad formájú gyerekverskötetek írását (is), egy-egy könyvnél mindig más koncepcióval – meghagyva a verscímeket és lazábbra engedve az epikus szálat, váltottam kötetről kötetre tematikát: *A nagypapa távcsöve* verseiben (Móra, 2009) a gyerek és a nagyszülők kapcsolatát, a *Ne félj, apa! – Nagy kislánykönyv* (Móra, 2016) esetében az apa-lány viszonyt jártam körbe. Azután, a következő szabadverses könyvnél, *A bátyám öccse* (Pagony, 2020) esetében – megint csak: hogy ne legyek unalmas – már nemcsak a tematika változott,

hisz ez a könyv egy testvérpárról szól, de a versek hossza is. Illetve ami lényegesebb: annyira fókuszba helyeztem a történetmesélést, hogy magam se tudom, a szövegek átbillentek-e a lírából a prózába, vagy csak a határán mozognak.

Mire ezt az utat bejártam, eltelt néhány évtized, ideje volt hát megkeresni a gyökereket.

De ez, csakúgy, mint a *Csillagszedő Márió*nál, az *Ég Bolt* verseinél sem volt tudatos.

Jó pár évig csak írtam őket egymás után, míg egyszer csak összeállt belőlük – szeretném azt hinni – egy működőképes kötet. Először a fejemben, azután a gyakorlatban is. Ismét elhagytam a verscímeket, és a külön lapokra nyomtatott darabokat a nagyszoba szőnyegén addig rakosgattam egymás mellé, míg a versikék kötetté nem szerveződtek.

A *Csillagszedő Márió* annak idején nemcsak azért nem jelenhetett meg sokáig, mert ismeretlen név voltam a hazai (gyermek)irodalomban, hanem mert akkor még kényes, tabunak számító témákat dolgozott fel, ráadásul mindezt úgy, hogy a saját mikrovilágát feltérképező kislány a megismerés aktusával párhuzamosan rendszerezi is a frissen birtokolt tudását: az új ismereteket nemegyszer már-már filozofikus megállapításokba tömöríti.

Az *Ég Bolt* verseiből összeálló történetet hasonlónak szántam. Csak itt nem egy óvodás kislány, hanem egy kamasz fiú mesél, és nem a barátságról, a halállal meg a szülei válásával való szembesülésről, hanem az első szerelemről, amelyet esetében egy Anna nevű lány testesít meg, a kényszerű elválásról, illetve a saját betegségéről. Az *Ég Bolt* főhőse ugyanúgy kénytelen feldolgozni ezeket az új tapasztalásokat, mint a *Csillagszedő Márió* kislánya, de a filozofikus megállapítások mellett és helyett ezekben a versekben – mintegy a betegsége hozományaként – a transzcendens világ is megmutatkozik (lásd istenes, istenkereső versek!).

A gyakorlatban még nem, de a fejemben már összeállt a kötet, amikor ismét megkerestem Paulovkin Boglárkát, hogy mit szólna egy újabb könyvhöz, egy hasonlóhoz, mint a *Csillagszedő Márió*. Bár a versek sorrendje akkor még nem volt meg, elküldtem neki a szövegeket, és mivel azonnal rábólintott, elindulhatott az érdemi munka. A sors furcsa játékaként, valamint a Móra Kiadó jóvoltából most, az *Ég Bolt* megjelenésével egy időben lehetőséget kaptunk arra is, hogy a *Csillagszedő Márió*, hasonlóan a korábbi német kiadáshoz és a magyar nyelvű POKET-könyvhöz, immár színesben lásson napvilágot az eredeti kiadójánál is. Valahogy így zárul be a kör, amelynek ugyanazon pontja a kezdet és a vég – így fedi egymást a minden és a semmi.

VIDÉKI PÉTER

KEZDEM OTT…

Balássy Fanni: Hol is kezdjem. *Tilos az Á Könyvek, Bp., 2020*

A *Hol is kezdjem* egyik mottója az egyszerre feminista és annak kritikáját is megfogalmazó *Barbie* című film (az idei év eddigi legnagyobb mozisikere) rendezőjének, Greta Gerwignek tulajdonított imperatívusz: „Azt akarom, hogy a lehető legjobb verziója legyél önmagadnak." *A ló meghal, a madarak kirepülnek* című Kassák-versből válaszmottóként idézett sor („hát igen hm igen / nyilván nyilván") az olvasottságát fitogtató kamasz szemtelen feleleteként is érthető. A 2023-ban többletjelentést nyert paratextus ideológiakritikai művé avatja a 2020-ban megjelent ifjúsági regényt: nem lép be a korszellem által diktált gendernarratívába, miközben humorba ágyazott, megértő kritikával illeti a felnőttvilág (kiégett tanárok, kamaszkorba menekülő szülők, álmodozó apa, realista anya) és a kortársak (fogyókúrázó trendi barátnő, a gólyatábor beavatási szertartásai, üvegezés a házibulin) sztereotip viselkedésmintáit. A *Hol is kezdjem* az ideologikus megközelítések helyett a popkulturális mátrixban való bolyongást, a magaskultúra iránti érdeklődést, a humort és az önreflexiót ajánlja – nem csak – kamasz olvasói számára. Az internetes portálokról ránk zúduló motivációs szövegek („hogyan legyél önmagad legjobb verziója" és „hogyan hozd ki magadból a maximumot") rendkívül nyomasztóak egy kamasz számára. De ha humorral, intelligenciával és megfelelően adagolt öniróniával képes szemlélni egy serdülő saját magát és környezetét, akkor felismerheti, hogy a „legjobb verzió" önmaga. A regény névtelen elbeszélője ezt teszi: az önelfogadás és a helyes önértékelés stratégiáját kínálja egy tanév történetein keresztül.

A novelláknak is tekinthető fejezetek (a fejezetcímek a hónapok nevei) lineárisan és motivikusan kapcsolódnak egymáshoz. Az anekdotikusan pörgő, ismétlődésekkel nyomatékosító, sodró lendületű, élőbeszédszerű történetmesélésben egy fejezeten belül jelen idejű és a kisgyermekkorra visszatekintő elbeszéléseket olvasunk. Az idősíkváltások, miközben megakasztják a klasszikus csattanót, láthatóvá teszik a főszereplő kamaszkori gyötrelmeinek múltbéli mintázatát. A kisvárosi gimnázium kissé túlsúlyos és mindig éhes, nagyon intelligens és a többieknél sokkal tájékozottabb kilencedikes tanulója elvált szülők gyermeke, aki imádja a filmeket, akárcsak az apja. Ő mesél, mintha filmforgatókönyvet írna, miközben értelmezi önmagát, környezetét és a vele történteket. Szokványos sztorik, csalódások, beavatások, megaláztatások, internetes zaklatások, osztálykirándulás, az első mozizás egyedül, az első menstruáció, az első tapasztalatok a halálról, az első házibuli és persze az első szerelem. Látszólag egy szerelmi történetet mesél, valójában a szerelmi szál „csak" a dramaturgiát működteti, a lényeg a történetek kamaszlány-nézőpontból való értelmezése. Az elbeszélő folyamatosan reflektál önmagára, magától értetődően közhelyes és sziporkázóan humoros. A közhelyeket folyamatosan leönti helyzetkomikummal, nyelvi poénokkal, öniróniával, túlzott képzettársításokkal (eufémizál vagy éppen profanizál). A regény humoráról nagyon sokat lehetne szólni (egy-

mástól távol álló minőségek abszurdba hajló ellentétéből eredő poénáradás), legyen elég most egy példa. Az egyik fejezetben találkozik a digitális generációk két nagyon távol lévő nemzedéke, a 1995 és 2009 között született Z generáció és az 1946 és 1964 között született, az internetet idegen nyelvként – ha egyáltalán – elsajátító boomer nemzedék: „Mama hívta kétségbeesetten, és arról érdeklődött, hogyan tud rákeresni a gógléra, vagy mi a teendő, ha nem akar csatlakozni a gép az internethez, pedig direkt az ablakot is becsukta, nehogy kimenjen rajta a wifi." A nagymama olyan tartalmakat posztol unokája idővonalán, amelyek a közösségi médiában szocializálódott kamasz számára cikisek, így kénytelen letiltani kedvenc nagyiját: „Váratlanul felugrott az értesítés, mama megosztott valamit az idővonalamon. Gyűszűnyire szűkült a gyomrom, ráböktem a szarkalábkék ikonra, és szembe találtam magam a rettegett bejegyzéssel: „Messziről elkerül a szerelem? – 10+1 tipp, hogyan csavard el a kiszemelt pasi fejét."

Az, hogy a 80-as, 90-es és 2000-es évek popikonjai (Backstreet Boys, Cyndi Lauper, Gorillaz, Kispál és a Borz stb.) többször azonos elbeszélői idősíkban jelennek meg, elsőre meglepőnek ható anakronizmusnak tűnik. De az élőbeszédet imitáló, a függő beszédet párbeszédekkel arányosan keverő narráció (a címre válaszoló „Kezdem ott…" fejezetkezdő fordulat, a kvázi naplóregény forma) következtében annyira finomhangoltan azonosulunk az elbeszélő kamasz lánnyal, hogy nem zavaró, hanem kifejezetten olvasóbarát ez a játékosság: nemzedékeket képes megszólítani.

A fényképkivágásokkal (Michelangelo Dávid-szobra, a *Sárga tengeralattjáró*, a *With the Beatles* című lemez borítója, Jean Austin-os póló) tarkított sárga könyvborító is ezt a komoly komolytalanságot hangsúlyozza. Ha lehet kortársunk Petőfi, akkor miért ne lehetne kortársa a Beatles egy nagy műveltséganyagot mozgósító szociokulturális környezetben felnövő kamasz lánynak. Hatalmas popkulturális (David Bowie, Metallica, Aretha Franklin, Sepultura stb.) és kisebb mennyiségben az elitkultúrához sorolt műveltséganyag (Tarr Béla, Makk Károly, A hetedik pecsét, Truffaut, Stalker stb.) tárul fel a regényben, melynek főhőse a valóság helyett a kultúrát választja, ami maga is valóság, a kulturális kódok (film, könyv, zene) a főszereplő identitásának építőkövei, nem pusztán illúzió vagy egy filmszerű, élhetőbb világ konstruálása („az életem nem egy film"), hanem annál sokkal több: általuk mesélhetők el az élmények. És általuk mesélhető el az első szerelem is. A rockzenének – nevezetesen a Kispál és a Borz *0 óra 2 perc* című dalának – akkora hatalma van, hogy elkergeti a lány és a fiú szerelmi együttlétét megzavaró medvét, hogy megteremtse a regény egyetlen idilli helyzetét: „Ő mellettem virrasztott, egy könyvet lapozgatott. Lassan feltápászkodtunk, elindultunk a szobák felé. Fel sem tűntek Neki a kertet átszelő, méretes mancsnyomok." A nagy Ő-nek szintén nincs neve: csendes, okos, szép, segítőkész és nagyon sokat olvas. Az egyetlen idilli szituáción kívül azonban az Én és az Ő találkozásai tabukhoz kapcsolódnak. Az orrvérzést tampon állítja el, amelyhez motivikusan kapcsolódik az a jelenet, amikor az elbeszélő által keresett tampon a nagy Ő segítségével lesz meg. Vagy

egy evési versenyen bekövetkező hányás egy gyerekkori emlékhez kapcsolódik, amely a nagy Ő-vel való szerencsétlen találkozásra rímel, miszerint a fiú azért kési le a randit, és jelenik meg büdösen, mert állatorvoshoz kellett vinni a kutyájukat, s az lehányta. Mert az első szerelemben, ha van is idill, bénázás annál több. Semmit ne vegyünk halálosan komolyan, még a halálosan komolyan vett kamaszkori szerelmet sem. Ne legyen dráma: ez a szöveg drámája. Amit viszont nagyon komolyan kell vennünk: kamaszkorunk elbeszélésének esélyét. A kulturális referenciák hálójában az Én identitáskeresése zajlik, de nincs igazából biztos középpont, csak a kulturális emlékezet fluxusa. Az elbeszélői hang hátterében pedig mindig ott pereg egy film (nem a regény!), a *Bridget Jones naplója,* és ott van a film tematikus előzménye, a *Büszkeség és balítélet* című Austin-kultuszregény is, s mindez azt bizonyítja, hogy Balássy Fanni könnyed és szórakoztató hangvétele és fogalmazásmódja nagyon is tudatos választás eredménye. A *Hol is kezdjem* az énkeresés kamaszkori útvesztőit egy rendkívül olvasmányos, a felnőttek számára nosztalgikus, de semmiképpen nem felszínes regényben tárja az olvasó elé.

„HA ÉLETBEN VAGY, ÍRJ!" — „NEM VAGYOK ÉLETBEN, DE ÍROK. PS."

Bánki Éva: Petőfi-vírus. *Kolibri Kiadó, Bp., 2023*

Bánki Éva regényének Petőfi Sanyija egy a budai hegyek alatti barlangrendszerben játszódó történelmi fantasyt ír: hasonlót vagy talán ugyanazt a történetet, amelyet az olvasó is olvas, egy olyan elbeszélést, amelynek Sanyi *valóságos* szereplője. De hogy a regénybeli Petőfi valóban részt vesz-e a kalandokban – önmagunknak ellentmondva azt is kérdezhetjük: *valóságos* szereplő-e –, vagy pusztán az osztálytársak képzelete teremti meg alakját, az elbeszélés második felétől kezdve bizonytalanná válik. Amikor pedig a barlangi kaland során előkerül egy irodalomfüzet, benne a házi feladat kérdésével (*Mit csinálna Petőfi Sándor a XXI. században?*), akkor gyanút foghatunk: a kárpátaljai Petőfi Sanyi talán sosem érkezett meg az angol tannyelvű budai elitgimnázium hatodik osztályába. A regény (meta)fikciós játékterében ugyanis a történelmi tények és valószínűtlenségek egy határozottan jelen idejű horizontból (klímaszorongás, ukrajnai háború, covidjárvány) íródnak. Érdemes megemlíteni, hogy Bánki első regényében, az *Esővárosb*an hasonló módon szerepelteti Petőfi misztikus alakját. Az elbeszélő Torma Imre házi dolgozatként írja meg Petőfi oroszországi kalandjait, amely gesztus az 1919-es tragikus történelmi szituációban a képzelet felszabadító erejét jelképezi.

Bánki egyszerre könnyed és összetett narrációt teremt a naplószerű beszédnek ható belső monológokkal (szabad függő beszéd), amelyekben az osztálytársak vallanak titkaikról, miközben feltárják valódi énjüket, és elbeszélik az új tanuló megjelenése miatt – a személyiségükben és az osztály dinamikájában – bekövetkezett változásokat. A kortárs kiskamasz Petőfi egyszerre valóságos és miszticizált figura: életvidám, optimista, okosan lázadó, szegény, empatikus, lelkileg gazdag, jól kommunikál, mindenkit inspirál, haver, barát, sztár, felbolygató, lenyűgöző, rendkívül gyorsan tanul. És regényt ír. Vagyis hétköznapi szuperhős. Mindenkinek megvan a maga hatástörténete Sanyiról. Mert ő a vírus: a szorongásoldó forradalmár – minden érték megtestesítője, amiért érdemes élni. Anett elbeszélésében a lánglelkű költő XXI. századi alakváltozata – szegény fiú, aki kölcsönlakásban él szüleivel

és öt testvérével – egy angolórán tart előadást példaképéről, Petőfi Sándorról. Sanyi levelet hamisít annak alátámasztására, hogy Petőfi Sándor1849 őszén megszökött az őt Erdélyben fogságba ejtő oroszok elől, hogy később a budai barlangokban leljen menedéket a világforradalomra készülő márciusi ifjak között. És hogy Petőfi valóban egy budai barlangban rejtőzött, arra szerinte az a bizonyíték, hogy a pártszékházat ostromló 56-osoknak a régi 48-asok morzejelekkel üzentek. A fiú még barlangtérképeket is készít, amelyeken nemcsak az 1848–49-es szabadságharc főbb szereplőit és eseményeit rajzolja be, hanem „Tündérország tavát, Iluska kastélyát, az örök szerelem erdejét és az ifjúság kútját is". Mert a világjobbító, forradalmi szándékban minden összekeveredhet mindennel, ahogy az egyik iskolatárs, Miki elbeszélésében utal rá: „Ez a Sanyi egyszerre több világban él, a valóságban és a képzeletben." A tökéletes iskola eminens tanulói valójában a felnőttek képmutató játszmáit tanulják, a megfelelni vágyó kamaszok lelke mélyén szorongások és hazugságok rejtőznek. Egy felnőttek nélküli világról ábrándoznak, miközben mindenkinek megvannak a titkai. Dia apja bántalmazta az anyját, ezért elmenekültek otthonról. Mindig hazudnia kell arról, hogy ők szegények, mert a pénztelenség bizalmatlanságot szül a tehetősek világában**.** Csongor és Hanna szülei gazdagok, és mindig dolgoznak, de ők végtelenül magányosak. A Tesla-rajongó Ottóéi állandóan veszekednek, a tanárok pedig hazudnak róla, ezért a fiú eldönti, hogy nem ebben a világban akar felnőni. A mozgássérült Réka apukája az ő nyomorék állapota miatt hagyta el édesanyját, amiért a kislány a romantikus regények képzelt világába menekül. Berci autista, akit nem fogadnak el a társai, de ő sem saját magát. Miki családjában a politikai nézetkülönbségek miatt senki sem beszél a másikkal. Tomi apját kirúgták a munkahelyéről, anyja haldoklik, a bátyjai pedig drogoznak. A kínai Csen anyukája nem az édesanyja, mert az már meghalt, és ugye a szemünkben minden kínai egyforma. A rendkívül érzékeny, mindig könnyes szemű Dani ikertestvére halála óta folyamatosan szorong. (A halálfélelemmel küzdő fiú hisz a leginkább Petőfi Sándorban: *„Ha életben vagy, írj! Nem vagyok életben, de írok. PS."* Az ő beszámolója a legösszetettebb, és a regény legszebb fejezete.) Látszólag mindenki elfogadja a másikat, valójában mindenkinek megvan a másikról a maga határozott, többször kirekesztő véleménye. Majd megjelenik Sanyi, aki mindent és mindenkit szembesít a hamisággal. „Amit csinál, azt mindig ő csinálja a legjobban, a futást, az úszást, a matekot – de a barátságot, a csavargást, a semmittevést, még a hülyeséget is" – szól Dani elbeszélése. Reményt, hitet, barátságot és – talán ez a legfontosabb – önelfogadást kínál a szorongó, kalandokra fogékony kamasz társak számára. Barlangi kalandot, párhuzamos világokat, ahol régi korok emberei élnek, történelmi útvesztőt – valójában befelé utazást: alászállást a pokolba, a lélek mély bugyraiba. Eldönthetetlen, hogy a barlangi események valóságosak-e, a múlt tényleg megjelenik, vagy – csak részben – a fantázia szüleményei. A barlangot felfedező gyerekek hallucinálnak, maguk sem tudják, hogy a valóságot élik meg, vagy csak a vágyaik és a képzeletük játszik velük. Mert „Sanyi olyan, mint a tükör. Azt látod benne, hogy te milyen ember szeretnél lenni" – észrevételezi a Tomi nevű osztálytárs a barlangi út vége felé.

Sanyi pár hónap után *eltűnik, mint Petőfi a ködben.* Állítólag elutazik a család, de addigra már mindenkiben ott a Petőfi-vírus. Ez utóbbi szólást évfordulós költőnk halálának körülményeire találták ki, mert úgy sikerült eltűnnie, hogy holttestét a mai napig sem lelik. 1849. július 31-én délután három és négy között, a Nagy-Küküllő völgyében, Segesvár és Fehéregyháza között nem volt köd. De miért ne lehetett volna? „De miért vállalta Petőfi a

szökést, kérdezte Sanyi az osztálytól, mint valami színész vagy népszónok. Senki nem felelt, mire ő széttárt karokkal folytatta. A márciusi ifjak, a barátai itt vártak Petőfire a budai barlangokban. Ők, a pesti radikálisok már tudták, hogy nem bírnak az oroszokkal, ám ők azért szép csendesen készültek a világforradalomra. (…) Egy igazi forradalmár nem adja fel. Egy igazi szabadságharcos sohasem öregszik, sohasem békél meg. Ők elrejtőztek a budai barlangokban. Nekik köszönhető, hogy egy forradalmi Buda és Pest rejtőzik a talpunk alatt." A regény tobzódik az elegánsan adagolt romantikus toposzokban, a barlangot elárasztó kék fény a felnőttvilág alóli felszabadulást, a valóban megélt közösséget jelenti a gyerekek számára. A nagy romantikus kalandregények titkos helyszínei (a barlang akár a kincses sziget), a detektívregények zsánerjellemzői (titkos utak és nyomkeresés) és a fantasyk állandósult kellékei (az átjáró, az időkapu és a hozzá kapcsolt párhuzamos dimenzió) egyaránt jellemzik a *Petőfi-vírus*t. A kaland közös élmény: a másik megismerésének és a valódi önelfogadásnak az origója. Bánki Éva játszik a történelemmel, a mítoszokkal, a valóságnak gondolt fikcióval és a fikciónak gondolt valósággal – hasonlóképp, mint a történelmet életté, a történeteket világokká teremtő regényeiben. Ahogy az *Esővárosban*, az *Aranyhímzés*ben vagy az *Idő*-trilógiában, most egy ifjúsági regény formájában tesz rendet a megélt jelenben, mert az történelem nélkül rettenetes volna. „Történelemnek a megtörtént dolgokról való tudást hívjuk, az eseményeknek azt a sorát, amelyből már kivontuk a rettegést, a bizonytalanságot és a félelmet" – szól a tudós Illighaen egyik fő gondolata a *Fordított idő* című Bánki-regényben. Mert a történelemben mint narratívában az is megtörténhet, hogy Petőfi Sanyiéknál sosem fogynak el a csokigolyók, akármennyit is vesznek belőle. Ahogy nem látszik elfogyni Bánki Éva okos, életszerető és barátságos zsenialitása sem.

AKÁR A MESÉBEN?

Boldog Zoltán: Hagyma és levendula. *Savaria University Press, Szombathely, 2022*

„Nemcsak sírás-rívás hallik a putriban, hanem szívből jövő kacagás is elég. Sőt az is igaz, hogy a szegény ember sokszor nevet, mikor inkább volna oka sírni." Móricz Zsigmond a *Hét krajcár* című novellájának felnőtt narrátora az események részt vevő elbeszélőjeként a gyerek nézőpontjából meséli tovább az aprópénz keresésének szívfacsaró történetét. A madárhoz hasonlított krajcárok játékos és humoros keresése egyszerre fedi el és tárja föl a koldusszegénységben élő család mindennapos küzdelmét. Boldog Zoltán tavaly megjelent *Hagyma és levendula* című verskötetének egyik költeményében (*Gönc*) az anya a Móricz által megrajzolthoz hasonlóan próbálja a mesék világába varázsolni a szegénységet: „Anya azt mesélte, régen ebben jártak a hercegnők, / Csak királynők lettek, és odaadták más / szépségeknek a ruhát."

A szegénység témája tehát nem előzmény nélküli a magyar gyerekirodalmi – vagy a hatástörténetben azzá vált – művekben, míg azonban Móricznál a nincstelenség nyomorúságos tapasztalatába tekintünk be, addig Boldognál egy mai elszegényedő család hétköznapi helyzeteiből kapunk pillanatfelvételeket. Nem azért van ez így, mert a szerző nem vesz tudomást a magyarországi mélyszegénységről, hanem inkább annak a belátásából fakadhat, hogy Móricz műveihez – Móra Ferenc klasszicizálódott *Kincskereső kisködmönd*jét is említhetnénk – olyan morális imperatívuszok és emocionális olvasási és pedagógiai atti-

tűdök tapadnak, amelyekkel csak úgy tud megküzdeni egy szegénységgel foglalkozó kortárs szöveg, ha nem akar annál mélyebbre nézni, mint amit valóban lát, és amit a költészet iránt fogékony olvasó is mindennap tapasztalhat. Egy mai (gyerek) olvasó számára ugyanis már annyira távoli a móriczi, mórai társadalomkép, hogy azt nem valóságként, hanem valamilyen romantikus különlegességként érzékeli. És ez akkor is így van, ha a versekben beszélő kislány empatikus az éhezőkkel (*Kevesük*) vagy a játszótéri padon fekvő hajléktalannal (*Kóc*), hiszen ez a pozíció nem más, mint részvéttel teli kívülállás. A szegénység alsó középosztálybeli változatának lírai megvalósulásához az is hozzájárulhatott, hogy Boldog – a nyilatkozatai alapján – a lányaival együtt írta a verseket, pontosabban a gyerekei a saját környezetükből szűrt élmények alapján reflektáltak a téma különböző szituatív felvetéseire. Megjegyzendő, hogy vizuális jelölőként a nyomorszintű nélkülözés is jelen van a kötetben, mert feltételezhetően több olyan is van a kötetet illusztráló – az Igazgyöngy Alapítvány Művészeti Iskolájában tanuló – huszonvalahány gyerek között, aki mélyszegénységben él.

Boldog a témához jól illeszkedő formára talált a gyermeki nézőpontot megkonstruáló, rímtelen, élőbeszédszerű, svéd típusú gyerekversben, amely a hétköznapi nyelvhasználat költészeti potenciálját felhasználva képes egyszerre nagyon személyes és távolságtartó lenni. Az elbeszélő – egy háromtagú család hét év körüli kislánya – egyes szám első személyben beszél arról az alapvető felismeréséről, hogy szülei hiába dolgoznak, mégis nehezen élnek, vagyis nem engedhetnek meg maguknak sok mindent. Sem biciklit, mert arra gyűjteni kell, sem kistestvért, mert ahhoz rendeződni kell az adósságban úszó család helyzetének (*Tesó*). A kislány monológjaiban a mindennapi megélhetésért való küzdelemmel kapcsolatos reflexiók és a talpon maradáshoz kötődő megoldási javaslatok (szülői észrevételek, félrecsúszások és rátalálások, illetve az ezekhez kötődő gyermeki töprengések) szólalnak meg. A gyerekmonológ nyelvi regisztere az egyéni szóalkotásokból, a frazeológiák és közhelyek szó szerinti értelmezéséből, a szándékosan téves következtetésekből, valamint a gyermekinek tételezett nézőpontból ismeretlen szavak hangzásbeli játékosságából épül fel. Nézzünk néhány egymást erősítő példát. Az egyéni szóalkotásokból, torzításokból (szócsonkítás: szontyolodik-szonty, szóösszetétel: családfőnök, pénznyújtó fal) adódó nyelvi humor az alapja annak a felnőttvilágot értelmező gyerekkódnak, amely a felnőttek frazeológiáit és közhelyeit a szó szerinti értelmezés tartományába helyezi: „(…) az élet / nem egy habostorta. / Szerencse, hogy nem az, / mert akkor azonnal megenném. (…) Sokszor csak legyintett, de egyszer elárulta, / nem jövünk ki a pénzünkből, / ez keseríti el őt. / Nem értettem, hogyan lehet kijönni a pénzből, / mikor éppen a pénz jön ki mindig a falból. (…) Pénznyújtó falat rajzoltam apa szülinapjára, / mert mindig azt szokta kérdezni anyától, / amikor néha veszekednek, / hogy szerinted rajzolom én a pénzt?" (Szonty) Vagy: „Úszunk a hitelben, kislányom (…) Féltem apát meg anyát, / mert nem tudnak úszni." (*Tesó*) A különböző jelentésben használt szavakból pedig ok-okozati kapcsolódást feltételezve téves következtetést von le a beszélő: „apu elszontyolodott, / mert nem tud pénzt rajzolni anyunak." (*Nyugidíj*) A kislány a számára ismeretlen hangzású vagy jelentésű szavakat lecseréli egy hasonló hangzású, de számára ismert jelentésű szóval: „Tati és mami messze lakik, / a dunnán túl." (*Lelelula*); hajléktalan –hajlékony (*Kóc*), és ilyen a nyugidíj is. A szintetizáló, hangulatfestő lelelula a levendulával cseng össze, de önkényesen hozzákapcsolt jelentése (*szakadt*) stigmatizáló, kirekesztő tartalommal társítja.

A motívumok (szonty, lelelulaság, szomorúság, nevetés, hagymalány-levendulalány stb.) és a témák (a pénz és a hiánya: pénzkidobás, hitel, fizetés, nyugidíj, munkahely és a vágy tárgyai: bicikli és kistestvér) előre- és visszautaló hálózata egy egységes, alapvetően lineáris történetet elbeszélő narratívát hoz létre. A fizikai munkából élő szülők egy hitellel terhelt nyolcadik emeleti lakásban laknak kisiskolás lányukkal (*Üzlet, Rend*). Nehezen élnek, nincs autójuk (*Lábbusz*), nyaralni nem mennek (se tengerre, se Balatonra), ruhákat sem vesznek. A kislány a mások által kinőtt „göncöket" hordja, illetve a konyhában tanul, hagymaszagú a füzete, és ezért a barátnőjén, Sárin kívül – aki levendulalánynak nevezi – mindenki kineveti és hagymalánynak csúfolja (*Levendulalány*). A szülők fizetése a hónap közepére elfogy, ezért a szomszédtól kérnek alapvető élelmiszereket (*Nyugidíj*). Vacsorakor a legolcsóbb tésztára „mindentbele" szósz kerül (*Kilóár*). A covidjárvány idején a szomszéd néni vigyáz a kislányra, mert neki van internete. A digitális oktatás alatt egy olyan mobiltelefonon keresztül tanul, amin folyton szakadozik a hang (*Távol*). A szülők szeretnék, ha a kislányuk jól tanulna, hogy többre vigye, mint ők. Az osztályfőnök, Ica néni szerint matekzseni (*Jós*), amúgy sokat rajzol (*Félsz*), olvas (*Rend)* és álmodozik (*Átjáró*). Az anya szorong, ha a kislánya beteg, mert akkor a táppénzből nem tudnak megélni. Az apa lottózik, és sorsjegyeket vesz, az anya spórol. (*Bezzeg*) Az anya az új munkahelynek köszönhetően több pénzt keres, mint az apa, de mindig fáradt (*Családfőnök*). A nehézségek ellenére „minden jóra fordul". Lesz bicikli, persze használt (*Paripa*). Apának lesz új, jobban fizető munkahelye (*Életrajz*). Lesz kistesó, lesznek új barátok, és a gyerek még egy sakkversenyt is megnyer (*Barát, Ráadásul*). Akár a mesében.

„Legjobban azokat a meséket szeretem, / ahol a szegény emberek boldogok lesznek a végén, / mint Dzsoni meg Árnika." (*Mese*) Csakhogy sem a népmesék szegény embere, sem Szegény Dzsoni nem szegény, hanem olyan, aki nem ragaszkodik semmihez, nem halmoz fel javakat, nem vásárol, mert gazdagsága az élményeiben, a szabadságában és a pénztől független boldogságában rejlik. Valójában a népmesék, de még Lázár Ervin meséje sem a nincstelenségről, az árvaságról vagy a kirekesztettségről szól, hanem éppen arról, hogy a boldogulás független a szegénységtől, magától a pénztől. Mintha a boldogság valami valóságon túli, metafizikai létező lenne. A valóságban azonban ez nincs így. A gyermek valóságában sem. Mert ha nincs pénz, akkor nincs „piros paripa" és kistesó sem. Mert ha nincs megélhetést biztosító munkahely, akkor nincs békés családi együttlét, és nincs egymásra fordított idő. Ha otthon veszekedés és idegeskedés van, akkor nehéz sikereket elérni a tanulásban. Ha nincs magabiztos felnőtt, aki megvédi a kiközösített tanulót, akkor barátságok sincsenek. Figyelni kell tehát arra a „kevésre", a másikra, a család biztonságára – okosan és szépen. Mert ha mindez nincs, akkor mosoly sincs, pedig az anyának „az én mosolyom / jelenti a szabadidőt. / Ha sokszor nevetek, / anya egészen szabadnak érezheti magát. (…) Ha felnőtt leszek, elviszem őket / a tengerpartra, és végig mosolygok majd, / hogy anyának minden szabadidő legyen". (*Tenger*)

Biztos, hogy Boldog Zoltánnak valamikor majd sok szabadideje lesz.

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT

Kiss Ottó: Ég Bolt. *Móra Kiadó, Bp., 2023*

Az idén hatvanéves Kiss Ottó legújabb könyve a „svéd típusú" verseket tartalmazó műveinek sorát gyarapítja. Jelen recenziónak nem tárgya ezen kötetek (*Csillagszedő Márió*, 2004, *Emese almája,* 2006, *A nagypapa távcsöve,* 2010, *Ne félj, apa! – Nagy kislánykönyv,* 2016) versei közötti tematikus és szerkezeti kapcsolatok feltárása, sem a művek hatástörténete, pusztán az *Ég Bolt* szerkesztettségére és tematikus rendjére, illetve a szövegek poétikai és retorikai teljesítményére koncentrál. Az a tény, hogy a szerző legsikeresebb könyvének, a *Csillagszedő Márió*nak színes rajzokkal illusztrált újrakiadásával együtt jelentkezik az új kötet, jelzi, hogy ünnepel a szerző. És poétikusan, pontosan, szépen teszi: *Versek ég alatt, föld felett* – szól az alcím. Mintha az *Ég Bolt*ban a már nem gyerek, de még mindig gyerek – kiskamaszi hangon megszólaló – Márió jelenne meg, aki nem más, mint a kamaszálarc mögé áttetszően rejtőző Kiss Ottó. A versben bujkáló költő a játékos komolyság modalitásával tesz egy-két hátralépést („Ha az időutazás lehetséges, / akkor már feltalálták"), hogy egyszerre érzékeljen múltat és jövőt, és az olvasóval együtt rátekinthessen soha fel nem növő önmagára, számot vessen hitével és mindazokkal az értékekkel, amelyek az örökké nyitva tartó Ég Boltban kaphatók: „Például vigasz, áldás / vagy megbocsátás." Mert végső soron „az igazi értelem a szeretet. Ha mégsem, /akkor nincs értelme a világegyetemnek."

A recenzált és az említett kötetek közös sajátosságait azért érdemes górcső alá venni, mert nem egyszeri eljárásról van szó, hanem könyveken átívelő tudatos költői választásról, a világértés szokatlannak tűnő útjának permanens kidolgozásáról. Mind a négy kötetre jellemző egy gyermekinek konstruált nézőpont, amelyben a konvencionális, szabálykövető, felnőttnek tételezett világértelmezés megkérdőjeleződik, és különleges, más perspektívából érzékelhető tapasztalatok születnek. A szabadvers formában íródó, prózaszerű, élőbeszédet imitáló versek a gyermekhangú beszélő pszichés állapotát és folyamatait különböző retorikai eszközökkel közvetlenül, empatikusan tárják fel. A versek beszélőjére egyszerre jellemző a szomorúság és a derű, a humor – helyenként irónia – és a bölcseleti mélység.

Az *Ég Bolt*ban a gyerekmaszk helyett – vagy inkább azon túl – egy kiskamasz álarcában zökkenti ki a versbeszélő a felnőttvilág megszokott rendjét. A „Van bennem egy lépcső" kezdő sorú vers pozicionálja a nyelvileg is érzékelhetővé tett őszinte beszédet, amely egyértelműségével költői, és csak Petri György metaforájához (a lépcső a „körülírt zuhanás") mérhető. Egyaránt figyelmes és kíméletlen őszinteség, pengeéles csattanó, a „komoly" világkép törvényszerűségeinek kamaszhangú felfejtése, és az eddigieknél nyíltabb teológiai érdeklődés jellemzi a megszólalásokat. Néha a végletekig egyszerű fogalmazásmód a gondolatritmus szabályait és szabálytalanságait követve etikai („A tenyér se nem rossz, se nem jó. Csak egy tenyér. / Te döntöd el, hogy mire használod. / Ha megütsz vele, akkor rossz leszek, / ha megsimogatsz, akkor pedig jó") és ontológiai alapkérdéseket („Isten azért nem / teremtette / tökéletesre a világot, / mert akkor önmagát / teremtette volna meg, / és rajta kívül nem / volna most semmi") prezentál.

A „Tanultuk mértanból" kezdő sorú vers tételszerű állítása szerint „a pontnak nincs kiterjedése". A pont lényegében egy helyet jelöl, amelynek kiterjedése nulla dimenziós, és mérete is minden irányban nulla. A matematika tudománya szerint azonban ez csak értelmezés és nem definíció, mert a pont fogalma mindenki számára különbözőképpen jelenhet meg. Az ebből való következtetés, hogy a pont nem létezik, logikailag helytelen, ezért a további

következtetések („hogy később az egész mértant ebből a / nem létező pontból hozzuk majd létre: / a vonalat, az egyenest, a négyzetet, / a téglalapot, a háromszöget, de még a kört is") sem helytállóak. A *creatio ex nihilo* elvének játékos bizonyítása, miszerint az ember a matematikában istent játszik, végeredményben egy meghökkentő, de logikailag érvényes megállapítást eredményez: „Pontból leszünk, ponttá leszünk." A matematikának – pontosabban: egy bibliai eredetű szólásban elrejtett mértékegységek prófétai megfejtésének – etikai dimenziója tárul fel az internetes belépési jelszóval kapcsolatos versbeszéd zárlatában: „Azt például nem fogadják el, hogy „MenetekelUfarszin." Kiss Ottó olyan egyszerűen aknázza ki a nyelv játékos természetét, mint ahogy a bibliai nyelv „eljátszik" a maga kinyilatkoztatástermészetével. És úgy töpreng az elmúlás és a halál gondolatán, majd jut el a hit bizonyosságához, mint az a lelkipásztor, aki érti a gyerekek nyelvét: „Most elmagyarázom nektek, / mi a hit" és „Elmegy / dicséri az Urat, / hazajön."

Az *Ég Bolt* verseinek többségénél megfigyelhető egy retorikai eljárássor, miszerint egy tételszerű mondat vagy mondatok után megtörténik ezek variációs kibontása (felsorolások, ismétlések, változatok és visszatérések egy témában – van, mikor csak egy mondat erejéig), majd a vers végére kisebb-nagyobb váltással felgyorsul a szövegtempó, a végén pedig egy meglepőnek vagy meghökkentőnek szánt csattanó zár. „A kör olyan" kezdő sorú vers szerkezete is hasonlóan épül fel, és csattanójában éppen az a meglepő, hogy nincs semmi meglepő: nem számít, hogy ki milyen, mert „az ember / akkor is ember." A „Minden után van valami" kezdő sorú darabban pár sor után pörög fel a tempó, majd a csattanó mindent visz: „A halál után a spenót!" van. És előfordul, amikor csak egy-két sor épít világot. Sorjáznak a szentenciák és közhelyek igazságtartalmának bátor kimondásai: „Vajon ki szereti jobban a virágot? / Aki öntözi, hogy sokáig éljen, / vagy aki vázába teszi, / hogy gyönyörködjön benne?" és „Minden választásod / a többi lehetőséged kizárása. / Így járod az utad, / mindig csak az egyik lapjára lépve / a kockaköveknek." A szerelmi vallomás olyan egyszerű, mint az egyszeregy, és olyan grammatikai tisztaságú, mint az egyszerű szerkezetű mondat: „Holnap délutánra elhívtam. / Annát a moziba." A szavak azonosalakúságával való játék („Tudjátok, hogy melyik a legszebb nem? /Az igen") pedig már-már zavarba ejtő.

A versek címnélkülisége, illetve a motívumok és témák előre- és visszautaló hálózata azt jelzi, hogy – miközben önállóan is helytállnak – a szövegek egységes narratívát alkotnak. Van család (apa, anya és egy keresztapa), van ház és autó. A fiú iskolába jár, van matekóra és internet, udvarolgat egy lánynak, akit Annának hívnak, és akiről sokat álmodik. Amikor a fiú beteg, a lány meglátogatja a kórházban, de végül a család elköltözik, hogy könnyebben meg tudják oldani az utókezelést. Egy kiskamasz súlyos betegséget átélve („Miután a szüleim / beszéltek az orvossal"), közel a halálhoz pozíciójából („Ugye, apa, / a meghalás / elmúlik?") figyeli és értelmezi saját felnövésstációit. Beszél teremtésről, a semmiről, a mindenről, a hitről és az első szerelemről („Ma az iskolaudvaron / megismerkedtem Annával. […] Azóta Anna ki-be járkál rajtam, / mintha én lennék a kapu.") Bőkezűen informál a családról, keresztapáról, a lovaglásról, a nyaralásról, az emlékekről, szabad akaratról, a túlvilágról, az Istenről és a szeretetről. És eljut egy gyönyörű önmegszólításig: „Ugyanolyan vagy, mint az ég. (…) Kitisztulsz, mint az ég." De a Jézus hegyi beszédét megidéző utolsó sorból elmarad, hogy akik sírnak és megvigasztaltatnak, azok boldogok-e. Az életbölcsességek hálózata folyamatos reflexióra készteti olvasót: hogy is volt ez gyermekként, kamaszként, és hogy is vagyok vele most? Boldog volt-e a gyermek- és kamaszkor?

„Az új házunk kertjében / van egy hatalmas domb. / Iskola után mindig felszaladok a tetejére, / Leülök a fűre, összekulcsolom a kezem a térdemen, / és csak nézek lefelé a múltba / vagy felfelé, a jövőbe. / Szeretek így ücsörögni / az ég alatt, a föld felett." A kötet záró verse messzire vezet: múltidézés és jövőbe csúszás – annak a bizonyos perspektívának a rögzítése, ahonnan látni az eget és a földet, ahonnan talán belátható nemcsak Kiss Ottó gyerekirodalmi munkássága, hanem az egész életmű.

SZERZŐINK

ÁFRA JÁNOS (Hajdúböszörmény, 1987): költő, szerkesztő, kritikus. Legutóbbi verseskötete: *Omlás* (2023).

ÁGH ISTVÁN (Felsőiszkáz, 1938): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Rekviem* (2023).

ANDRÉ FERENC (Csíkszereda, 1992): költő, slammer, műfordító, szerkesztő, irodalomszervező. Legutóbbi könyve: *Kepler horoszkópírás közben letér a pályájáról* (2023).

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író, műfordító. Kötete: *Bocs, hogy élek* (2023).

BÁNKI ÉVA (Nagykanizsa, 1966): író, költő, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve: *Petőfi-vírus* (2023).

BENE ZOLTÁN (Kecskemét, 1973): író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Teremt, és* (2022).

BIRÓ ZSOMBOR AURÉL (Bp., 1998): író, forgatókönyvíró.

BOLDOG ZOLTÁN (Kunágota, 1984): kritikus, szerkesztő, tanár. Legutóbbi kötete: *Az olvasás nélküli irodalom* (2023).

BORBÍRÓ BÍBORKA (Békéscsaba, 1999): költő. A Szegedi Tudományegyetem magyar – német nemzetiségi tanár szakos hallgatója.

CSIKI LÁSZLÓ (Sepsiszentgyörgy, 1944 – Bp., 2008): író, elbeszélő, drámaíró, forgatókönyvíró, műfordító.

ENDREY-NAGY ÁGOSTON (Mór, 2002): költő, az ELTE magyar szakos hallgatója.

FEKETE VINCE (Kézdivásárhely, 1965): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Halálgyakorlatok* (2022).

JUHÁSZ TIBOR (Salgótarján, 1992): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Amire telik* (2021).

KARÁCSONYI ZSOLT (Arad, 1977): költő, műfordító, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Belső tízezer* (2023).

KISS OTTÓ (Battonya, 1963): író, költő. Legutóbbi kötete: *Ég Bolt* (2023).

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ (Lövéte, 1972): költő, műfordító, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Zákeus fügefája* (2023).

MARKÓ BÉLA (Kézdivásárhely, 1951): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Már nem közös* (2023).

MOLNÁR H. MAGOR (Marosvásárhely, 1986): költő, szerkesztő.

NAGY ZALÁN (Marosvásárhely, 2003): költő. A BBTE bölcsészkarának hallgatója.

PAPP ATTILA ZSOLT (Lugos, 1979): költő, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Az atlantiszi villamos* (2018).

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *A folyó felett – összegyűjtött versek* (2023).

PODMANICZKY SZILÁRD (Cegléd, 1963): író, újságíró. Legutóbbi e-könyve: *A másik ember megértésének diadala* (2020).

SIKLÓDY FERENC (Gyergyószárhegy, 1968): grafikusművész.

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY (Bp., 1958): író. Legutóbbi kötete: *Bitang nyarak* (2023).

SZÉLESI SÁNDOR (Bp., 1969): író, forgatókönyvíró. Legutóbbi regénye: *Négykezes plazmára és energiavetőre II.* (2023).

TOMAJI ATTILA (Bp., 1959): költő, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *Folyóhang* (2021).

TOMPA GÁBOR (Marosvásárhely, 1957): költő, színházi rendező. Legutóbbi kötete: *Válogatott versek* (2021).

TURCZI ISTVÁN (Tata, 1957): költő, műfordító, drámaíró, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Reggelre megöregszünk* (2022).

VÁMOS MIKLÓS (Bp., 1950): író, dramaturg. Legutóbbi könyve: *Teendők halálom után* (2023).

VIDÉKI PÉTER (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.

GÖRÖG SZÉPSÉG

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT TÁMOGATJA:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata

ABA-NOVÁK AGORA · SZOLNOK ·

800 FT

9 771419 798000 23003